

Výukové a výchovné problémy žáků na základních školách

Bc. Aneta Procházková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta PROCHÁZKOVÁ**
Osobní číslo: **H118250**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Výukové a výchovné problémy žáků na základních školách**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného testu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na charakteristiku výukových složek, tedy na úkoly a cíle školy, dále se zaměří na současné trendy škol v podobě alternativního způsobu školství;
- na výchovné složky, jakožto primárního vychovatele rodinu a sekundárního vychovatele školu;
- na sociálně patologické jevy, jako důsledek nevhodné výchovy a její dopad na společnost.

Práce bude obsahovat kazuistiky zaměřené na rodinnou, ale i osobní anamnézu žáků a vyhodnocení získaných dat. Zjišťování potřebných informací, pro účely sestavení kazuistiky, bude probíhat formou osobního rozhoru.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BENDL, S. Jak předcházet nekázní aneb kázeňské prostředky. 1 vyd. Praha: ISV, 2001. 208 s. ISBN 80-85866-80-3

FISCHER, S., ŠKODA, J. Sociální patologie. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3

HERMOCHOVÁ, S. Skupinová dynamika ve školní třídě. 1 vyd. Kladno: AISIS, 2005. 180 s. ISBN 80-239-5612-4

KRAUS, B., POLAČKOVA, V. Člověk-prostředí-výchova. Brno: Paido, 2001. 235 s. ISBN 80-7315-004-2

LANGER, S. Problémový žák na prvním stupni základní školy (školy obecné). 1 vyd. Hradec Králové: Kotva, 1999. ISBN 80-900254-5-5

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2 vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0

MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5

PEŠOVÁ, I., ŠAMÁLEK, M. Poradenská psychologie pro děti a mládež. Praha: Grada, 2006. 150 s. ISBN 978-80-247-6294-4

PIPEKOVÁ, J. a kol. Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno: Paido, 1998. 234 s. ISBN 80-85931-65-6

ZORMANOVÁ, L. Výukové metody v pedagogice. Praha: Grada, 2012. 160 s. ISBN 978-80-247-4100-0

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

ANETA PROCHÁZKOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 14.2.2014

Procházková
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma „Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole“ je zaměřená na výukovou složku, kde jsou definovány zásady a cíle vzdělávání, které musí dodržovat každá školní instituce a to dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a dále v rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy. Také jsou zde uvedeny různé alternativy vzdělávání zaměřené na individuálnější přístup k žákovi. Ve výchovné složce se práce zaměřuje na rodinu a na školu, kde vyvrací zaběhnuté klišé, že pedagog nevychovává. Z obou složek poté vychází další dvě kapitoly zabývající se konkrétně poruchami chování a specifickými poruchami učení, jež jsou důsledkem výukových a výchovných problémů.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí a to na teoretickou a praktickou. Teoretická je obohacená i o vlastní zkušenost z pozorování, jež jsem získala v rámci vykonání praxe v Základní škole Klášterní Moravský Krumlov. Praktická část je sestavena z polo strukturovaného rozhovoru, jehož se účastnili žáci od 5. – 9. ročníku tohoto školního zařízení. Zde je cílem ukázat pohled žáka na celkovou výukovou a výchovnou situaci. Účastníci rozhovoru byli z každé třídy zastoupeni jak ženským tak mužským pohlavím. Závěrem je, že problematika výuky souvisí se stylem vedení výuky pedagoga.

Klíčová slova:

Žák, dítě, pedagog, rodič, škola, výuka, výchova, poruchy chování, specifické poruchy učení.

ABSTRACT

The bachelor thesis “The educational and raising problems of the primary school students” is focused on the educational part, where are defined the principles and goals of education, by which every educational institution must abide according to the law n. 561/2004 of legal code about preschool, primary school, high school and other education (“school law”) and also in the general educational program for primary schools. It also includes different alternatives of education focused on more individual approach to a student.

In the part focused on raising of the students this thesis deals with family and school, where it denies the common cliché that the teacher does not raise the children. The two

parts of the thesis are followed and concluded by two chapters dealing with specific behavior disorders and learning disabilities, which are the result of educational and raising problems.

The thesis is divided in two parts, a theoretical one and a practical one. The theoretical research is supplemented by personal experience gained by a practical training in the Primary School Klášterní Moravský Krumlov. The practical part is made from a half-structured dialogue, which the students of 5th to 9th grade of the mentioned school participated in. The dialogue's goal is to show the point of view of a student on the whole education. The participants from every each class were both males and females. It concludes that the problem of educating is connected to the teacher's way of leading the classes.

Keywords:

Student, child, teacher, parent, school, education, behavior disorders, learning disabilities.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce na téma „Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole“ je vlastní, původní a samostatně vypracovanou prací. Dále prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Brno 25. 4. 2014

Bc. Aneta Procházková

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Renatě Oralové za metodické vedení, vstřícný přístup a poskytnutou pomoc, kterou mi věnovala při zpracování této práce.

Dále bych chtěla poděkovat PaedDr. Věře Koupilové za cenné rady, poskytnuté informace, pomoc a psychickou podporu.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VÝUKOVÉ SLOŽKY	13
1.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	13
1.2 ÚKOLY A CÍLE ŠKOLY	15
1.3 SOUČASNÉ TRENDY ŠKOL	19
2 VZDĚLÁVACÍ PROBLÉMY	26
2.1 LEHKÁ MOZKOVÁ DYSFUNKCE LMD	27
2.2 SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ A JEJICH REEDUKACE.....	28
2.3 SYSTÉM PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉHO PORADENSTVÍ	32
3 VÝCHOVNÉ SLOŽKY	35
3.1 PRIMÁRNÍ VÝCHOVNÝ ČINITEL - RODINA.....	35
3.2 SEKUNDÁRNÍ VÝCHOVNÝ ČINITEL - ŠKOLA	42
4 PORUCHY CHOVÁNÍ	51
4.1 KLASIFIKACE PORUCH CHOVÁNÍ.....	52
4.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY JAKO DŮSLEDEK NEVHODNÉ VÝCHOVY	55
II PRAKTICKÁ ČÁST	64
5 PŘÍPADOVÁ STUDIE	65
5.1 CÍL VÝZKUMU, POPIS METODY A ÚČASTNÍCI ROZHOVORU	65
5.2 ANALÝZA	66
5.3 SHRNUÍ PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ	73
ZÁVĚR	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
SEZNAM OBRÁZKŮ	80
SEZNAM GRAFŮ	81
SEZNAM PŘÍLOH	82

ÚVOD

Bakalářská práce na téma „Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole“ chce poukázat na nezbytnost propojení školského systému za podpory rodiny a nezbytnost jejich spolupráce. Toto téma je velice úzce propojeno se sociální pedagogikou, jelikož sociální pedagogika se zabývá i mimo jiné dětmi, ale i rodinami rizikově a sociálně znevýhodněnými. Výchovným působením na tyto problémové skupiny se jim snaží pomoci. Konkrétně se s těmito skupinami pracuje v etopedii, která spíše spadá do speciální pedagogiky, ale sociální pedagog však musí mít přehled i v této oblasti.

Bakalářská práce má za cíl zjistit, který z faktorů nejvíce svým působením ovlivňuje výukové a výchovné problémy žáka, zda je tím faktorem neúplná rodina, či pedagog. Dále bych chtěla poukázat na problematiku spolupráce školy a rodiny, kdy tato spolupráce bohužel v dnešní době není na zrovna dobré úrovni. Většina rodičů se staví na pozici obránce dítěte a cítí se ukřivděni, když slyší nějakou výtku. Nechtějí si připustit, že by byla chyba na straně jejich nebo dítěte a vše je špatně ze strany pedagoga. Práce dále zdůrazňuje náročnost tohoto povolání a kvůli tomu je cílem zlepšení celkového pohledu společnosti na tuto velmi náročnou profesi, jež se skládá nejen ze vzdělávacího, socializačního, ale i výchovného působení na žáka. Především chci vyvrátit u pedagogických pracovníků předem zažitě kliše, že jejich úkolem je žáka pouze vzdělávat. A proto si myslím, že by si pedagogové zasloužili větší úctu a respekt ze strany rodičů žáků. V praktické části jsem se zaměřila i na pohled žáků, tedy jak oni hodnotí svojí výchovu a vzdělávání. Jelikož žák, pedagog a rodič tvoří tři od sebe neoddelitelné body trojúhelníku.

Bakalářská práce je rozdělena na část dvě části. První část je teoretická, kde se pojednává o vzdělávacích složkách. Jsou zde vedené obecné věci ohledně vzdělávacího systému v České republice, dále o funkcích a úkolech každé školy, která musí být v souladu se zákonem a rámcovým vzdělávacím programe. Následně je zde uvedeno, jak je rozdělen vzdělávací systém v České republice a jaký druh vzdělání mohou žáci získat. Práce zmiňuje i možnost alternativního vzdělávání, jež se u nás rozvíjí od roku 1990, kdy vznikly například první Waldorfské školy. V následující hlavní kapitole se již z obecných informací práce zaměřuje na konkrétní vzdělávací problémy, jako jsou specifické poruchy učení a poradenskými institucemi, které slouží k diagnostice těchto poruch a jako zdroj informací jak pro pedagogy, tak i rodiče těchto žáků. Následující třetí hlavní kapitola obsahuje nejprve obecné informace o výchovných, a to o primárním výchovném činiteli rodiny

a o sekundárním činiteli škole. Jsou zde charakterizovány typy rodin, jelikož rodinné prostředí má na výukové a výchovné problémy žáků výrazný podíl. Tato kapitola je obohacena praktickou zkušeností, která poukazuje, že výukové problémy mohou být ovlivněny pedagogickým vedením. Poslední čtvrtá kapitola se opět konkrétně zaměřuje na poruchy chování a jejich klasifikaci. Konkrétněji rozebírá některé častěji se vyskytující poruchy, jako je například šikana, vandalismus a poruchy příjmu potravy.

Praktická část je vytvořena na základě kvalitativního výzkumu za pomoci výzkumné metody rozhovoru. Základním typem výzkumu jsou případové studie žáků od 5. - 9. ročníku ze Základní školy Klášterní v Moravském Krumlově. Z každé třídy byli náhodně vybráni dva žáci zastupující dívčí a chlapeckou populaci ve třídě. Rozhovor byl prováděn osobně prostřednictvím standardizovaných otevřených otázek. Úkolem praktické části je ukázat pohled dítěte na celkovou výchovu a výuku. Cílem výzkumu je zjistit, který faktor nejvíce působí na výukové a výchovné problémy žáka, zda je důvodem vzniku těchto problémů neúplnost rodiny, či pedagog a jestli je nekomunikace mezi rodiči a pedagogem důsledkem vzniku sociálně patologických jevů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝUKOVÉ SLOŽKY

Tato kapitola se zabývá výukovými problémy především vzdělávacími zásadami a cíli výuky, jež jsou upraveny v zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a dále v rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy. Každá základní škola se dle tohoto rámcového vzdělávacího programu musí řídit a svojí výuku vést dle těchto zásad.

V podkapitolách se zabývám nejprve základními úkoly a cíli každé školy. Zmiňuji se i o školském systému v naší republice. Obširněji se zaměřuji na základní vzdělání, jelikož s tím souvisí i moje téma bakalářské práce. V následující podkapitole rozebírám problematiku alternativního vzdělávání. Uvádím, že ne každý pedagog dokáže s takovou formou pracovat, jelikož není schopen projevit svojí kreativitu a nedokáže se tak pilně připravovat na výuku, což vyučování alternativními metodami vyžaduje. Tento způsob výuky není vhodný ani pro některé žáky. Některé děti bohužel mají lepší studijní výsledky pod dohledem a přesným instruováním pedagoga v klasické škole. Je spíše určeno pro žáky, kteří jsou schopni dobře nakládat se získanou volností, ale jsou si vědomi i své zodpovědnosti za studijní výsledky.

Hlavním úkolem kapitoly je ukázat povinnosti škol ve vzdělávání, jež musí být v souladu se zákonem. Poukázat rodičům, zda škola postupuje při vzdělávání žáka dle zákona, na jaké vzdělávání svého dítěte mají práva a jaké alternativní možnosti ve vzdělávání jim školní systém nabízí.

1.1 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program byl do vzdělávacího systému České republiky zaveden na základě nového systému kurikulárních dokumentů, který je zakotven v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Kurikulární systém je rozdělen na dvě úrovně. První úroveň takzvaná státní je tvořena Národním programem vzdělání a rámcovým vzdělávacím programem. Druhá úroveň takzvaná školní, je reprezentována školními vzdělávacími programy, které si každá škola tvoří sama dle souladu zásad stanovených v rámcovém vzdělávacím programu.¹

¹ BALADA, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2013. S. 9.

Rámcové vzdělávací programy stanoví konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, personální zajištění a jejich odbornou kvalifikaci, následně i podmínky průběhu a ukončení vzdělání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů.² Obsahuje veškeré znalosti a dovednosti, které by žák nebo student měl být schopen po dosažení určité úrovně vzdělávání zvládnout, naučit se a dále tuto znalost využít a uplatnit v budoucím zaměstnání či profesi, kterou bude vykonávat. Rámcový vzdělávací program je uspořádaný celek zahrnující, jak úsek vzdělávací, tak úsek personální. Nejsou zde zahrnuty pouze podmínky vztahující se na znalosti žáků, ale i podmínky kladené na pedagogy. Pedagog musí být kvalifikovaný, což spadá do základních podmínek, dále by jeho znalosti měly být v souladu s nejnovějšími poznatky v oboru, který vyučuje. Nezbytnou součástí dobrého pedagoga by měly být i všeobecné poznatky o psychologii, tedy o tom, jak s žáky správně pracovat, jak je přimět k výuce a ne je demotivovat, či jim vzdělávání znepříjemňovat.

Obecné zásady a cíle vzdělávání jsou zakotveny v zákoně a každá škola má povinnost je striktně dodržovat a neporušovat. Ne vždy tomu tak je. Například několik účastníků rozhovoru z mého výzkumu uvedlo, že jejich hodnocení neodpovídá jejich představě a vynaložené snaze, což je pro ně demotivující a vyučovaný předmět je nebaví a mají k němu odpor.

Obecné zásady vzdělávání:

- Základní zásadou vzdělávání je rovnost. Každý žák má rovnou šanci na bezplatné základní a střední vzdělávání, nesmí být diskriminován z jakýchkoliv důvodů, ať už rasových, náboženských či sociálních. Tímto dochází k pěstění a šíření úcty, respektu, názorové snášenlivosti a solidarity, nejen ve vztahu žák učitel, ale i mezi žáky navzájem.
- Důležité je brát v potaz individuální potřeby žáka a zohledňovat je.
- Nejen žák, ale všichni mají možnost se celoživotně vzdělávat a tím vlastnit právo na získávání nejnovějších poznatků, jež byly dosaženy na základě výsledků různých vědních výzkumů a vývoje. Pedagog má povinnost tyto poznatky předat žákovi či studentovi s využitím a uplatněním nejmodernějších metod a postupů.

² ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *Sbírka zákonů české republiky*. 2004, částka 190, s. 10262 – 10348. § 4. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

- Dalším právem žáka a povinností pedagoga je hodnotit jeho dosažené výsledky ve vzdělání spravedlivě. Pedagog musí zohlednit předem stanovené cíle, kterých měl žák za určité vzdělávací období nabýt. Hodnocení musí být též v souladu se zákonem.³

Obecné cíle ve vzdělávání:

- Obecné cíle ve vzdělávání jsou velmi úzce spjaty se základními zásadami. Nejvíce je toto propojení patrné u prvního bodu zásad, kde se pojednává o rovnosti a vylučuje se diskriminace. Z tohoto důvodu je nutné učit žáky a studenty poznání celosvětových hodnot, tradic a celkového soužití různých národnostních, kulturních a etnických příslušností vedle sebe. Dále pochopení genderové rovnosti, demokratických zásad státu a základních lidských práv a svobod.
- Následující návaznost je zřetelná s bodem respektování individuálních potřeb žáka, kdy by vzdělávání mělo rozvíjet osobnost člověka a to nejen v sociální způsobilosti, mravních a duchovních hodnotách, ale především v získání všeobecných znalostí, jež člověk využije v budoucnu při výkonu povolání.⁴

1.2 Úkoly a cíle školy

Vzdělávání v České republice je rozděleno na 3 úrovně. Úroveň primární, kam se řadí základní vzdělávání, o kterém je zde obšírněji pojednáno. Dále sekundární, což představuje středoškolské vzdělávání, kam spadají veškeré druhy středoškolského vzdělávání, konzervatoře, jazykové školy a vyšší odborné vzdělávání. Poslední terciální úroveň má podobu vysokoškolské vzdělávání. Vzdělávání je zprostředkováváno následujícími druhy škol, které jsou vyčteny v zákoně č. 512/2004 Sb. o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání:

³ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *Sbírka zákonů české republiky*. 2004, částka 190, s. 10262 – 10348. § 2. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

⁴ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *Sbírka zákonů české republiky*. 2004, částka 190, s. 10262 – 10348. § 2. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

Mateřské školy – zde jsou děti přijímány od 3 do 6 let. Probíhá zde předškolní vzdělávání především formou her. Děti se zde učí určitému dennímu režimu, komunikace a navazování sociálních vztahů.

Základní školy – následuje po předškolním vzdělávání a žák po dokončení získává základní vzdělání, které je povinné ze zákona. „*Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.*“⁵ Povinná školní docházka je 9 školních let a dítě začíná chodit do základní školy po dosažení 6. roku, pokud není dítěti schválen odklad z důvodu tělesné nebo duševní nevyspělosti. Tento odklad má trvání jednoho školního roku, nejdéle však do 8. roku dítěte. Žák může navštěvovat základní školu nejvýše do konce školního roku, kdy dosáhne sedmnáctého roku věku.⁶

Základní vzdělávání je rozděleno na dva stupně. Do 1. stupně spadají žáci navštěvující 1. – 5. třídu a do 2. stupně 6. – 9. třídu. První stupeň začíná na dítě klást základní nároky, které se postupem času a tedy postupem věku dítěte zvyšují. Vzdělávání žáků na 1. stupni základní školy dle rámcového vzdělávacího programu je charakterizováno, jako: „*povinné, pravidelné a systematické vzdělávání, které je založeno na poznávání, respektování a rozvoji individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka s využitím aktivního poznávání.*“⁷ Nejprve se dítě učí dennímu harmonogramu v podobě školního rozvrhu, nastávají mu nové povinnosti v podobě připravování se z hodiny na hodinu a plnění domácích úkolů. V každé rodině by mělo být dítěti vštěpováno, že nejprve je důležité udělat úkoly a poté může být zábava, jelikož si toto heslo dítě zapamatuje i do budoucna. Rodiče by tedy s dítětem měli udělat úkoly do školy ihned, co dorazí domů, protože malý žák si ještě pamatuje, co mu zadala paní učitelka například na dodělání nebo na procvičení. Není dobrým příkladem, když rodiče svému dítěti na 1. stupni teprve večer kontrolují, zda má zadané úkoly splněné. Těžko se potom roz dováděné dítě vrací k učení a matně vzpomíná, co že mělo udělat. Dochází tedy poté k vztekání a k vzdoru, rodiče samozřejmě dítě nutí

⁵ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *Sbírka zákonů české republiky*. 2004, částka 190, s. 10262 – 10348. § 36. Dostupné z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

⁶ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *Sbírka zákonů české republiky*. 2004, částka 190, s. 10262 – 10348. § 36. Dostupné z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

⁷ BALADA, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2013. S. 12.

k dodělení úkolu a tím mu školu a školní povinnosti znepríjemňují. Dále je žáček nucen rozvíjet svoje komunikační dovednosti a to nejen se spolužáky, ale i s pedagogem. Učí se navazovat sociální vztahy s novými lidmi, také se učí různým etickým situacím, tedy jak se zachovat například, když zapomene sešit doma, že je slušností se omluvit nebo když potká pedagoga na chodbě školy, že je slušností pozdravit. První stupeň základní školy začíná rozvíjet samostatnost dítěte, nejvíce patrné je to například u školních výletů, kdy se dítě učí rozhodovat, jak naložit s penězi, které dostalo od rodičů, zda si koupit cukrovinku nebo dárky pro rodinné příslušníky.

Na 2. stupni základní školy jsou již na žáky kladeny vyšší požadavky a především nároky na vzdělání. *„Základní vzdělání na 2. stupni pomáhá žákům získat vědomosti, dovednosti a návyky, které jim umožní samostatné učení a utváření takových hodnot a postojů, které vedou k uvážlivému a kultivovanému chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností občana našeho státu i Evropské unie.“*⁸ Snahou pedagogů je, aby byl rozvíjen žákův zájem. Jsou při tom využívány nejmodernější pedagogické metody a způsoby, které jsou již složitější než při vyučování žáku na 1. stupni.⁹ Žáci získávají větší množství informací a to nejen v podobě strohých definic a paradigmat, ale také informace, jež mohou využít v rámci běžného života. Jako příklad bych uvedla rodinnou výchovu, v jejích osnovách se vyučuje i sexuální výchova, kde jsou žáci vzděláváni o důsledcích, prevenci a rizicích spojené s pohlavním životem. Další důležité informace preventivního charakteru získávají z různých drogových programů, jako jsou „Peer programy“, kde jsou žáci poučováni o rizicích drogové závislosti a její celkové problematice. Důležitou roli při vzdělávání na 2. stupni hraje samostatnost a zodpovědnost. Žáci musí být schopni již samostatné domácí přípravy na vyučování a také musí zvládat výběr z množství informací. Tento výběr se učí v podobě výpisků a společných skupinových projektů.

Hlavní úkoly a cíle základní školy

Hlavními úkoly každé základní školy je dbát na své prostředí, které by mělo být pro žáky stimulující k touze po vzdělání, sebe prosazení a celkovému optimálnímu rozvoji osobnosti. Výuka by měla být přizpůsobena individuálním potřebám žáka, což znamená, že by školní prostředí mělo motivovat méně nadané ke snaze se zlepšit, či zůstat na stejné

⁸ BALADA, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2013. S. 12.

⁹ BALADA, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2013. S. 12.

úrovni, ale mělo by zabraňovat zhoršování se a u žáků nadaných podněcovat k ještě větší touze a snaze se vzdělávat a získávat velké množství informací. Nezbytnou součástí motivace ke vzdělání žáka bývá i příznivá školní atmosféra, je tedy nutné, aby pedagogové byli vstřícní, přátelští a nebáli se moderních výukových metod a především byli ochotni neustálého sebe vzdělávání a rozvíjení. Hodnocení žákovy aktivity a znalostí by mělo být ideálně posuzováno s předem stanovenými konkrétně splnitelnými úkoly.¹⁰ „Žákům musí být dána možnost zažít úspěch, nebát se chyby a pracovat s ní.“¹¹

Základní škola ovlivňuje žáka po psychické stránce na celý život, proto je nezbytné klást velký důraz na výběr dobrých pedagogů, jelikož pouze dobrý pedagog umí dítě motivovat ke vzdělání a tím mu předat svou touhu po vědění. I hodnocení žáka souvisí s jeho psychickou stránkou. Každé dítě chce být chváleno a těžce nese neúspěch, proto by si měl pedagog uvědomit, že je nejlepší chválit úspěchy před celou třídou, ale své výtky k žákovi si nechat až do soukromí kabinetu, díky čemu dochází k předcházení vzniku šikany mezi žáky. Každý žák se chce svému učiteli zavděčit, proto může vydedukovat, že jedině shazováním a zesměšňováním žáka, kterého učitel kritizoval za menší nadání před třídou, toho může dosáhnout. I když to pedagog myslel úplně jinak, vytvořil podnět k šikaně, proto by dobrý pedagog měl kladně hodnotit všechny žáky. I upřednostňování a vyzvedávání jednoho úspěšného žáka nepřináší zrovna pozitivní klima celé třídy, jež je nezbytné pro komplexní vyučování.

Cílem školy musí být v souladu s cíli základního vzdělání, protože škola zprostředkovanými způsoby předává žákům základ všeobecného vzdělání, dále napomáhá žákům utvářet a postupně rozvíjet jejich kompetence. Většina základních škol se snaží naplnit následující cíle:

- napomoci žákovi si osvojit pro něj co možná nejvíce vyhovující strategii učení a namotivovat jej k touze po celoživotním učení,
- rozvíjet tvořivé myšlení a logické uvažování, jež mu umožní řešit složité problémy,
- učit žáky rozvíjet komunikaci tak, aby byli schopni diskutovat o různých problémech, vystupovat na veřejnosti a dokázat si obhájit svůj názor,

¹⁰ BALADA, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2013. S. 12.

¹¹ BALADA, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2013. S. 12.

- dále učí žáky schopnosti spolupráce, respektu, úspěchu vlastních i druhých v souladu s tolerancí a ohleduplností k lidem různých etnických, kulturních a duchovních hodnot,
- připravovat žáky na sebezpůsobování se ve společnosti, prosazování svých práv a svobodné vůle, ale protipólem je seznámit žáky s jejich povinnostmi a odpovědností, kterou přebírají za své činy,
- vytvářet u žáků potřebu sociálního soucítění a solidarity a ohleduplnosti nejen k lidem, ale i k přírodě a k naší zeměkouli všeobecně,
- budovat odpovědnost a povědomí o ochraně nejen svého, ale i druhých, fyzického, duševního a sociálního zdraví,
- škola umožňuje poznat a rozvinout žákovy schopnosti, určit si své reálné možnosti, nabýt vědomosti a dovednosti a toto vše využít při rozhodování o své profesní orientaci.¹²

1.3 Současné trendy škol

„Alternativní škola je škola, která nabízí nebo slibuje alternativu v oblasti cílů a výchovných metod. Dle J. Průchy je smyslem existence takovéto školy realizovat ty funkce vzdělávání, které běžná škola plní nedostatečně.“¹³

V 70. letech 20. století se začal užívat pojem alternativní školství, který označuje školy vyznačující se odlišnými pedagogickými metodami, vzdělávacími programy, obsahem, organizací, vztahy mezi učitelem a žákem a rodinou. Jedná se o směry takzvaného reformního pedagogického hnutí, jež nebylo spokojeno s organizací a obsahem výukových metod v běžných školách. Další často používaný pojem je inovativní škola, jež se opět snaží poukázat na potřebu celkové proměny klasické školy a to jak po organizační, tak i po výukové a strukturální stránce. Obě dvě metody oproti klasické škole kladou důraz na individualitu žáků, na poznání, které je založeno na smyslovém vnímání, které je zprostředkováno vlastními zážitky a dále i na zapojení žáka do výuky a na jeho nezbytné spolupráci při vyučování. Důležitým prvkem, na jehož základě se alternativní a inovativní směry opírají, je komunikace založená na partnerské úrovni a spolupráci školy s rodinou žáka.¹⁴

Charakteristickými znaky, jimiž se vyznačují všechny typy alternativních škol, jsou:

¹² BALADA, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2013. S. 12 – 13.

¹³ JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada, S. 248.

¹⁴ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 95 – 96.

- udržování a rozvoj přirozené touhy dítěte po poznání nových informací,
- přátelské vztahy mezi učitelem a žáky, což má za důsledek pozitivní klima ve třídě a tím dochází k větší motivaci žáků k výuce,
- ochota, nutnost neustálé přípravy pedagoga na výuku a umění komunikace nejen s žáky, ale i s rodinou,
- prostředí školy je co nejvíce přizpůsobeno potřebám dítěte, což znamená, že dítě v danou dobu pracuje podle svého zaujetí a není rušeno zvoněním školního zvonku,
- klade se velký důraz na pěstování zodpovědnosti na rozhodování. Dítě se rozhodne, zda si půjde nejprve odpočinout a až poté bude plnit zadané úkoly nebo naopak,
- výuka je též uzpůsobena požadavkům dítěte, je co nejatraktivnější, aby dítě zaujala a vybídla ho ke spolupráci a rozvoji komunikace,
- z důvodu lepšího pochopení látky a souvislostí mezi nimi jsou předměty propojené,
- hodnocení žáka je slovní.¹⁵

Waldorfské školy

Jejím východiskem je antroposofie, což je duchovní věda, která rozděluje vývoj jedince do třech částí a to na fyzickou, duševní a duchovní. Jedná se o filozoficko-pedagogickou koncepci založenou Rudolfem Steinerem. V roce 1919 Emil Molt založil v obci Waldorf první školu. Jde o všeobecně vzdělávací školu zaměřenou na rozvoj aktivity, zájmů a potřeb dítěte. Délka studia je dvanáct let a rozčleněna do dvou stupňů. 1. stupeň tzv. základní sestává z 1. – 8. ročník, 2. stupeň tzv. vyšší tvoří ročník 9. – 12.¹⁶

„Jsou využívány metody hromadného, skupinového a individuálního vyučování s důrazem na kooperaci a rozvoj sociálního citění žáků. Žáci nepoužívají učebnice, ale vedou si epochové sešity, do nichž si sami podle svých možností zaznamenávají probrané učivo.“¹⁷ Cíle tohoto vzdělávání je naučit se metodu orientace ve vědě. Žáci se učí vybírat si pro ně nejvíce důležitá fakta z velkého množství informací.

Výuka je dělena na 3 části a to na rytmickou neboli zahajovací, kde se žáci přivítají a seznamují se s denním programem. Na část vyučovací, v níž se žáci v průběhu 100 - 120 minutovém bloku frontálně věnují probírané látce. A jako poslední je část vyprávěcí neboli

¹⁵ *Alternativní školy* [online], © 2001 - 2014 [cit. 2013-10-12]. Dostupné z: <<http://www.alternativniskoly.cz/>>.

¹⁶ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 96 – 97.

¹⁷ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 97.

zakončovací, kdy pedagog vyučovací den končí vymyšleným příběhem nebo čtením z knihy. Vyučované předměty jsou rozděleny na hlavní a vedlejší. Mezi hlavní patří například matematika, rodný jazyk, čtení atd. a mezi předměty vedlejší řadíme výuku cizího jazyka, náboženství a ruční práce. Výuka probíhá v délce 3 – 4 týdenních epochách a to z důvodu ponoření se do hloubky a pochopení souvislostí probírané látky.¹⁸

Montessoriovské školy

Zakladatelkou anti-autoritativní výchovy je italská lékařka Maria Montessori, která vycházela ze zkušeností získaných z práce s mentálně retardovanými dětmi. V Římě v roce 1907 založila „Dům dětí“ a postupem času se její metoda rozšiřovala do dalších zemí. V roce 1998 byla schválena i v naší republice.¹⁹

Typickou výukovou metodou je, že děti se vzdělávají v různých věkově smíšených skupinách, kde starší pomáhá mladšímu. Tímto se buduje u starších dětí pocit předat nabyté vědomosti dalším dětem. Základním principem výuky je úcta ke svobodě, což představuje, že dítě si vybere, kde chce úkol zpracovávat, zda například na koberci, nebo u stolku. Děti se pouze přizpůsobenými pomůckami a prostředím napomáhá k samostatné pracovní schopnosti.²⁰

Výuka probíhá ve dvou fázích. Začíná se ranním kruhem, kdy se žáci přivítají společnou písničkou, čtením pohádky, či recitováním básničky. Následuje svobodná pracovní fáze, kde si žák sám volí činnost a prostředí ke splnění úkolu. Jediným požadavkem, jež se na žáka klade, je, aby úkol zvládl v určitém termínu, díky čemuž se buduje a rozvíjí zodpovědnost za svoji práci. Učitel klasickým stylem probírá pouze hlavní předměty, jinak působí v roli poradce.²¹

Daltonské školy

V roce 1920 americká učitelka Helena Parkhurstová zřídila první školu zaměřenou na rozvoj individualizačního vyučování ve městě Daltonu. Žáci byli rozděleni do odborných pracoven, které podléhaly vedení odborného učitele. Na její podnět byl zrušen rozvrh hodin.

Funguje na základě třech principů:

¹⁸ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 97.

¹⁹ *Alternativní školy* [online], © 2001 - 2014 [cit. 2013-10-12]. Dostupné z: <<http://www.alternativniskoly.cz/>>.

²⁰ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 98.

²¹ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 98.

- Svoboda a zodpovědnost – svoboda je v podobě odstranění učitele a převedení odpovědnosti za vzdělávání na žáka. *„Dát dětem svobodu znamená zbavit je tlaku rodičů a učitelů a vložit jej na ně samotné. Úkolem učitele totiž není, aby byl nositelem vojenského drilu, ale jeho úkolem je být pomocníkem a vychovatelem dítěte. Daltonský plán definuje svobodu jako svobodu volby neoddělitelně spojenou s odpovědností za tuto volbu.“*²²
- Samostatnost – žák sám či po skupinkách hledá a řeší zadané úkoly. *„Možnost samostatné práce silně ovlivňuje motivaci žáka. Žáci jsou rádi sami aktivní. Tento poznatek vychází z vývojové psychologie.“*²³ Dítě si utváří vlastní stanovisko a prohlubuje si své vědomosti o další informace, které ho zajímají, v jeho individuálním tempu, pracovním nasazení a soustředění.
- Spolupráce – dítě má možnost výběru, buď bude pracovat samo v ústraní a klidu nikým nerušeno nebo využije spolupráci se spolužáky. Většinou děti volí tu druhou možnost a to kolektivní práci. Má to výhodu v rozvoji komunikačních dovedností žáků mezi sebou a mezi učitelem. *„Vzájemná komunikace je základem kooperativního učení.“*²⁴

Každé daltonské vyučování začíná ranním přivítáním a seznámením se s plánem výuky. Následuje možnost výběru, zda si dítě půjde ihned plnit své studijní úkoly, či si nejprve bude hrát. Také má možnost výběru, zda začne těžším zadáním či lehčím. Jediná povinnost dítěte je splnit zadaný úkol do dohodnutého termínu.

Začít spolu

Americký vzdělávací program Step by Step vznikl v osmdesátých letech 20. století a postupně se rozšiřoval i do dalších zemí. V České republice se objevil a začal působit pod názvem „Začít spolu“ v roce 1994. Hlavním principem výuky je samostatné myšlení, rozvíjení a růst. Prosazuje se individuální přístup založený na vlastní zodpovědnosti žáka. Dítě si volí svůj výukový cíl, jehož chce dosáhnout a následně volí související pracovní aktivitu. Dále se v tomto programu zdůrazňuje inkluze dětí se speciálními potřebami.

²² RÝDL, K. *Jak dosáhnout spoluzodpovědnosti žáka*. Praha: Agentura STROM, 1998. S. 8.

²³ WENKE, H. RÖHNER, R. *At' žije škola: daltonská výuka v praxi*. Brno: Paido, 2000. S. 21.

²⁴ RÖHNER, R., WENKE, H. *Daltonské vyučování: střezivá inspirace*. Brno: Paido, 2003. S. 19.

Kompletní výuka vychází z pedagogického přístupu orientovaného na dítě a je založena na partnerském vztahu mezi žákem a učitelem.²⁵

Zdravá škola

Velký důraz klade na tělesné, duševní a sociální zdraví žáka, proto se apeluje na školy, aby jejich prostředí nebylo žákovi životu nebezpečné. Cílem tohoto programu je podněcovat žákovo podvědomí, že jeho zdraví je to nejcennější a nejdůležitější a čehož by si měl velmi vážit a chránit.²⁶ Je založena na třech pilířích, které by měly u žáka vybízet k efektivnější samostatné aktivitě:

1. *Pohoda prostředí* – pedagog nesmí v žákovi vyvolávat stres a strach, musí tedy navozovat příjemnou atmosféru a tím žáka motivuje ke spolupráci.
2. *Zdravé učení* – což představuje, že žák by neměl být přehlcován velkým množstvím informací, jež není schopen pojmout.
3. *Otevřené partnerství* – tím je myšlena spolupráce jak žáka s učitelem, tak i spolupráce rodiny pedagogem.²⁷

Tvořivá škola

Vychází z myšlenky nejstaršího a největšího českého pedagoga Jana Ámose Komenského. „K žákovi je přistupováno jako k jedinečné bytosti, rozvíjí se jeho samostatnost, sebejistota, zodpovědnost a pozitivní sebehodnocení. Důraz je kladen na vytváření přátelského sociálního klimatu.“²⁸ Spolupracuje s nakladatelstvím Nová škola v Brně, kde společně pracují na vytváření učebnic a metodik, které se zaměřují na rozvíjení žákovi pozornosti, fantazie. Snahou je učivo a co nejvíce zjednodušit a zpříjemnit. Z tohoto důvodu stojí na principech názornosti.²⁹

Domácí vzdělávání

Vyučování žáků v prostředí domova rodiči, či nějakou zvolenou odborně vzdělanou asistentkou se středoškolským vzděláním není v naší republice až tak časté jako je tomu především v USA, ale i přesto se již od 1. 9. 1998 experimentuje. Tento projekt začalo podporovat několik škol, které se samy nové výukové metody účastní a vytváří tzv. kmenové

²⁵ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 100.

²⁶ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 100

²⁷ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 100

²⁸ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 100

²⁹ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 100

školy, jejichž úkolem je vykonávat dohled a poskytovat odborné poradenství rodičům v odborných předmětech. Studenti domácího vzdělávání chodí dvakrát ročně na přezkoušení, které slouží k ověření, zda student zvládl a pochopil zadané učivo.³⁰

V České republice je spíše než domácí vzdělávání poslední dobou na výsluní soukromé doučování a to ať už různých cizích jazyků či hlavních předmětů jako je například matematika. Soukromí doučovatelé se individuálně věnují studentovi, zohledňují jeho individuální potřeby. Na doučování nechodí pouze žák s problémem v látce, ale i ten, který se chce o tématu dozvědět hlubší informace. Po několika sezeních už doučovatel ví, jak se studentem přesně zacházet, aby žákovi s problematickou látkou pomohl nebo aby žáka naučil další informace, které uplatní v následujícím studiu. Doučování je prováděno většinou zábavnější formou na kamarádské úrovni, aby student nebyl stresován a nestyděl se ukázat a říct, že mu něco dělá problém, že něčemu ne zcela rozumí nebo že by chtěl vědět více. Většinou se preferuje výuka formou různých her či hlavolamů, ale není opomenuto i klasické vysvětlování, kdy je však žák v přímém kontaktu s vyučujícím a může ho ve výkladu kdykoliv zastavit a ujistit se, zda látku správně pochopil, kdežto ve výuce ve škole se většinou děti stydí a raději mlčí, aby nebyly brány za nechápavé. Díky těmto metodám si žák více zapamatuje a odnese.

Program čtení a psaní ke kritickému myšlení

Tento program se u nás objevil v roce 1998. Jeho hlavním cílem je rozvíjet samostatné myšlení žáků prostřednictvím čtení, psaní a diskutování, dále se zaměřuje na podporu celoživotního vzdělávání. Snaží se u žáků vyvolat pozitivní přístup k řešení nově vzniklých situací a v neposlední řadě rozvíjet schopnost spolupráce a respektu k druhým. Rámec výuky je založen na tzv. třífázovém modelu učení E-U-R³¹:

- *Evokace* – žák slovně vyjadřuje své vědomosti o daném předmětu či látce.
- *Uvědomění si významu* – v této fázi dochází k porovnání žakových vědomostí s odborně dostupnými informacemi o daném probíraném tématu.
- *Reflexe* – vydedukování a zhodnocení svých vědomostí, které žák měl před odbornou přednáškou a uvědomění si, pod jakým vlivem se jeho představy měnily a díky

³⁰ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 101

³¹ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 101 – 102.

jakým informacím svůj názor přehodnocoval či se v něm utvrzoval nebo nebyl vyvrácen, pouze se obohatil o další zkušenosti.³²

³² VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 101 – 102.

2 VZDĚLÁVACÍ PROBLÉMY

Tato kapitola se zabývá specifickými poruchami učení a jejich možnostmi reedukace. Následně zmiňují pojem lehká mozková dysfunkce. Klasifikuje různé specifické poruchy učení a definuje funkci pedagogicko – psychologických poraden, které mají za úkol odborně pomáhat při vedení takového žáka a to nejen rodinám, ale i pedagogům.

Hlavní úkol této kapitoly je poukázat na to, že i když existuje velká škála specifických poruch učení, dá se s tímto vzdělávacím problémem bojovat, ale pouze za vynaložení společných sil v podobě spolupráce rodiny a školy. Nyní je však kladen větší důraz na práci pedagoga, který o žáka pečuje a staví se do role pomocníka při překonávání těchto těžkostí. Také rodina musí být důslednější a více s dítětem pracovat a věnovat se mu.

Nejčastějšími potížemi, s nimiž se dnešní pedagogové setkávají, jsou specifické poruchy učení. Stále narůstá počet žáků s těmito poruchami učení, týká se to asi 2 - 4% jedinců. U chlapců je výskyt specifických poruch učení častější. Žáci mají problém se čtením, psaním, počítáním, mluvou či s kombinací těchto dovedností. Pod specifické poruchy učení jsou řazeny následující jednotlivé pojmy týkající se určitého problému s výše uvedenou dovedností. Jedná se o dyslexii, dysgrafii, dysortografii, dyskalkulii, dyspraxii, dysmúzií a dyspinxií.³³ Příčiny vzniku těchto specifických poruch učení jsou různě dělené:

- Asi u 50 % případů jsou zapříčiněny lehkou mozkovou dysfunkcí.
- Ve 20 % je příčina dědičnost.
- V 15 % se jedná o kombinaci dědičnosti s lehkou mozkovou dysfunkcí.
- V dalších 15 % jsou důvodem neurotické či jiné příčiny.³⁴

Příčiny však mohou být i jiné než výše uvedené, například prostředí rodiny, v němž dítě vyrůstá nebo školní prostředí. Obě tyto prostředí mohou klást na dítě velké stresové faktory, které se spolupodílí na snižování školních dovedností dítěte. V rodinném prostředí může jít o časté konflikty mezi otcem a matkou. Dítě těžce prožívá negativní vztahy v rodině. Školní prostředí je většinou vytvářeno vztahem mezi žáky a učitelem a žáky navzájem. Jestliže pedagog vede hodiny špatným způsobem, má to také velký vliv na studijní výsledky žáka. Žáka výuka nebaví, nepovažuje ji za zajímavou, a tudíž nabývá dojmu, že tento

³³ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 143 – 144.

³⁴ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 149.

předmět se nepotřebuje ani učit. Dalším důsledkem špatného vztahu mezi učitelem a žákem je, že žák zanevře na přípravu, jelikož nabyde dojmu, že jeho snaha nikdy nebude ohodnocena tak, jak by si zasloužil, a proto nemá důvod se na výuku připravovat. Někdy se nejedná o nějak zvláštní handicap, jestliže má dítě píli a snaží se, je možné i se specifickými poruchami učení vystudovat například vysokou školu. Dá to však mnohem více námahy a je to i mnohem náročnější, než pro dítě bez těchto problémů. Student musí věnovat více času na přípravu z důvodu například rychlosti čtení.

2.1 Lehká mozková dysfunkce LMD

Příčiny, které nejčastěji tvoří lehkou mozkovou dysfunkci, jsou označeny pojmy ADD, ADHD. Jedná se o „*syndrom deficitu pozornosti s hyperaktivitou a bez hyperaktivity*“, tento syndrom se může vyskytovat u dítěte společně, či jednotlivě. Hlavním vzájemným faktorem výskytu je oslabení funkce centrální nervové soustavy.³⁵ Charakteristické příznaky LMD jsou:

- „*poškození percepce a vytváření pojmů,*
- *poruchy řeči a sluchového vnímání,*
- *poruchy motorických funkcí, nápaditost v hrubé a jemné motorice,*
- *specifické poruchy učení,*
- *poruchy pozornosti,*
- *poruchy chování – impulzivita, hyperaktivita,*
- *charakteristika spánku,*
- *citová charakteristika,*
- *charakteristika sociálního chování.*“³⁶

Aby dítě se syndromem ADHD mohlo být správně reedukováno, musí tomuto procesu předcházet správná diagnostika. Velký důraz se klade na spolupráci rodiny se školou a spolupráce těchto dvou složek s poradenskými institucemi. ADHD je porucha mozku, pro niž je typické, že dítě má jiné projevy chování a jiný přístup k procesu vyučování, čímž může hodinu narušovat a spolužáky vyrušovat. Typické projevy žáka s ADHD:

³⁵ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 150.

³⁶ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 151.

- *Impulzivita* – žák neustále vyrušuje svým mluvením či vykřikováním odpovědí. Dělá úkoly, které nejsou zadané. Úkoly, které zadané jsou, dělá bez předchozího vyslechnutí si postupu, jak jej správně splnit nebo při jeho plnění postupovat.
- *Slabá pracovní paměť* – žák si není schopen zapamatovat, co dělal celý den ve škole a není schopen doma vysvětlit, co má dělat za domácí úkol.
- *Dys-organizace* – žák má problém v plánování své domácí přípravy na výuku, není schopen si zapamatovat různé definice a postupy, které ulehčují práci s úkoly.
- *Hyperaktivita* – dítě neposedí, pobíhá po třídě, různě se ošívá v lavici a je roztěkané.
- *Nepozornost* – snění, nevnímání výkladu učitele.
- *Obtíže při zpracování verbálních informací* – žák má problémy při jazykovém vyjádření.³⁷

Práce učitele s dětmi s ADHD

Jelikož žáci s ADHD jsou neposední, roztěkaní a nedokáží svojí pozornost udržet na delší dobu, musí pedagog volit jiné metody výuky. Například, aby se neposedný žák zabavil, poskytne mu učitel nějaký předmět do ruky, s ním si žák hraje a manipuluje. Pedagog by měl uzpůsobit i třídu potřebám žáka s ADHD, neměly by být uspořádány lavice tradičním stylem, ale do tvaru písmena U. K usnadnění učení z učebnice by mělo být učivo podtrháno žakovými oblíbenými barvami z důvodu lepšího zapamatování. Velký důraz se klade na komunikaci mezi pedagogem a domovem. Paní učitelka například píše žákovi seznam úkolů, co je nezbytné vypracovat v domácím úkolu a na co se má žák připravit na další den.³⁸

2.2 Specifické poruchy učení a jejich reedukace

Definice poruch učení, která tyto poruchy nejvíce vystihuje, pochází z roku 1980 od expertů pocházejících z USA a říká: „*Poruchy učení jsou souhrnným označením různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabytí a užívání takových dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování nebo počítání. Tyto poruchy jsou vlastní postiženému jedinci a předpokládají dysfunkci centrálního nervového systému. I když se porucha učení může vyskytnout souběžně s jinými*

³⁷ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 152.

³⁸ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 152- 153.

*formami postižení (jako např. smyslové vady, mentální retardace, sociální a emocionální poruchy) nebo souběžně s jinými vlivy prostředí (např. kulturní zvláštnosti, nedostatečná nebo nevhodná výuka, psychogenní činitelé), není přímým následkem takových postižení nebo nepříznivých vlivů.*³⁹

Jak už bylo zmíněno, jedná se o sníženou schopnost žáka v určité oblasti výuky. V některých případech tato snížená schopnost neomezuje žáka natolik, že by kvůli ní nebyl schopen studovat dále. Musí však mít píli a cílevědomost, že svůj problém překoná a že s ním bude dál bojovat. Má to však mnohem těžší než ostatní žáci, jelikož příprava doma mu trvá déle, kvůli tomu než si přečte článek do literatury nebo než příklad vypočítá, či než něco napíše. Ale toto se týká pouze lehčích forem, kdy jedinec není touto poruchou více omezován. Žáci jsou chápáni jako studenti, kteří potřebují pouze jiný přístup v podobě speciálního postupu při výuce.

Dyslexie - je specifická porucha čtení. Žák není schopen se klasickou metodou naučit číst, jelikož mu dělá potíže si zapamatovat jednotlivá písmena. Největší problém mu činí písmena tvarově podobná, jako jsou b-d, s-z, m-n a písmena zvukově podobná, která jsou a-e-o, t-d, b-p. Žák těžce propojí hlásky v slabiku a následné čtení souvislých slov či vět. Jeho čtení je pomalejší, s častými chybami. Často se vyskytuje nepochopení textu. V některých případech však žák dokáže převyprávět přečtený text lépe než jej přečíst.⁴⁰

Je charakterizována jako odlišnost při zpracování nebo obtížnost při osvojení si gramotnosti, což ovlivňuje čtení, psaní a hláskování. Může mít také vliv na kognitivní procesy jako je paměť, rychlost zpracování, organizaci času, koordinaci a schopnost zautomatizovat si činnosti. Můžou nastat zrakové nebo fonologické obtíže a obvykle se projeví i nějaké nedostatky ve studijních výkonech.⁴¹

K zautomatizování si slabik se používá technika práce s kartičkami, aby dítě mohlo písmeno vnímat nejen sluchem, ale i zrakem. Při čtení se využívá střídavé čtení, že jednu větu přečte dítě a druhou například rodič. Nebo je možná i tato varianta, kdy dítě přečte větu a rodič mu jí přečte tak, aby slyšelo, co přečetlo a slyšelo text dohromady a správně přečtený.

³⁹ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 145.

⁴⁰ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 146.

⁴¹ READ, G. *Dyslexia: A Practitioner's Handbook*. 3rd ed. John Wiley & Sons, Ltd., 2003. S. 7.

Dysgrafie – specifická porucha psaného projevu. Písmo je většinou kostrbaté, přesahující linky a každé různě velké nebo dokonce psané naopak. Žák nedokáže propojit písmo s diktovanými hláskami, těžko propojuje tištěný text s psaným. Typickým znakem je zaměňování podobně vypadajících písmen nebo vynechávání písmen ve slově. Dále spojuje tiskací písmo s psacím. Píše pomaleji a více se soustředí na estetickou stránku písma, což vede naopak k úniku gramatické správnosti.⁴²

Nácvik psaní je nejlepší provádět prostřednictvím uvolňovacích cviků. Žák píše na velký papír a na povel rodiče čmárá, buď tence nebo tlustě, či píše pouze čáry, kolečka. Procvičování se provádí i za pomoci obtahování předepsaných písmen.

Dysortografie – jedná se o specifickou poruchu pravopisu, která je většinou ve spojení s dysgrafií. Žák má problémy s určením měkkého a tvrdého i/y, dále s nesprávným uváděním délky samohlásek a ve všem co souvisí s gramatikou pravopisu.⁴³

Náprava je možná pouze neustálým nácvikem, například při rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek je nezbytné, aby si žák slovo diktoval nahlas a zdůrazňoval si délku samohlásky. Taktéž se při nácviku používá pouze barevné znázorňování dlouhých samohlásek ve slově. K trénování měkkých a tvrdých slabik se zapojuje více smyslů, například dítě vysloví slabiku a zmáčkne příslušnou kostku. Kostky jsou rozdělené na měkké a tvrdé podle slabik. Jestliže dítě při psaní vynechává ve slově písmena, tak je dobré jej nechat, aby si slovo diktovalo po jednotlivých písmenech či slabikách nahlas. Při diktování celé věty by měl pedagog dítěti říci, z kolika slov se daná věta skládá a diktovat mu ji způsobem takovým, že pomlka vždy znamená mezeru mezi slovy.

Dyskalkulie – je strukturální porucha matematických dovedností, které mají svůj původ v genetické nebo vrozené poruše těch částí mozku, které jsou přímým anatomicko-fyziologickým substrátem dozrávání matematických dovedností přiměřených věku, aniž by zároveň došlo k poruchám celkových duševních funkcí.⁴⁴

⁴² PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 146 - 147.

⁴³ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 147.

⁴⁴ POSNER, T., J. *Mathematical Sovereignty, Neurological Citizenship, and the Realities of the Dyscalculic*. University of California, Berkeley: ProQuest, 2008. S. 16.

Jedná se o nadřazený pojem, který se dále člení na několik typů dyskalkulie, jež se týkají například neschopnosti určení množství, psaní matematických znaků a symbolů a provádění matematických operací.⁴⁵

Dyspraxie – specifická porucha organizačních schopností a obratností nezbytné k řešení každodenních úkolů. Žáci mají problémy s motorikou, nedokáží něco hezkého vyrobit, či se sami upravit.⁴⁶

Dyspinxie – specifická porucha kreslení. Žák nedokáže překreslit svojí představu na papír. S kreslicími nástroji zachází neohrabaně a nemá čisté linie kresby ani tahy tužkou.⁴⁷

Dysmúzie - specifická porucha vnímání a reprodukce hudby. Dítě má problém s rozeznáním rytmu a melodie.⁴⁸

Reedukace specifických poruch učení

Žák se specifickou poruchou učení potřebuje nejen jiný přístup ke vzdělávání, ale je nutný celkově jiný přístup k jeho osobě. Dítě je velmi citlivé na jakoukoliv kritiku a každý neúspěch jej frustruje, až nakonec na vzdělávání rezignuje a přijímá fakt, že je hloupé a nedokáže se nic naučit. Je více emočně založené a školní neúspěch prožívá mnohem více než dítě bez těchto poruch učení.⁴⁹

Péče a vzdělávání žáka se specifickými poruchami učení se může provádět různým způsobem, například výuku může vést kmenový pedagog žáka nebo žák může navštěvovat specializované kroužky či třídy, kde jsou shromážděni žáci se stejnými problémy a výuka je vedena speciálním pedagogem působícím na škole nebo externistou. Dále může být výuka vedena samotnými experty z pedagogicko-psychologických poraden či ve speciálních pedagogických centrech.⁵⁰

Nejdůležitějším reedukačním faktorem je, aby dítě mělo zajištěnou podporu rodičů, aby bylo ve svém vzdělávání povzbuzováno a každý se s ním radoval z malých úspěchů, což ho velmi motivuje k práci a touze se zlepšovat. Opět je nezbytná komunikace mezi rodinou a školou, jejich spolupráce a domluva na postupu a přístupu ke vzdělávání dítěte. Práce musí být intenzivní, ale v krátkých intervalech, aby se dítě nevyčerpalo

⁴⁵ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 149.

⁴⁶ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 149.

⁴⁷ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 148.

⁴⁸ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 148.

⁴⁹ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 156-158.

⁵⁰ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 158-159.

a výuka mu nebyla znechucována. Pedagog musí vedení výuky přizpůsobit potřebám žáka tak, že je jeho výklad pomalejší, dále neustále vyžaduje zpětnou vazbu od žáka, zda výkladu rozuměl a zda jej pochopil. Žáka by si měl pedagog posadit do přední lavice. Neměl by však sedět na kraji, ale uprostřed a vedle žáka, který je tichý a může mu s výukou pomoci, poradit, když zrovna nemá pedagog čas, jelikož vysvětluje něco jinému dítěti. Další zásadou vzdělávání žáka se specifickými problémy je, aby jeho písemný projev byl kratší a aby věděl, že je známkován jiným způsobem a za kolik chyb dostal právě tuto známku. Klasifikace může být po domluvě prováděná i slovním způsobem. Také by mu měl pedagog umožnit využívat různé pomůcky jako je například matematická tabulka se směrem znamének, či abecedu s tištěnými a psacími písmeny.⁵¹

2.3 Systém pedagogicko-psychologického poradenství

Systém pedagogicko-psychologických poraden se vyvíjí od 70. let 20. století. Hlavním úkolem je zajistit optimální funkci a vzájemnou spolupráci mezi institucemi poskytujícími poradenské služby pro děti a mládež, rodiče a pedagogy. Poradny spolupracují s odborníky, jako jsou například pediatři. *„Cílem pedagogicko-psychologické poradny je pomoci a poskytnou odbornou pomoci při řešení osobních problémů žáků, zajišťování a řešení obtíží a problémů psychického a sociálního vývoje žáků v průběhu edukačního procesu, při prevenci sociálně patologických jevů a při volbě povolání a profesní orientaci. Odborná pomoc probíhá formou diagnostiky, intervence, konzultace nebo podáváním informací.“*⁵²

Pedagogicko-psychologické poradny se dělí na dvě skupiny, podle toho, kde se poradenství provádí:⁵³

Školní poradenská pracoviště - provádí se na půdě školní instituce a je zajišťována následujícími rolami, které vykonávají výchovné poradenství a metodiku prevence.

- *Výchovný poradce* - tuto pozici většinou zastává pedagog pocházející ze školní instituce. Poradce se zaměřuje na oblasti výchovy, vzdělání a radí při výběru budoucího studia souvisejícího s budoucím výkonem povolání dítěte. Výchovný poradce

⁵¹ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 160-163.

⁵² MÜHLPACHR, P. *Speciální pedagogika*. Brno: IMS, 2010. S. 9.

⁵³ MÜHLPACHR, P. *Speciální pedagogika*. Brno: IMS, 2010. S. 9-13.

je zaangażovaný do vztahu mezi žákem a rodinou, ale i specializovanou poradnou, jelikož dohlíží na vývoj a koordinaci žáka majícího specifické poruchy učení.

- *Školní metodici prevence* - jejich nezbytné působení na škole je zapříčiněno snahou o předcházení, zmírňování či úplnou eliminaci sociálně-patologických jevů.
- *Školní psycholog a školní pedagog* – důvod, proč tito odborníci pracují na školní půdě, je především preventivního charakteru, jelikož je snahou opět předcházet a eliminovat vznik problémů týkajících se výchovy, vzdělávání a jejich negativního dopadu na celou osobnost žáka.

Specializovaná poradenská zařízení - jedná se o poradny, které se vyznačují svojí speciální odborností a poskytováním diagnostik. Škola získá zpětnou vazbu z posudku od odborníka, díky čemuž ví, jak má s žákem dál zacházet a postupovat.

- *Pedagogicko-psychologická poradna (PPP)* – její činnost se zaměřuje na: „komplexní psychologickou, speciálně pedagogickou a sociální diagnostiku, jejímž cílem je zjistit příčiny poruch učení, příčiny poruch chování, příčiny dalších problémů ve vývoji osobnosti, výchově a vzdělávání dětí a mládeže a individuálních předpokladů v souvislosti s profesní orientací žáka.“⁵⁴ Snahou pedagogicko psychologické poradny je působení na posilování celkové osobnosti žáka prostřednictvím sebepoznání. Pedagogicko-psychologickou poradnu tvoří tým kvalifikovaných odborníků, jako je psycholog, speciální pedagog a sociální pedagog, jejichž úkolem je diagnostikovat a vyhodnocovat školní záležitosti žáka. Náplní práce je spolupráce se školní institucí, kterou žák navštěvuje. Pomáhají nejen žákům s problémy s výukou, psychickými a výchovnými problémy. Nabízejí také konzultace pro rodiče a pedagogy.
- *Speciálně pedagogická centra (SPC)* – klienty tohoto centra jsou většinou děti a mládež trpící určitým znevýhodněním. Odborný tým složený z psychologa, speciálního pedagoga a sociálního pedagoga poskytuje svoje poradenství nejen dětem až ranně dospělým jedincům, ale i jejich rodinám. Snaží se svým klientům poskytnout poradenskou péči, které však předchází komplexní speciálně-pedagogická a psychologická diagnostika.
- *Středisko výchovné péče (SVP)* – její práce spočívá v zachycování a zabraňování šíření výchovných problémů. Spolupracuje i s dalšími institucemi, jako jsou například střediska sociální prevence, pedagogicko-psychologická centra atd. Hlavní ná-

⁵⁴ MÜHLPACHR, P. *Speciální pedagogika*. Brno: IMS, 2010. S. 11.

plní práce výchovného střediska je zmírňovat či odstraňovat vzniklé poruchy chování. Základem je spolupráce s rodinami, kdy se snaží obnovit funkci rodiny a dospět opět k jejímu harmonickému chodu. Veškerá její činnost je podřízena základnímu pravidlu a to ochrany práv dítěte. Středisko poskytuje okamžitou pomoc, buď formou ambulantní, nebo interní péči a to maximálně na 2 měsíce ve velmi náročných případech, kdy selhává rodičovská péče, a jsou ohrožena práva dítěte. Péče je poskytována na základě dobrovolnosti.

- *Institut pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP) – jedná se o organizaci působící celorepublikově. Jejím úkolem je „řešení koncepčních otázek pedagogicko-psychologických poradenství, zajišťování koordinace poradenského systému a další vzdělávání poradenských pracovníků. IPPP vydává informační periodikum *Výchovné poradenství*.“⁵⁵*

⁵⁵ MÜHLPACHR, P. *Speciální pedagogika*. Brno: IMS, 2010. S. 13.

3 VÝCHOVNÉ SLOŽKY

V dnešní době se hodně hovoří o tom, že rodina jakožto celek je v krizi. Pro moderní společnost je typické, že si mladí lidé nechtějí nechat ujít mládí a tak si užívají a rodičovské povinnosti oddalují na pozdější věk. Fakt je ten, že se děti rodí méně a rodičovský věk se posouvá. Myslím si, že rodiče ve starším věku si neuvědomují rizika, která toto rozhodnutí přinášejí. Například z lékařského hlediska, kdy pozdní mateřství může být velmi rizikové pro ženu, ale i pro plod. Jako další příklad bych uvedla, že rodiče mají již odlišné názory na výchovu a co by dříve zvládli sami, s tím nyní potřebují pomoci, jelikož jsou více citliví a o své dítě se více bojí. Výchova starších rodičů je založená spíše na úzkostném opečovávání a zákazech. Důvodem obav je strach a představa, že by se dítěti mohlo něco stát. Naopak i děti samotné vnímají starší rodiče tak, že se za ně například někdy stydí. Dalším trendem dnešní moderní doby je, že se stále více rodin rozvádí. Pro dítě je tento rozpad rodiny velmi traumatizující událostí, a proto mu většinou zůstávají následky, které si přenáší do svého budoucího života.

V této kapitole se zabývám rodinou, jakožto primárním výchovným činitelem, jelikož dítě zde musí dostat základ výchovy v podobě základních mravních návyků, jež přejímá od svých vzorů matky a otce. Dále jsem se zaměřila na typizaci rodiny a zmínila jsem se i o rozvodu. V druhé části se zmiňuji o sekundárním výchovném činiteli, návazcem na rodinu, což je škola. V kapitole pojednávající o škole je uvedeno propojení vzdělávání s odrazem společenských potřeb. Zaměřuji se i na základní funkce školy a především na nezbytnost spolupráce s rodinami.

Hlavní myšlenkou této kapitoly je, že na dítě působí jak výchovně tak i výukově rodina, ale i škola. Vyvracím zde domněnku, že pedagog má dítě pouze vzdělávat a ne vychovávat, jak si mnozí myslí. Také poukazuji na to, že vliv prostředí v podobě typů rodin, ale i vedení výuky špatným pedagogem, může mít vliv na studijní výsledky žáka.

3.1 Primární výchovný činitel - rodina

Za primárního vychovatele dítěte je brána dobře fungující rodina. Proto by si vždy dva lidé, než začnou uvažovat o rodině, měli uvědomit, zda spolu opravdu rodinu chtějí založit a zda spolu umí vycházet tak, aby dítě žilo v harmonii a ne v neustálém stresu a hádkách. Vím, že tato myšlenka není proveditelná, ale aspoň by to takto mělo dle mého názoru být,

protože poté jsou obětí jen děti, které těžce nesou hádky rodičů nebo ještě hůře, když jsou svědky některých situací, které se v rodinách odehrávají. Tyto hrůzné zážitky si děti odnášejí do celého života.

Rodina je primární výchovný činitel, protože dítě přejímá vzory chování nejprve od rodičů, takzvaně se učí nápodobou. Z toho důvodu zdůrazňuji výše, že by se rodiče před dětmi k sobě měli chovat hezky, protože dítě je pozoruje a oni jsou jeho vzory, ke kterým vzhlíží a chce být jako oni.

Dítě by měli vychovávat oba rodiče společně a nerozlišně, oba by měli táhnout za jeden provaz a ne, že jeden rodič něco zakáže a dítě jde za druhým a ten mu to povolí. Taktéž není dobrý přístup ve výchově, když například jeden rodič odkáže dítě na druhého a ten poté opět pošle dítě zpět k prvnímu, takzvané: „Zeptej se maminky! Zeptej se tatínka.“ V tomto případě dítě nevidí v rodičích autoritu, a proto si to udělá po svém. Další zápornou ukázkou nevhodné výchovy je, když je dítěti až příliš ulevováno a když je až příliš opečováváno. Myslím situaci, kdy matka se až přespříliš stará o své dítě. Dítěti se buď tato role vůdce, tedy že pro něj rodiče udělají první poslední, zalíbí a využívá to. Například, když se vyskytne nějaký problém ve škole, dítě zalže, že ono nic neudělalo a rodiče okamžitě řeší s pedagogem, že jejich hodné dítě by něco takového nikdy nebylo schopno udělat. Může nastat ale i opak, že se dítě cítí přílišnou rodičovskou starostí utiskované, že se nemůže samo realizovat i když by velmi chtělo.

Z toho vyplývá, že výchovné metody každé rodiny jsou jiné, ale měly by být takové, aby neublížovaly po psychické ale i fyzické stránce dítěti. Výchova by měla být přiměřená s obsahem benevolence a tolerance, ale i přísnost by neměla být opomíjena. Rodiče nemohou dítěti dovolit vše, co si přeje a také by mělo vědět, že když něco provede, tak nastupuje trest, jelikož je na tomto principu nastavena funkce celé společnosti prostřednictvím právních norem.

I když existuje velké množství literatury o výchově dítěte, každá rodina by se měla řídit svým nejlepším vědomím a svědomím. Žádná poučka se totiž nehodí na všechny a každý člověk je originál, a proto by se k němu mělo tak i přistupovat. Jen ti nejbližší nás přece nejlépe znají, a proto vědí, jak se k nám chovat, přistupovat a jak nás vychovávat. Rodiče by o výchově svého potomka měli společně komunikovat a společně se radit, protože jejich dítě je vizitkou jejich výchovy a společného soužití. Je třeba si uvědomit, že jestliže je ko-

munikace mezi partnery špatná, dochází k špatné výchově dítěte a tím dochází k fatálním dopadům na celou společnost.

Rodina

„Rodina je soubor lidí spojených krví, manželstvím, adopcí a sdílející základní zodpovědnost za reprodukci a péči o členy společnosti, zabezpečení biologického přežívání, citového a rozumového vývoje a místo společenské kontroly v procesu socializace.“⁵⁶

Rodina je institucí, která vzniká na rozdíl od minulých let z lásky a ne z důvodu majetkového zajištění. Vznik rodiny závisí většinou na fyzické přitažlivosti, sociálních dovednostech, temperamentu, pověsti a hodnotové orientace obou partnerů. Vztah mezi partnery se odráží na celkovém vztahu rodiny, proto se hovoří o třech základních podobách rodiny:

- *Harmonická* – uspokojuje vyváženě všechny potřeby všech svých členů.
- *Konsolidovaná* – tento typ rodiny uspokojuje své členy spíše ekonomicky a sociálně v podobě socializace avšak chybí emocionální složka. Dítě je tedy ekonomicky uspokojováno, většinou dostává spoustu dárků na úkor citové složky, kde velmi strádá.
- *Dysfunkční* – je zajištěna pouze biologická funkce rodiny. Typickým důsledkem dysfunkční rodiny je mezi partnerský nesoulad, který vyplývá ze špatného trávení volného času členů rodiny, rozdílných názorů, dále ze špatné finanční situace rodiny nebo z rozdílných názorů na ostatní členy širší rodiny. V neposlední řadě jsou důvodem častých rozbrojů v rodině problémy s alkoholem a nevěra.⁵⁷

Rodina je základní stavební jednotka a plní několik funkcí, ať již přenos tradic v podobě hodnot, morálních zásad či postojů a to z generace na generaci. Nejvíce se však objevují v literatuře následující čtyři funkce rodiny:

- *Reprodukční* – někdy označována též jako biologická, což znamená, že partneři společně plodí děti a tím napomáhají k rozšiřování generace a zachování rodu.
- *Hospodářská* – v jiné literatuře nazývaná ekonomická. Představuje funkci, kdy jsou rodiče zavázáni své dítě ekonomicky zajistit a to koupí oděvů, potravy a dalších nezbytných věcí sloužících k základním životním potřebám. Neznamená

⁵⁶ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Vydání 3. Brno: Paido, 2006. S. 253.

⁵⁷ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Vydání 3. Brno, Paido, 2006. S. 205.

to ale, že když si dítě usmyslí, že chce počítač, či mobil je rodič nucen mu tuto možnost nucen pořídit.

- *Emocionální* – k dobrému psychickému vývoji dítěte je velmi důležitý pocit lásky a žádanosti ze strany rodičů. Dítě má pocit bezpečí a jistoty, a proto se chodí k rodičům se svým trápením svěřovat a nechat si poradit, jak ze své situace ven.
- *Socializační* – rodina napomáhá dítěti začleňovat se do společnosti. Nejprve je dítě začleňováno do společné domácnosti, z toho důvodu je důležité, aby nově vzniklá rodina byla co nejvíce spolu, aby si zvykla na své nově přibylé členy a utvořila si mezi sebou pevné pouto a vazby. Rodiče předávají svému dítěti vzory chování, společensky přijaté hodnoty, tradice a kulturní normy.⁵⁸

Typy rodiny

Dnes se ve společnosti vyskytuje několik různých typů rodin s různými výchovnými metodami. To vše, co dítě nebo dospělé obklopuje, nás, ať chceme nebo nechceme, ovlivňuje. Proto zde zmiňuji následující klasifikaci, a to různé podoby rodinného soužití, ovlivňující nejen výchovu ale i vzdělávání dětí. Jelikož klima rodinného prostředí je nejdůležitějším psychickým stabilizátorem dítěte. Jeden typ zde však není uveden a to je rodina úplná, ale přes pracovní týden vypadající, dokonce i fungující jako neúplná. Zmiňuji ji, jelikož žáci, s nimiž jsem prováděla rozhovor, v takovémto typu rodinného soužití vyrůstají. Veškerá péče o domácnost a výchovu dětí leží na matce, která je také označena za přísnější článek rodiny. Dle mého názoru se jí stává, jelikož matka přes pracovní týden supluje otcovskou pozici. Otec se vrací domů na víkend a nemá chuť se o další věci ohledně domácnosti a dětí starat, chce si odpočinout. Považuje se za nejdůležitější článek rodiny - vyživovatele, proto chce mít klid a nechce se zaobírat rodinnými banalitami od toho je přece doma matka.

Bezdětné manželství

Dříve bylo označení rodina spojeno s termínem manželství. Možná z toho důvodu dnešní moderní doba přináší nové typy rodinného soužití, jako jsou například bezdětná manželství. Ty vznikají spíše z důvodu ekonomického, a to protože dnešní konzumní doba přináší neustálý stres a honbu za financemi. Partneři své rodičovství odkládají až na dobu, kdy budou moci svého potomka dostatečně finančně zajistit a dopřát mu vše,

⁵⁸ KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. S. 183

co oni v dětství neměli. Nebo druhou variantou oddalování rodičovství je honba za kariérou. Dnešní emancipované ženy nerady odcházejí ze svého dobře ohodnoceného místa a nerady ztrácejí svojí atraktivní postavu kvůli těhotenství.

Nesezdané soužití

Dalším nově vzniklým druhem rodiny je nesezdané soužití, neboli kohabítace či konkubínát. Jedná se o soužití muže a ženy s dětmi aniž by vstoupili do svazku manželského, žijí spolu bez papíru nebo jen tak na zkoušku. Důvodem vzniku takového typu rodinného společenství je, že například již oba partneři v nějakém manželství byli a nedopadlo to dobře, proto nechtějí znovu opakovat své zklamání z rozvodu. Je to pro ně jakási obrana a ochrana před možnými rodovými „tahanicemi“ a tím i emocionálním vypětím, jež je s rozvodem spojeno.

Singles

Jde spíše o životní styl lidí, kteří nechtějí vstupovat do manželství, chtějí si užívat volnosti a nechtějí být omezováni nikým a ničím. Typickým znakem singles je sexuální svoboda. Většinou jsou to kariéristé, kteří mají velmi vysoké postavení a na prvním místě svého hodnotového žebříčku mají umístěny své záliby, především péči o svoji atraktivitu a celkovou osobu. Na druhou stranu jsou tito lidé velmi osamoceni a izolováni, protože mají ve svém okolí spoustu přátel, kteří vstupují do svazku manželského, zakládají rodiny a tím dochází k neviditelnému tlaku na singles, aby učinili to samé.⁵⁹

Patriarchální forma, rozvětvená rodina

Typické formy rodiny se postupem historie měnily jako rodina sama. V dřívějších dobách měl hlavní slovo v rodině otec, jelikož to byl právě on, kdo živil rodinu ze svých vydělaných peněz a z toho důvodu měl absolutní právo rozhodovat o veškerých rodinných záležitostech. Jelikož byl hlavou rodiny, hovoří se o patriarchální formě. Také v těchto dobách přetrvávalo, že spolu bydlelo více generací rodiny v jednom domě. Většinou děti dostaly dům po rodičích, kteří se uskromnili v jedné místnosti na tzv. výměnku, kde mohli v klidu dožít a děti se o ně na oplátku staraly. Rodiče svým dětem na oplátku pomáhaly s výchovou a péčí zase o jejich potomky a s drobnými pracemi v domácnosti. V tomto případě se jedná o typ rodiny rozvětvený neboli vícegenerační.

⁵⁹ JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. Vydání 3. Praha: Portál, 2009. S. 119.

Neúplná nukleární rodina

„Základní forma rodiny se skládá z dospělých rodičů a jejich potomků. Obvykle jde o dva manžely, kteří pocházejí z různých rodových linií a nejsou spolu krevně příbuzní. Tento typ rodiny je znám jako nukleární rodina.“⁶⁰ V současnosti se spíše jedná o nukleární neúplnou rodinu, kdy v rodině chybí jeden její dospělý člen a to ať z důvodu úmrtí, rozvodu partnerů v nesezdaném soužití, těhotenstvím, kdy matka úmyslně neuvede otce dítěte a o dítě se stará sama, či rozvodem. Rozvod je však ve většině případů hlavním důvodem vzniku neúplné nukleární rodiny. „Rozvod je komplexní a složitá životní zkušenost pro všechny členy rodiny a prochází zpravidla šesti stádii: emočním, právním, majetkovým, rodičovským, sociálním, a psychickým. Jde o stádia a stavy rozpadu manželství, zpřetrhání stávajících společenských vazeb a úsilí znovuzískat autonomii a sebeúctu.“⁶¹ V roce 2012 dle statistického úřadu bylo vykalkulováno 26 402 manželství, které se rozvedlo. V 72% se jednalo u obou manželů o první rozvod, v 11% se jednalo o partnery, kteří již jednou rozvod zažili a v 17% se jednalo o jednu rozvedeného partnera a poprvé rozvedenou partnerku. Celkový počet rozvedených manželství s nezletilými dětmi byl v roce 2012 57,5 %. Téměř třetina mužů i žen uvádělo jako hlavní důvod rozvodu, rozdílnost názorů, povahy, zájmů a ostatní důvody (*neuvážený sňatek, alkoholismus, nevěra, nezáměr o rodinu, zlé nakládání, odsouzení za trestný čin, zdravotní důvody a sexuální neshody*) uvedlo 16%. V ostatních případech byla na prvním místě uváděna nevěra (na straně muže v 3,7% a na straně ženy v 2,9%) a na druhém místě byl důvodem alkoholismus.⁶²

Rozvod

Rozvod je vždy velmi traumatizující záležitostí pro každého člena rodiny, avšak nejcitlivěji a nejhůře tento zážitek odnášejí děti. Ztrácí totiž nejen rodiče, ale i domov a s tím spojenou jistotu a bezpečí. Nejhůře jsou na tom ty děti, u jejichž rodičů rozvod probíhá dramatickým způsobem, kdy rodiče používají děti jako rukojmí. Poštávají je proti tomu druhému rodiči a vyvíjejí na ně neustálý nátlak. Většinou se jedná o psychický teror, že ten druhý rodič je špatný, a proto se s ním nesmí stýkat. Dítě má po setkání pocit viny, že rodiče zradí, když se sejde s druhým a na opačné straně má zase pocit, že zrazuje druhého, když bude setkání zabraňovat.

⁶⁰ JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada, S. 195

⁶¹ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Vydání 3. Brno, Paido, 2006. S. 208.

⁶² Český statistický úřad [online], [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.

V horších případech dochází k závažným psychickým problémům, kdy se dívky a chlapci s rozvodem svých rodičů velmi těžce vyrovnávají. Nechtějí se stýkat ani s jedním z rodičů, jelikož jim jejich rozvodem sebrali veškeré ideály o manželství a hlavně se kvůli neustálým hádkám a přenášení viny z jednoho na druhého, či zjištění, že jeden z jejich rodičů nebo oba si byli nevěrní, jim vzali veškerou důvěru a především vzory morálních hodnot, postojů a názorů. „*Nověji se ukázalo, že chlapci a dívky reagují na rozvod různě: hoši spíše zlobně a bojovně s tendencí k případnému delikventnímu chování, dívky sníženým sebevědomím a komplexem méněcennosti.*“⁶³

Někdy je však rozvod rodičů spíše vítaným vysvobozením, jelikož děti nechtějí žít v nemilující rodině, kde trpí jeden z jejich rodičů, a proto raději přivítají rozvod. Tím se uklidní napjatá situace doma a může dojít k harmonickému soužití. Děti v tomto případě hodnotí pozitivně i ekonomickou stránku věci, a to, že budou mít v ideálním případě dvoje dárky na narozeniny, Vánoce, budou jezdit na dvoje dovolené a vlastně mohou dostat vše, na co si vzpomenou.

I přesto že se neustále mluví o genderové rovnosti, je nutno upřesnit, že rozvod má nejen citové dopady, ale především i ty ekonomické a to hlavně pro ženu a děti. Mužský příjem do rodinného rozpočtu je ve většině případů vyšší než příjem ženy, z toho důvodu jsou na tom ženy po rozvodu, co se finanční stránky týče, obtížnější. Děti ve většině případů chtějí zůstat u matky a muž i přes svůj vyšší příjem není schopen posílat matce alimenty na své děti.

V dnešní době se též hovoří o tzv. bumerangové generaci. Tímto pojmem jsou označováni lidé, kteří manželství uzavřou až v pozdním věku. Do doby než do manželství vstoupí, bydlí u rodičů, a to z důvodu, že jim to vyhovuje, jelikož mají takřikajíc kompletní servis. Mají vždy vypráno, navařeno, uklizeno, nemusí se o nic v domácnosti starat, protože vše za děti i když velké udělají rodiče. Tento člověk poté vstoupí do manželství a najednou jsou na něj kladeny nějaké povinnosti ohledně domácnosti, či péče o děti a vyvstává problém, jelikož takovéto opečovávané „dospělé dítě“ nikdy nic nedělá, hodlá v tom pokračovat i nadále. Proto dochází k častým rozepřím mezi partnery navzájem, či do manželství zasahují i rodiče „dospělého dítěte“, že by manželka nebo manžel na něj neměli klást takové nároky. Tyto rozepře většinou vedou k rozvodu a partner se vrací do svého rodného hnízda k rodičům.

⁶³ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Vydání 3. Brno, Paido, 2006. S. 208.

3.2 Sekundární výchovný činitel - škola

„Škola – instituce ve veřejném (státním) nebo soukromém vlastnictví, v níž jsou dětem a mládeži zprostředkovávány v systematickém vyučování vědomosti a dovednosti, jež jim mají umožňovat samostatné životní činnosti v rámci státního a společenského uspořádání. Školy to poskytují zpravidla v určitém vymezeném čase, nacházejí se nezávisle na střídání žáků a učitelů na stejném místě a orientují se na příslušné formy výchovy a vzdělávání. Usilují o uskutečňování vymezených cílů vzdělávání a výchovy“ (podle Meyers kleines Lexikon – Pedagogik (1988))

Škola je institucí, která se snaží děti nejen vzdělávat, předávat jim vědění a znalosti z celého světa, ale také je vychovávat, i když si to mnozí učitelé nemyslí. Většina pedagogů tvrdí, že škola má pouze vzdělávat a výchovu přenechat na rodičích. To je na jednu stranu sice pravda, že by se do výchovy rodičům neměl nikdo plést, protože představy pedagoga o výchově dítěte mohou být zcela rozdílné od představ rodičů, ale na druhou stranu děti ve škole tráví docela velké množství času, a proto by pedagog měl za výchovu dítěte přebírat určitou míru zodpovědnosti. Pedagog ale ve škole nesupluje rodiče, pouze představuje společenské morální hodnoty a ty by měl dítěti předávat. Říkat jak se má chovat v určitých situacích, například pozdravit pedagoga, když vejde do kabinetu, neodmlouvat mu, nevyrušovat, nemluvit vulgárně, či neubližovat ostatním. Pedagog vychovává děti ke společensky uznatelnému obrazu. Proto od sebe nelze odtrhnout pojmy vzdělávání a výchova.

Umístění školy v systému společnosti a její funkce

Škola děti vychovává a vzdělává k obrazu společenského systému. Z tohoto hlediska se rozlišuje pět funkcí výchovy a vzdělávání umístěné ve společenském systému:

- *Sociálně reprodukční* – snahou je, aby zůstala zachována struktura společenského systému v rámci generační obměny. Jedná se o to, aby byla společnost rozvrstvená v rámci rolí, místa a statusu.
- *Sociálně legitimační* – výchova představuje přidělení společenské role, v níž se jedinec narodí a tím její nositel přejímá povinnosti a souvislosti s touto rolí spojené.
- *Sociálně integrační* – prostřednictvím výchovy jsou jedinci zařazováni do funkčního systému a postupem nabývají a upevňují společensky uznatelné elementy.

- *Sociálně selekční* – pojem naznačuje, že se jedná již o užší výběr v podobě dalšího vzdělávání. V tomto případě se jedná o společenské pozice, které jsou obsazovány jedinci, jež splňují specifika stanovená společenským systémem, jako je například určitá kvalifikace, či stupeň vzdělání.
- *Sociálně alokační* – úzce souvisí se selekční funkcí a tedy již splněním těchto specifíků a umístěním se v té dané pozici.⁶⁴

Škola má na prvním místě vzdělávat žáka. Připravovat ho na budoucí povolání tím, že mu předává nezbytné vědomosti. V tomto případě hovoříme o nejdůležitější a nezastupitelné funkci, jež škola vykonává, a která se obecně nazývá kvalifikační. „*Vzdělávací systém vybavuje mladé lidi kvalifikací pro zapojení se do pracovního procesu. A to od zprostředkování jednoduchých technik až po přípravu špičkových odborníků.*“⁶⁵

Pro společnost je škola znakem jakési kulturní vyspělosti a vrcholu, jelikož reprodukuje rozvrstvenost. Výše vzdělání určuje sociální status, sociální mobilitu a sociální úroveň jedince. Také působí na hospodářský růst, sociální rozvoj a životní standardy celé společnosti. Každá škola, řídící se společenský uznatelnými principy, se vyznačuje následujícími pěti vlastnostmi:

- Předává dětem a mládeži nejnovější získané vědecké informace a poznatky.
- Vyučuje vědeckými metodami v souladu s pedagogickými a psychologickými teoriemi a zásadami.
- Škola je působícím faktorem, jak z hlediska vzdělání, tak i výchovy na osobnost jedince.
- Předává nejen nutné vědomosti k povolání, ale i komplexní pohled na člověka ve společnosti a předává jedinci základní přehled vědění světa, aby porozuměl současné civilizaci, jejímu fungování a vývojovému zrání.
- Připravuje jedince na umístění do společenského života, což znamená, že jej zespojuje (socializuje). Z tohoto hlediska je škola takový mezistupeň nebo spojovací most mezi rodinou a vstupem do společnosti. Ve škole je totiž ohodnocení žáka, tak jako v profesním životě, založeno na výkonu, umu a vědomostech. Dítě již musí

⁶⁴ HAVLÍK, R., HALÁSZOVÁ, V., PROKOP, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996. S. 82 - 83.

⁶⁵ HAVLÍK, R., HALÁSZOVÁ, V., PROKOP, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996. S. 83.

něco předvést a je za svůj výkon hodnoceno známkou, což je před příprava na budoucnost, kde již nebude hodnotící jednotkou známka, ale finance. Naproti tomu vztah v rodině je založen na tzv. afektivním chování rodičů, tedy že dítě si nemusí ničím zasloužit pozornost či lásku, má ji za to, že je. Proto je škola takzvaný střed.⁶⁶

Funkce školy

Základní funkce školy jsou čtyři a vzájemně se prolínají a jsou postaveny na principu provázanosti s rodinnou:

- *Personalizační funkce* – škola musí v žákovi budovat samostatně jednající osobnost.
- *Kvalifikační funkce* – při této funkci se škola orientuje na výkon žáka a na jeho schopnost se na tento podaný výkon připravit.
- *Socializační funkce* – žák přejímá a učí se určité názory, postoje, tradice a pravidla, které jsou dány a uznávány školskou institucí.
- *Integrační funkce* – jedná se o formování jedince pro jeho politicko – veřejnou činnost. Uvedení žáka do politického a právního systému své země.⁶⁷

Školu, jakožto vzdělávací instituci, tvoří jednotlivý pedagogičtí pracovníci, jež tyto funkce fyzicky zprostředkovávají a dohlížejí na jejich naplňování. Veškerá moc tedy leží v rukou pedagogického pracovníka a jeho vyučujícími dovednostmi se tvoří jméno školy a především znalosti žáka.

Jakou formou jsou vědomosti předávány, záleží na pedagogovi, který by měl mít snahu, aby si žáci z jeho hodin odnesli co nejvíce. Z tohoto důvodu by neměl preferovat pouze nezáživný výklad, kde žáka přehlčuje velkým množstvím faktů. Je známo, že žáci si nejvíce zapamatují informace, které je zajímají a které jsou podány zábavnou formou. Ne všechny předměty lze ale takto vyučovat. V některých případech, jako jsou hlavní předměty, uvolněnější metoda výuky bohužel nejde realizovat.

Celá výuka je založena na interakci žáka s učitelem. Pro učitele by měl představovat žák bytost, které chce předat co nejvíce znalostí a výuku mu co nejvíce zpříjemnit. Učitel by

⁶⁶ HAVLÍK, R., HALÁSZOVÁ, V., PROKOP, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996. S. 90 - 93

⁶⁷ HAVLÍK, R., HALÁSZOVÁ, V., PROKOP, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996. S. 93.

měl znát žáka nejen jako studenta, ale i jako osobnost s individuálními potřebami. Jejich interakce probíhá na velmi osobní úrovni. Špatný přístup má učitel, kterého zajímá to, co žáka naučil a zná jej pouze ze známkovacího archu. K těmto situacím dochází většinou u velkých vzdělávacích komplexů, ale i zde se individuální podpora žáka řeší kmenovými učiteli, jež mají na starost maximálně 30 žáku.

Vlastní postřeh: vznikl na základě pozorování na Základní škole v Moravském Krumlově, kde jsem vykonávala praxi. Jelikož z mých účastníků rozhovoru vzešel závěr, že na žáky negativně působí vedení některých pedagogů, což negativně ovlivňuje žákův vztah k vyučované látce a vzdělávání. Uvádím zde několik příkladů dobrého a špatného vedení výuky.

Nejen, že je styl výuky závislý na předmětech, ale i na věku žáka a na čase, kdy se předmět vyučuje. Měla jsem možnost vidět výuku žáků v různých časech a především v různých třídách a to od 6. do 9. ročníku na Základní škole Klášterní v Moravském Krumlově. Navštívila jsem předmět občanská výchova a výchova ke zdraví, kde se zrovna probíralo téma rodiny. Každý z předmětů vedla jiná paní učitelka, jedna však měla delší praktické zkušenosti než ta druhá, která byla pár let po studiích pedagogiky. Služebně starší paní učitelka uměla lépe pracovat s dětmi než paní učitelka druhá, která výuku vedla striktně dle naučených metod a bohužel do toho nezakomponovala ani lidskou empatii. Proto byla méně oblíbenou vyučující. Například v 9. A, kde jí žáci dělali problémy, nevnímali ji a v hodinách vyrušovali. Paní učitelka známkovala žáky bez úlev, i když si mnozí mysleli, že je to odpočinkový předmět. Tento pocit měli často i rodiče, a proto mnohdy nechápali, proč má jejich syn či dcera z takového jednoduchého předmětu horší známky než z matematiky nebo jazyka českého. Stejný názor sdílím s paní učitelkou, proč by se dítě nemělo učit funkce státu a základy právního systému naší republiky, volební právo nebo nemít ekonomické znalosti. Jedná se o všeobecné základní znalosti, které by měl mít každý občan našeho státu, z čehož vyplývá, že je důležité, aby se to žák učil. Již zmíněná hodina občanské výchovy v 9. A probíhala v odpoledních hodinách. Žáci byli po celodenních výkonech a soustředění vyčerpaní, a proto nebyli schopni udržet svojí pozornost. Byli velmi rozverní a vůbec nedávali pozor. Paní učitelka je několikrát napomínala a hrozila písemkou, ale nepomohlo to. Nakonec žáky písemka neminula, ale žádné trápení si z tohoto trestu nedělali. V této třídě se bohužel nemohlo vyučovat metodou dialogu. Byl zde zvolen pouze krátký monolog ze strany učitelky a poté se většinou pracovalo pouze s učebnicí, z níž stří-

navě žáci, kteří se přihlásili, předčítali celé třídě. Před koncem hodiny nadiktovala učitelka krátké zápisky.

Opačně se pracovalo s žáky v 6. C, kdy výuka proběhla v dopoledních hodinách. Tématem hodiny byla rodina. Ještě před zahájením samotného tématu si paní učitelka vybrala žáky, kteří měli za úkol si připravit nějakou aktualitu, tedy zprávu ze světa, jež se jim zdála zajímavá, a proto ji chtěli svým spolužákům sdělit. Za každou aktualitu sbírali žáci černé puntíky. Po nasbírání pěti černých puntíků následovala velká jednička do žákovské knížky. Výhodou pro žáky je, že díky těmto aktualitám si mohou vylepšovat známky z písemek či zkoušení, které se jim ne zrovna povedly. Jako výuková metoda zde byla zvolena forma dialogu. Nejprve paní učitelka položila otevřenou otázku, co pro děti znamená pojem rodina a jak si ji představují a jaké asi plní funkce. Žáci začali vyjadřovat své pocity a myšlenky. Následovalo čtení textu v učebnici o probíraném tématu. Poté byli opět žáci vyzváni ke zhodnocení, zda jejich domněnky byly správné a shodovaly se s textem. Následovalo vytvoření zápisu opět společnými silami, jelikož se paní učitelka ptala žáků, co si z textu zapamatovali a neustále se ujišťovala, zda tomu rozumí. Požadovala po žácích jakousi zpětnou vazbu v podobě vysvětlení. Na konci výuky zhodnotila jejich spolupráci a sdělila jim, že se těší na příští hodinu. Tento způsob výuky je velmi zajímavý, jak pro učitele, tak i pro žáky. Učitel získává jistotu, že dítě vnímá jak text v učebnici, tak i jeho výklad a díky tomu si více zapamatuje a odnese, než kdyby se jednalo o strohý učitelův monolog. Další výhodou je, že se žák učí komunikovat jak s pedagogem, tak i s vrstevníky a vyjadřovat své myšlenky. Žáka baví sdělovat svým vrstevníkům své myšlenky a diskutovat s nimi o tom, zda je jeho úhel pohledu na věc správný nebo zda se na tuto věc dá dívat i z úhlu jiného.

V 6. B jsem navštívila předmět výchova ke zdraví, kde se taktéž rozebíralo téma rodiny, přesněji příbuzenských vztahů. Výuku vedla učitelka s delšími praktickými zkušenostmi. Její výuková metoda byla opět zaměřená na to, aby si žáci odnesli z hodiny co nejvíce znalostí. Díky obrazovému znázorňování na tabuli a diskusím si co nejvíce zapamatovali, proto se jim látka lépe učila a při zkoušení si ji snadněji vybavili. Na zkoušení se žáci sami zapisují do zkuškového archu a zkoušení neprobíhá v tradičním stylu. Žáka nezkouší učitel, ale spolužáci. Kladou otázky z probrané látky a následně jeho znalosti hodnotí. Dále se hodnotí celkově třída, jejich chování při zkoušení a znalosti, jestli otázky byly pokládány k probranému tématu. Druhou částí hodiny proběhlo čtení textu z učebnice a následná diskuse, kdy učitelka kladla otázky, co pro žáky znamená rodina, kdo ji tvoří.

Paní učitelka na tabuli nakreslila kruh, od kterého vedly různě dlouhé čáry a uprostřed bylo napsáno kolečko s „JÁ“. Žáci měli za úkol si kruh překreslit do sešitu a k čárám přiřadit příbuzné podle subjektivního pocitu, kdo jim je citově nejbliže a kdo je pro ně dál. A to již z důvodů, že se méně navštěvují nebo že si právě v daný okamžik nerozumí. Na vzdálenějších místech se většinou nacházeli prarodiče nebo praprarodiče. Důvodem bylo právě to méně časté navštěvování. V některých případech se však na vzdálené pozici od „JÁ“ nacházeli sourozenci, jelikož se právě nepohodli. Žáci poté vysvětlovali, proč na určitou pozici dali toho člena rodiny. Většina žáků měla na nejbližší pozici umístěny rodiče a hned za nimi sourozence a babičky. V některých případech byly babičky na místech bližších než rodiče. Například jeden žák prozradil, že si ho maminka nevšímá, že si s ním nepovídá a že si myslí, že ho nemá ráda. Další žák se chtěl pochlubit tím, že mu je nejbliže jeho pejsek, protože jedině zvíře nezradí a neopustí ho. Bylo velmi zajímavé vidět, jak se děti dokázali otevřít a povídat před celou třídou o svém trápení a svých pocitech aniž by je paní učitelka vyzvala. Žáci bedlivě poslouchali a neskákali si do řeči. Na závěr paní učitelka rozdala úkol na malé jedničky.

Jako špatný přístup k výchově bych chtěla uvést epizodu s paní učitelkou z matematiky. Fyzicky jsem se hodiny neúčastnila, seděla jsem v kabinetu, kde šlo vše slyšet. O mé přítomnosti paní učitelka nevěděla. Již při vstupu do třídy byla velmi nepříjemná, hned od začátku hodiny na žáky křičela. Neproběhlo žádné uvítání, ihned se odebrala k tabuli, kde si začala psát příklad. Celá třída byla hlučná a paní učitelka se je snažila svým křikem přehlučit. Žáci nestíhali psát a prosili jí, ať zpomalí, ale paní učitelku to nezajímalo, jejich prosby ignorovala a jela si dál své tempo. Měla spíše chtít po žácích, aby střídavě chodili na tabuli počítat sami, aby si z hodiny něco odnesli a ne jen bezhlavě opisovali a přitom ani nevěděli význam. Když už paní učitelka neměla míst na své výpočty, požádala žákyni, aby tabuli utřela. Žákyně smazala i kus rozpočítaného příkladu, což byl důsledek, že žáci vůbec nerozuměli učitelčiným zápiskům. Učitelka, jak byla rozzlobená, řekla žákyni, zda má ve své hlavě vůbec nějaké IQ nebo jí má pouze prázdnou. Žáci se postavili na stranu spolužačky a začali ještě více učitelku provokovat. Měli z ní akorát ještě větší legraci a lepší pocit z toho, jak čím dál více zvyšovala hlas. Byla to však její chyba, když nedokázala nechat svojí špatnou náladu a problémy z domu před dveřmi třídy. Měla se jednoduše přemoci a být příjemná a milá, hned by se i žákům pracovalo lépe. Dále měla spíše žáky vyvolávat k tabuli, aby je aspoň výuka něčím zaujala a oživila se.

Škola a rodina

V dřívějších dobách bylo běžné, že rodiče žáka a pedagog spolu spolupracovali. Učitel žáka i vychovával, což bylo rodiči vítáno. Učitelské povolání bylo bráno za velmi prestižní, a proto rodiče učiteli vkládali veškerou plnou moc dítě vzdělávat, ale i vychovávat. Rodiče a škola byli dvě navzájem se ovlivňující a podporující nádoby, které souměrně působily na dítě a snažili se mu předat jen to nejlepší jak z výchovy, tak i ze vzdělání a celkově mravně ovlivňovali jeho osobnost.

Dnešní doba sebou však přináší spíše rozpory mezi pedagogy a rodiči. Rodiče spíše proti pedagogickým pracovníkům zbrojí, než aby s nimi spolupracovali a pomáhali jim. Je potřeba se podívat i na druhou stranu, na pozici pedagoga, který se snaží vzdělávat, ale i vychovávat a jeho snaha je mařena ze strany rodičů. Rodičům se pozice pedagogů nelíbí a většinou dochází k tomu, že na učitele nadávají před dětmi a haní jejich práci. Dochází tedy k tomu, že děti si pedagogů a jejich usilovné práce neváží a dovolují si na ně, jelikož cítí oporu v rodičích. Jako odstrašující příklad bych uvedla, když se chlapec v jedné škole v tělocviku neustále posmíval dvěma silnějším děvčatům. Pedagog zasáhl a to tak, že ho poučil, že tohle se nedělá a vůbec se takto nechová. Chlapec se cítil poražen a zesměšněn a z toho důvodu zalhal doma, že mu pan učitel nadával. Otec poté šel na pana učitele a brutálně ho zmlátil. Jedná se o typický případ, kdy rodiče stojí proti učiteli.

Existuje určité kritérium, které rozhoduje o vzdělání a životních šancích, aniž by mělo souvislost se skutečnými schopnostmi dítěte. Toto kritérium je definováno jako rodinné zázemí, které poukazuje na rozdílné znaky sociálně rozvrstvené společnosti, na povolání rodičů, počet dětí, podmínky k bydlení a příjmy. Rodinné zázemí z velké části ovlivňuje celkový budoucí životní osud jedince. Vztah rodiny a školy je ovlivněn rozvrstvenostními specifiky rodiny.⁶⁸

Společenské vrstvy jsou děleny a rozlišovány podle statusu, místa na společenském žebříčku. Vrstvy jsou vymezovány na základě různých kritérií, jako jsou vzdělání, povolání, podíl na moci, příjmů a majetku. Společnost je vymezena do tří vrstev. Na vrstvu dolní, střední a horní:

⁶⁸ HAVLÍK, R., HALÁSZOVÁ, V., PROKOP, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996. S 95.

- Střední a horní vrstva – výchova se zaměřuje na individualitu dítěte na jeho rozvoj osobnosti. Typickým požadavkem na děti z těchto vrstev je, že jsou vychovávány k samostatnosti a touze po vyšším vzdělání. Dítě má velmi dobrou emocionální podporu, ale naproti tomu je po něm požadován a očekáván vysoký výkon a schopnost řešit a zvládat samostatně problémy. Dítě je spíše vychováváno volnějším a benevolentnějším stylem.
- Dolní vrstva – preferuje se spíše autoritativní výchova a výchovné metody jsou založeny na striktním dodržování disciplíny a za neuposlechnutí jsou děti trestány většinou fyzickými tresty. Pro rodiče není podstatné vzdělání, je snahou, aby byly zapojeny co nejdříve do produktivního způsobu života.⁶⁹

„Škola je místem, které významně ovlivňuje sebepojetí dítěte, rozvíjí jeho zájmovou strukturu, utváří vztah ke vzdělání, podílí se na celkovém zdravém vývoji osobnosti.“⁷⁰ Spolupráce školy a rodiny by měla být založená na nezbytné efektivní komunikaci a zpětných vazbách. Rodina a škola musí spolupracovat v následujících oblastech:

- *Vzdělávání* – škola musí rodiče seznámit se studijním plánem, průběhem výuky a s výsledky činností žáků. Má povinnost nabídnout pomoc při problémech v podobě školní poradny, či umožnění individuálního studijního plánu nebo umožnit spolupráci s jinými specializovanými subjekty.
- *Výchova* – škola seznamuje žáky, ale i rodiče se společensky uznávaným chováním, jež je sepsáno ve školním řádu. Jsou zde sepsány sankce, při porušení pravidel chování, ale také návrhy na pomoc, jež škola poskytuje, či opět pomoc od specializovaných subjektů, které se těmito problémy zabývají.
- *Aktivní zapojení rodičů* – spolupráce při zajišťování exkurzí, školních projektech a mimoškolních aktivit. Dále také zajištění činnosti rady rodičů, která má za úkol finanční záležitosti.⁷¹

Na učitele jsou dnes kladeny čím dál větší nároky, které tlačí především na jeho profesní přípravu. Učitel musí zvládat řídit třídu, orientovat se ve vztazích, pomoci se začlenit žákům se specifickými poruchami učení s rozdílnými socioekonomickými a kulturními od-

⁶⁹ HAVLÍK, R., HALÁSZOVÁ, V., PROKOP, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996. S 95 - 96.

⁷⁰ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 333.

⁷¹ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 333.

lišnostmi. Dále také musí umět pracovat s dětmi, které jsou ovlivněny různými typy výchovy. A v neposlední řadě také komunikovat s rodiči, kteří jsou ochotni spolupracovat, s rodiči přenechávající veškeré vzdělávací a výchovné kompetence na učiteli a také s takzvanými hyperprotektivními rodiči, jež dávají za vinu neúspěch dítěte učiteli.⁷²

⁷² VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 334.

4 PORUCHY CHOVÁNÍ

Spolupráce rodiny a školy by měla zabraňovat či předcházet vzniku těchto sociálně patologických jevů. Primárním výchovným činitelem dítěte je však rodič, který předává určité normy společensky přijatelného chování a ukazuje mu morální zásady, jež by se neměly porušovat. Někdy však k tomuto porušování dochází již v rodině, kde se dítěti ukazuje, že toto chování je dobré a podporované. V takovémto případě by měla nastoupit škola jakožto sekundární výchovný činitel, který svojí činností a spoluprací s dalšími výchovnými orgány pomůže chybu rodičů napravit. „*Ale plnou odpovědnost za náležitou výchovu a péči mají však zákonní zástupci žáka.*“⁷³

Pod pojmem výchova se rozumí „*soustavné, systematické a cílevědomé socializační působení směřující ke kultivaci jedince.*“⁷⁴ Za selhání výchovného činitele se považuje nesoustavná, nepravidelná a nedůstojná výchova dítěte, nemusí jít však o až tak dramatické situace. Za špatný příklad výchovy dítěte se považují hádky, lhavost a nesoulad ve výchově mezi výchovnými a pečujícími členy domácnosti. Veškeré důsledky selhávající výchovy mají vliv na tělesný vývoj jedince a kvůli tomu mohou vznikat potíže při čtení, psaní, matematických úsudcích a řečových schopnostech. Nedostatečně uspokojující a naplňující výchova, jež je definována v rodičovské roli, je pokládána za týrání. Výsledek selhání výchovy se odráží v prospěchu žáka, kdy žák nedokáže rozvinout své síly na výkon, nesoustředí se, je úzkostný, uzavřený, má pocity méněcennosti a nedůvěřuje okolí. Těchto signálů by si měl všimnout pedagog, který by měl nabídnout celé rodině pomoc v podobě poradenství a v některých případech odborníky, jakož jsou speciální pedagogové.⁷⁵

V této kapitole se zabývám poruchami chování, kde nejprve klasifikuji toto chování v rámci různých hledisek. Následně v podkapitole pojednávám o důsledcích špatné výchovy, jaké jsou rizikové faktory působící na dětské chování a dále zmiňuji i nejtypičtější specifické poruchy v chování, které se v dnešní době vyskytují.

Kapitola poruchy chování má za úkol poukázat na nezbytnost spolupráce rodiny se školou. Jestliže opět spolu začnou spolupracovat a správně komunikovat, mohlo by dojít k předcházení a zmírňování vzniku těchto poruch chování.

⁷³ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 334.

⁷⁴ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 381.

⁷⁵ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 381- 382.

4.1 Klasifikace poruch chování

Jednotná definice poruch chování neexistuje, jelikož se na problém s poruchami chování dívá každá literatura odlišně a preferuje různé pohledy a variabilitu příčin vzniku. Například Atkinsonová v díle *Psychologie* rozlišuje abnormální chování do skupin, ale jednotlivé skupiny se na základě symptomů mohou prolínat. Proto se zaměřuje na 4 kritéria, které jednotlivé skupiny definují:

- *Odchyłka od statické normy* – sleduje statickou četnost. Jedná se o abnormální chování, které je dle statistických podkladů vzácné.
- *Odchyłka od sociální normy* – východiskem pro definici jsou společensky uznatelné normy, které se však postupem času a na základě působení společenských skupin a minorit mění.
- *Maladaptivní chování* – prezentuje míru vlivu negativního chování na blaho jedince či skupiny.
- *Osobní potíže* – definice se spíše zaměřuje na subjektivní pocity jedince, na jeho potíže, které mu vznikly při postižení.⁷⁶

Poruchy chování definuje Sdružení pro Národní duševní zdraví a speciální vzdělávání. „*Pojem porucha emocí nebo chování je výrazem pro postižení, kdy se chování a emoční reakce žáka liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem a mají nepříznivý vliv na školní výkon, včetně jeho akademických, sociálních, profesních a osobnostních dovedností.*“⁷⁷

Poruchami emocí a chování se zabývá etopedie. Jedná se o speciálně-pedagogickou disciplínu. „*Prioritně hledá odpovědi na otázky týkající se vzájemných souvislostí mezi edukací ve smyslu naplnění potenciality dítěte - žáka, studenta a poruchou emocí a chování, která vytváří bariery v přístupu ke vzdělanosti.*“⁷⁸ Faktory ovlivňující poruchy emocí a chování, které jsou ovlivněny bio - psychosociálním modelem života, jsou zdravotní stav, osobnost jedince a vliv prostředí.⁷⁹

⁷⁶ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 87.

⁷⁷ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 88.

⁷⁸ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 353

⁷⁹ PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. S. 353

Klasifikace poruch chování odráží spoustu hledisek, a proto je možné je třídit následujícím způsobem:⁸⁰

Medicínské hledisko klasifikace poruch emocí nebo chování - světová zdravotnická organizace vytvořila schéma ICF- Mezinárodní klasifikaci funkčnosti, postižení a zdraví, kde jsou tříděny nemoci a různá tělesná i duševní znevýhodnění. Poruchy chování dětí a dospělých spadají do jedné diagnostikované skupiny. I když některé dítě spadá do následující kategorie Mezinárodní klasifikace nemocí 10. revize nemusí se jednat o nutné zařazení do speciální školy se speciálně-pedagogickým vzdělávacím rámcem.

Hyperkinetické F90 poruchy	Porucha aktivity a pozornosti Hyperkinetická porucha chování Jiné hyperkinetické poruchy
Poruchy chování F91	Porucha chování vázaná na vztahy k rodině Nesocializovaná porucha chování Porucha chování samotářského typu Nesocializovaná agresivní porucha chování Socializovaná porucha chování Porucha chování skupinového typu Skupinová delikvence Poklesky v souvislosti s členstvím v gangu Krádež s partou Opoziční vzdorovité chování Jiné poruchy chování Poruchy chování nespecifikované
Smíšené poruchy F92 chování a emocí	Depresivní porucha chování Smíšené poruchy chování a emocí Porucha chování spojená s emoční poruchou F93 (úzkostná porucha apod.) Porucha chování spojená s neurotickou poruchou Smíšená porucha chování a emocí nespecifikovaná
Emoční poruchy F93	Separáčnická úzkostná porucha v dětství Fobická anxiózní porucha v dětství Sociální anxiózní porucha v dětství Porucha sourozenecké rivality Jiné dětské emoční poruchy Poruchy identity Nadměrně úzkostná porucha Dětská emoční porucha Dětské emoční poruchy nespecifikované
Poruchy sociálních F94 funkcí	Elektivní mutismus Selektivní mutismus Reaktivní porucha přichylnosti dětí Porucha desinhibovaných vztahů u dětí Citově chladná psychopatie Syndrom ústavního dítěte Jiné dětské poruchy sociálních funkcí Porucha dětských sociálních funkcí nespecifikovaná

Obrázek 1: Vybrané kategorie poruch chování a emocí (VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2.

Brno: Paido, 2008. S. 64.

⁸⁰ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 63- 68.

Dimenzionální klasifikace – tento způsob klasifikace je typický především pro psychologii a ve speciální pedagogice. Pracuje s přiřazováním projevů chování k daným skupinám, jež jsou získány na základě porovnávání dvou pozorovacích škál chování. Dimenzionální klasifikace dělí 4 skupiny poruch emocí a chování dětí a mladistvých:

- *Poruchy chování* – charakteristickými projevy chování u jedince je verbální nebo fyzická agrese, nezodpovědnost, vzdorovitost, odmítání autorit, nevážení si věcí.
- *Osobnostní problémy, psychické problémy* – jedinec trpí úzkostnými stavy, je uzavřený a nekomunikuje se sociálním prostředím. Postupem času se stává izolovaný.
- *Nevyzrálost* – typickým znakem je rozržitost, nepozornost, lenost, lhostejnost.
- *Socializovaná agrese* – vyznačuje se skupinovou agresí, delikventním jednáním, záškoláctvím.

Sociální klasifikace poruch chování - neboli klasifikace chování dle stupně společenské nebezpečnosti. Hlavním znakem klasifikace je jaký dopad má porucha chování dítěte na sociální prostředí a vztahy.

- *Disociální chování* – vznikla na základě důsledku narušení výchovného procesu a sociálních vazeb. Tento druh poruchy chování je dlouhodobějšího rázu, ale dá se napravit formou poraden, či pomocí ambulantní terapeutické péče. Nepředstavuje závažné riziko pro jedince samotného a ani pro společnost. Vyznačuje se kázeňskými přestupky, jelikož jedinec neuznává normy, je vzdorovitý a lže.⁸¹
- *Asociální chování* – tato porucha chování je již intenzivnější a představuje značné riziko pro jedince a společnost. Chování neodpovídá mravním normám, avšak ještě nepředstavuje zásadní hrozbu pro ničení společenských hodnot. Typická je pro starší školní věk a vyznačuje se záškoláctvím, útěkovostí a tuláctvím, auto agresí až sebevraždami.⁸²
- *Antisociální chování* – jedná se o závažné porušování právních norem, což vede k vědomému kriminálnímu chování namířenému proti společnosti. Vyznačuje se trestnou činností a nejvyšší mírou recidivy. Spadá sem: delikvence mladistvých,

⁸¹ RYDLO, J., ŠVARDALA, L. *Žák a sociálně patologické jevy v kontextu střední školy*. [online], [cit. 2014-01-31] Dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/9_2_3.php>.

⁸² RYDLO, J., ŠVARDALA, L. *Žák a sociálně patologické jevy v kontextu střední školy*. [online], [cit. 2014-01-31] Dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/9_2_3.php>.

agrese a vandalismus, krádeže, organizovaný zločin, sexuální aberace a toxikomanie.⁸³

Delikvence – označení pro antisociální chování. Tímto pojmem se však klasifikuje porucha chování dle věku a to na dětskou delikvenci neboli prekriminální, jež označuje mladé delikventy ve věku od 6 do 15 let. Dalším termínem je juvenilní delikvence neboli kriminalita mladistvých ve věku od 15 do 18 let.⁸⁴

Školská klasifikace poruch chování – Myschkerovo třídění poruch emocí a chování zohledňuje školská i psychiatrická hlediska a rozlišuje 4 skupiny:

- *Poruchy chování s externími vlivy – patří sem agrese, hyperaktivity, porucha pozornosti, impulzivita.*
- *Poruchy chování s interními vlivy – strach, komplex méněcennosti, úzkostnost, ztráta zájmu o dění, poruchy spánku.*
- *Nezralé sociální vztahy – snížená schopnost koncentrace, infantilní chování, snadná unavitelnost, snížená výkonnost.*
- *Socializovaná delikvence – násilnické chování, vznětlivost, nezodpovědnost, poruchy vztahů.⁸⁵*

Poruchy chování se také mohou klasifikovat dle převládajících složek osobnosti, které převažují u jedince:

- *Neurotické*
- *Psychopatické*
- *Nepřizpůsobivé*
- *Se sníženými rozumovými schopnostmi⁸⁶*

4.2 Sociálně patologické jevy jako důsledek nevhodné výchovy

Během životního vývoje dítěte se objeví okamžiky ne vždy společensky přijatelného chování jako je například lhaní, vzdor, odmítání, rvačky, a to jak sourozenecké, tak vrstev-

⁸³ RYDLO, J., ŠVARDALA, L. *Žák a sociálně patologické jevy v kontextu střední školy*. [online], [cit. 2014-01-31] Dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/9_2_3.php>.

⁸⁴ RYDLO, J., ŠVARDALA, L. *Žák a sociálně patologické jevy v kontextu střední školy*. [online], [cit. 2014-01-31] Dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/9_2_3.php>.

⁸⁵ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 67.

⁸⁶ RYDLO, J., ŠVARDALA, L. *Žák a sociálně patologické jevy v kontextu střední školy*. [online], [cit. 2014-01-31] Dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/9_2_3.php>.

nické. Proto je důležité, aby zasáhli rodiče a nastavili normy, jelikož jestli selže rodičovská výchova, může tento problém přerůst až v problémové či antisociální chování. Toto chování se většinou děti učí a přenášejí si je z formálních i neformálních skupin a jejich prostřednictvím se šíří dál a stupňuje se. Důsledkem jsou poté negativní dopady na celou společnost. Z tohoto důvodu se etopedie zaměřuje již na ranou intervenci a předcházení rizikovým vlivům.⁸⁷

Místo, kde děti tráví větší část svého dne, kde získávají a rozvíjí své kognitivní, citové a sociální oblasti, kde se učí a přejímají různé vzory chování, je škola. Střetávají se zde žáci bezproblémový s žáky, kteří trpí poruchou chování. Dochází ke vzájemnému ovlivňování a působení, kdy žák bezproblémový se může proměnit v žáka problémového, a to proto, že to viděl u spolužáka a takovéto chování se mu líbilo. Zdálo se mu zajímavé a hlavně nabyl vědomí, že toto chování je správné, jelikož zůstalo bez potrestání. Škola tedy musí vytvářet různá efektivní opatření, aby k takovému působení nedocházelo. Mezi opatření školy se řadí:

- *Prevence rizik vývoje chování všech dětí* – škola musí posilovat pozitivní klima třídy a celého prostředí školy.
- *Včasná intervence* – včas odhalit problém a zamezit jeho šíření.
- *Posilování ochranných faktorů* – jejím prostřednictvím je možné tlumit či předcházet vzniku rizikového chování. Například pěstovat u žáků pozitivní vztah ke vzdělání, upevňovat autoritu učitele a ochraňovat vrstevnické vztahy.⁸⁸

Rizika působící na dětské chování

„Dítě získává zkušenosti s reakcemi druhých na sebe sama, získává zkušenosti s reakcemi sebe sama na jiné lidi. V průběhu svého dětství se setkává s podporou, povzbuzením a s mnohými impulsy, které jej přibližují k optimálnímu zapojení do společnosti a k úspěšné dospělosti spojené s kvalitním životem.“⁸⁹

Na každé dítě při jeho cestě v dospělého jedince působí různé rizikové faktory, s kterými se musí vypořádat sám. Při závažnějších problémech je nutné obrátit se na po-

⁸⁷ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 69.

⁸⁸ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 69.

⁸⁹ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 72.

moc příslušných subjektů. Na cestě k jeho dospělosti bojuje s působením různě rizikových faktorů. Rizika ohrožující mravní vývoj dítěte jsou rozdělena do následujících oblastí, kde jsou uvedeny nečastější příčiny vzniku poruch chování:⁹⁰

Rizika spojená s osobností dítěte - vychází z individuální fyzické, psychické a sociální zkušenosti dítěte. Řadí se sem potíže při porodu dítěte a to například nízká váha, nedonošenosť. Dále postižení, nízká inteligence, hyperaktivita, obtížný temperament, neschopnost prožívat štěstí, nedostatek empatie a neschopnost přijetí sociálního kontaktu.

Rizika spojená s rodinou dítěte - rodina je pro dítě důležitým emocionálním zázemím. Učí se zde projevům pocitů empatie, lásky a náklonosti. Jestliže tato emocionální složka selže v důsledku špatného rodičovství, dítě nedokáže pochopit tyto projevy v dospělosti a ani je neumí projevovat samo. Toto riziko je tříděno na několik podskupin:

- Rodinný systém založený na hierarchickém postavení mezi členy rodiny a strukturou členů rodiny. Ovlivňující rizikové faktory mohou být například neúplná rodina, nezletilá matka nebo početná rodina.
- Interakce mezi členy rodiny. Například spory mezi manžely, disharmonie v rodině nebo domácí násilí. Všechny tyto interakce mohou negativně působit na chování dítěte.
- Rodičovské vzory - dítě přejímá mravní normy od svých rodičů, proto napodobují jejich chování a přijímají je za své. Například kriminalitu, vandalismus, narkomanství mohou potom považovat za správné.
- Na chování dítěte mají vliv i výchovné styly rodičů v podobě nedostatku času, nebo příliš tvrdá autoritářská výchova, či odmítání dítěte, zanedbávání.

Rizika spojená se společností – společnost je místo, kde se tvoří sociální kontakty a kde se tvoří a předávají z generace na generaci společností přijaté vzory chování. Následující aspekty však mohou rizikově ovlivnit chování dítěte:

- socioekonomické a s tím související životní podmínky,
- násilí a kriminalita objevující se v okolí, či válečné konflikty ve světě,
- masová kultura ukazující násilné snímky,
- diskriminace.

⁹⁰ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 72 -75.

Rizika spojená se školou – mezi rizika spojená se školním prostředím jsou řazeny tyto aspekty:

- školní neúspěch ve vzdělávání a v navazování sociálních kontaktů,
- nevhodné kázeňské prostředí vzniklé z důsledku agresivních vrstevníků nemající kladný vztah ke vzdělání,
- šikana, odmítavý přístup vrstevníků vedoucí k sociálnímu vyloučení člena skupiny.

Pro účely školního prostředí je nezbytné rozlišovat mezi žákem s problémy v chování a žákem s poruchou chování. Tento úkol v rozlišení zdánlivě srovnatelných pojmů leží na bedrech pedagoga. Důvodem proč je nezbytné tyto pojmy rozlišovat je to, že se k takovýmto žákům přistupuje odlišným způsobem. Dále rozlišení slouží k včasnému předcházení a zásahu, či eliminaci žákova problému. Díky rychlému odhalení dojde i k rychlejší pomoci od odborníků z vnějšího prostředí. Dalším kladem včasného zásahu je, že dítě nemusí být vytrženo ze svého sociálního prostředí.⁹¹

- „*Žák s problémem v chování – jedná se o žáka, který o svých problémech ví, vadí mu a chtěl by je odstranit. Normy nenarušuje úmyslně, ale jejich porušování je výsledkem konfliktu mezi vnějšími požadavky a jeho vnitřními potřebami.*“⁹²
- *Žák s poruchami chování – není s danými normami v konfliktu, ale nepřijímá je, popř. ignoruje je. Takový žák nepociťuje vinu ve vztahu k důsledkům vlastního jednání.*⁹³

Specifické poruchy chování

Dnešní společnost se potýká s mnoha sociálně patologickými jevy, které se vyskytují u dospělých lidí. Bohužel tyto dospělí představují určitý vzor pro děti, a proto se dnes objevují sociálně patologické projevy chování již u žáků na základní škole. K snižování a předcházení těchto problémů, je nezbytná spolupráce rodičů a pedagogů. Nejběžnějšími problémy, jež se objevují v každé škole, jsou:

⁹¹ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 77-78.

⁹² VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 78.

⁹³ VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. S. 79.

Šikana

Jedná se o opakované úmyslné napadání, ubližování, zesměšňování slabších, kteří se nedovedou či neumí bránit. Je zde typické postavení nadřazenosti a podřazenosti, tedy prosazení moci. Jedná se o velmi složitou situaci ve třídě a především velmi náročný úkol pedagoga, který musí být schopen rozeznat agresora od oběti. Oběť může být totiž někdy zdánlivě zaměňována s agresorem, kdy například při rvačkách se oběť pouze brání, ale učitel vejde do třídy a vidí jen rvačku.⁹⁴ Dalším těžkým úkolem pro pedagoga je rozlišení termínu teasing a šikany. Teasing je označení pro chování, které zdánlivě připomíná šikanu. Jedná se však o nevinné pošťuchování chlapců a dívek, kdy si takovýmto laškováním způsobem chování projevují vzájemnou náklonost.⁹⁵

Šikana se rozlišuje na přímou a nepřímou. Přímá šikana se projevuje fyzickým napadáním, ponižující tělesnou manipulací, obnažováním, poškozováním či braním osobních věcí, nucením sníst či vypít něco odporného. Někdy se projevuje pouze nadávkami, urážkami, posměchem. Tento slovní útok je vždy veden na výrazné tělesné znaky, jako je například nadváha nebo postižení. Dále se šikanující může zaměřit například na ekonomickou situaci rodiny. Důvodem útoku může být i barva pleti nebo nadprůměrné nadání. Také se přímá šikana projevuje v zotročování šikanovaného, který je donucen konat ponižující věci pro agresora. Pro nepřímou šikanu je typickým znakem sociální izolace oběti. Tento druh šikany je spíše preferován dívkami. Dítě se ocitá v zoufalé situaci, kdy se snaží dostat do kolektivu, který jej nepřijal, či se toužebně snaží zavděčit své sociální skupině. Z těchto důvodů začne např. lajdat a krást, aby se vyrovnal vůdcům a nevyčníval. Oba dva druhy šikany jsou propojené a vždy je výsledkem sociální izolace.⁹⁶

Stádia šikany jsou dle Michala Koláře rozdělena na 5 fází. Michal Kolář se zabývá etopedií a psychologií a zaměřuje se ve svých dílech jako je např. *Bolest šikanování* a *Skrytý svět šikanování ve škole* na šikanu.⁹⁷

1. Stádium, takzvaný ostrakismus. Představuje sociální izolaci jedince. Ve třídě je jedinec, který je méně oblíbený, stává se terčem posměchu, ignorace, drobných legráček a naschválů. Z počátku se toto chování bere jako nevinná hra s mírnou pře-

⁹⁴ ŘÍČAN, P., JÁNOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. S. 21.

⁹⁵ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. S. 112.

⁹⁶ ŘÍČAN, P., JÁNOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. S. 21- 22.

⁹⁷ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. S.117- 128.

vážnou psychickou formou násilí, jelikož se okrajový jedinec necítí v této situaci dobře.

2. Stádium, kdy začíná skupina či třída přitvrzovat a může se objevit i fyzická agrese. V tomto stádiu se začínají vytvářet a vyhraňovat pozice agresora a oběti.
3. Stádium, agresor si začíná budovat nejbližší jádro a manipuluje zbytek sociálního okolí k přidání se na jeho stranu.
4. Stádium, kdy agresor získává veškerou moc nad celou skupinou, jelikož všichni ostatní přijímají jeho normy.
5. Stádium, to se většinou ve škole neprojevuje, jelikož se jedná již o dokonalou šikanu či totalitu. Agresor se označuje za nadčlověka s veškerou mocí a své oběti má za otroky.

Záškoláctví

Častým důvodem nedokončení devítileté základní povinné školní docházky je právě záškoláctví a častá absence, která není omluvená rodiči či lékařem. Záškoláctví je charakterizováno jako „úmyslné zameškání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku.“⁹⁸ Záškoláctví se dělí na neplánované, kdy se jedná pouze o spontánní nápad v té dané chvíli a na plánované za účelem se vyhnout písemnému či ústnímu zkoušení. Příčiny vzniku záškoláctví se dají rozdělit do tří oblastí:

- *Negativní vztah ke škole* – tato příčina se většinou objevuje u žáků s nízkým nadáním. Dítě má odpor ke škole, jelikož není úspěšné, má strach do školy chodit z důvodu, že se mu budou ostatní vrstevníci za jeho neúspěch posmívat. Na jeho pocitovém rozpoložení nepřidávají mnohdy ani neprofesionální poznámky některých pedagogů, jako jsou například: „nechápu, jak ses mohl dostat až do této třídy.“ Dítě nabývá pocitu méněcennosti a útěky ze školy či vyhýbáním se jí se snaží těmto pocitům zabránit. Nejen méně nadaní, ale i mimořádně nadaní si mohou vypěstovat negativní vztah ke škole. Jelikož dítě vyniká svým intelektem, je za to skupinou vrstevníků trestáno přezdívkami, jako je např. šprt, chytrák, šplhoun atd. Opět i pedagog v takové situaci může žákovi uškodit, když jej neustále dává za vzor celé třídě. Vybudování si negativního vztahu ke škole se často objevu-

⁹⁸ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. S. 97.

je u výběrových škol, kde jsou kladeny na děti velmi vysoké nároky a při jejich nevládnutí se dítě cítí méněcenné, nepotřebné a raději se škole vyhýbá. Neúspěch již v takovém útlém věku může vyvolat psychické problémy, které si dítě přenáší do dospělosti.⁹⁹

- *Vliv rodinného prostředí* – rodina je pro dítě nejdůležitějším působícím faktorem, jak v předávání hodnot, vzorů a norem. Hlavním ovlivňujícím faktorem je způsob výchovy. Žák, o kterého se rodiče příliš nestarají a už vůbec se nezajímají o jeho studijní výsledky, nabývá pocit, že na něm rodičům vůbec nezáleží, a proto si může dělat, co se mu zlíbí. U takového žáka se většinou objevují známky manipulace a lhaní. V některých dobře ekonomicky zajištěných rodinách, nezámem rodičů o dítě je kompenzováno finančními obnosy. Těmito obnosy dítě financuje své členství v partě, kde je kvůli peněžnímu příjmu pouze využíváno. Naopak u žáka, který je méně nadaný a jeho rodiče jsou vysokoškolskými absolventy, je dítě nuceno do výběrové školy, kde se trápí, jelikož mu studium nejde. Dostává pocit, že je neschopné, že nic nedokáže, že všechny zklamal.¹⁰⁰
- *Trávení volného času a vliv party* – jak již bylo výše řečeno, dítě, pocházející z ekonomicky zajištěné rodiny se lépe dostává do party, která je bohužel pouze využívá kvůli jeho finančním prostředkům. Z důvodu pocitu, že někam patří, když na něj rodiče nemají čas, tak stále více tíhnou ke své partě a začínají zanedbávat školní docházku. Někdy členství v partě sebou přináší i kriminální zábavu a vandalismus. Je lepší, když dítě tráví svůj volný čas v zájmových kroužcích, které mu jdou a přinášejí radost, jelikož si tím kompenzují své neúspěchy ve vzdělávání.

Vandalismus a krádeže

Vandalismus je definován jako: „*ničení architektonických památek, poškozování veřejných budov, památných a pietních míst, ale i soukromého majetku a ani příroda není agresivním vandalům lhostejná.*“¹⁰¹ Někdy jde pouze o hec ze strany svých vrstevníků, či o vyjádření seberealizace. Největší problém jsou dnes tegy, takzvané podpisy sprejem na fasády domů nebo vyjádření umělecké stránky pomocí graffitů. Krádeže i vandalismus většinou souvisí

⁹⁹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. S. 97.

¹⁰⁰ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. S. 97.

¹⁰¹ PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. S. 162

s členstvím a preferencemi party. Dost často se stává, že je jedinec nucen něco ukrást, aby se stal členem sociální skupiny. Díky tomuto činu si získává obdiv party a stává se jejím srovnatelným členem. „*O krádeži se hovoří, když dítě či mladistvý odcizí nějaký předmět vědomě a plně si přitom uvědomuje nesprávnost svého chování.*“¹⁰² Krádeže většinou souvisí bohužel i se závislostním chováním, kdy se jedinec ocitá v zoufalé situaci, jelikož potřebuje peníze na drogy a ty si sežene jediné krádeží či dívky prostitucí. V takovýchto případech se stává, že jedinci okrádají i vlastní členy rodiny jen proto, aby ukojili svoje abstinenci příznaky při nevezetí si drogy.

Poruchy příjmu potravy

Každá generace je ovlivněna jak v módě, tak i ve stylu chování různými vzory, ikonami. Dnešní módní hity a žebříčky oblíbených osobností vedou většinou velmi štíhlé holky a svalnatí muži, kteří mají ukázat vzor a ideál krásy. S tímto vzorem a ideálem krásy přišly i potíže v podobě mentální anorexie a bulimie a u chlapců v podobě bigarexie. Dívčkám jsou neustále prostřednictvím médií a modelek, vštěpovány představy, že krásná žena je ta, která má míry „devadesát, šedesát, devadesát.“ Někdy se také podnětem pro poruchu příjmu potravy stávají samotní členové rodiny. Rodiče si neuvědomují, že například svými výroky jako jsou: „ty máš ale faldíky, či ty jsi ale holka krev a mléko,“ vyvolávají u dívek pocity méněcennosti a především se snaží s tzv. faldíky něco dělat. Někdy tento problém může vzniknout i na základě šikany či z důvodu, že chlapec, který se dívce líbí, jí řekne, že je moc tlustá. Mentální anorexie se vyznačuje nemožností pozřít jakýkoliv druh potravy ze strachu z obezity a velkým výdejem energie v podobě cvičení. Nejprve namlouvají sobě i svému okolí že žijí zdravě, že se jedná o jejich zdravý životní styl. Následně se příjem potravy zmenšuje a někdy dochází i k úplnému odmítnutí potravy. Bulimie je zase charakteristická tím, že dívka má záchvaty přejídání se, ale opět ze strachu, že bude tlustá, tedy z výčitek ihned pozřenou potravu vyvrátí. Většinou dochází ke kombinaci obou poruch. Bigarexie se vyskytuje u chlapců a jedná se o takzvanou obrácenou mentální anorexii, kdy chlapec přetěžuje svůj organismus neustálým navštěvováním fitness centra a snaží se mít svalnaté vypracované tělo. Aby svalnatého těla dosáhl, tak jí velké množství fitness doplňků a přestává jíst plnohodnotné potraviny. Většinu času tráví přetěžováním svého těla velmi náročnou sportovní aktivitou.

¹⁰² MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. S. 96.

Návykové poruchy

Návyková porucha se charakterizuje jako opakovaná touha po užití látky, či po pocitu uspokojení, které je vyvoláno na základě napětí a risku. Mezi závislostní poruchy chování patří závislost na drogách, alkoholu, tabáku, patologické hráčství, kam spadá i závislost na internetu a počítačových hrách. Závislost na internetu se vyznačuje neúměrným trávením ve virtuálním světě. Jedná se o jakési útočiště pro jedince, jelikož se bojí zklamání, které přináší reálný svět. Pro patologické hráčství je typický sen o rychlém zbohatnutí a také souvisí s uspokojujícím vzrušujícím psychickým napětím, jež hráč pocítuje při hazardní hře. *„Závislost je choroba vyvolaná opakovaným užíváním určité chemické materie (drogy) s psychoaktivními účinky. Pro počáteční příjemné působení jsou drogy postiženými vyhledávány a zneužívány i přesto, že v dalších stádiích konzumace je poškozují psychicky, fyzicky a sociálně.“*¹⁰³ Závislost na drogách se opět vyznačuje únikem z reálného světa do světa iluzí a pocitu blaženosti.

Nemusí se jednat pouze o ten nejhorší scénář, kdy je dítě závislé na drogách. Spíše mi připadá, že dnes je moderní experimentovat s alkoholem a cigaretami. Ten, kdo na základní škole nekouří, tak není moderní a vyčnívá z davu.

¹⁰³ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. S. 401.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PŘÍPADOVÁ STUDIE

Pro zpracování praktické části byl zvolen kvalitativní výzkum a to konkrétně případové studie žáků na Základní škole v Moravském Krumlově. Případové studie jsou zaměřeny na osobní a rodinnou anamnézu žáka. Teoretická část se zabývá nezbytností spolupráce mezi školou a rodinou, a na to, jaký dopad tato nespolečná práce může mít na žáka. Dále práce ukazuje různé pohledy na to, které prostředí má větší vliv na žákovi studijní výsledky. **V praktické části je záměrem ukázat pohled dítěte na celou situaci.** Dítě totiž většinou za své problémy nemůže nikdy pouze samo, je to důsledek působení více faktorů. Někdy může být za zhoršenými studijními výsledky ukryté velké trápení, které pramení například z nestabilního rodinného zázemí. Na druhé straně se může jednat o špatné metodické vedení pedagogem, například dítě svým působením neustále přetěžuje, nehodnotí je, tak jak si dítě myslí, že výkon zvládlo, což jej demotivuje, až na celé vzdělávání zanevře. Raději místo přípravy dělá spoustu jiných věcí, jelikož mu přijdou důležitější než se piplat například domácím úkolem, který není po zásluze odměněn. Ve většině případů si takové děti najdou kamarády, kteří mají stejný problém a společně raději chodí jinam než do školy, jelikož strávený čas v ní je pro ně zbytečný. V tomto případě vyvstává úkol pro rodiče, aby začali komunikovat s pedagogem a tuto situaci řešili.

5.1 Cíl výzkumu, popis metody a účastníci rozhovoru

Cíl výzkumu

Cílem je zanalyzovat žákovo prostředí a zaměřit se na důvody proč mají výukové problémy. Jestli tyto problémy jsou zapříčiněny výchovnými problémy a rodinnou situací. Dále je prací zamýšleno ukázat pohled žáka na jeho výchovu a vzdělání. Díky tomuto pohledu mohou školy nejen zlepšit své prostředí, ale i pedagogické vedení výuky. Jelikož špatné vedení může žáka odradit jak od domácí přípravy, tak v pokračování ve studijní kariéře. Výuka a pocit žáka při ní se týká přece jen jeho, proto bychom mu měli vyjít vstříc a přizpůsobit ji tak, aby si z ní co nejvíce odnesl a neměl pocit zbytečně stráveného času ve škole. Dále je cílem zjistit, zda má příčinnou souvislost na vznik sociálně patologických jevů neúplná rodina.

Výzkumné otázky:

- **Který působící faktor nejvíce ovlivňuje studijní výsledky?**

- **Odráží se nestabilita rodinného zázemí na výukových a výchovných problémech žáka? A jaké problémy se nejčastěji vyskytují?**
- **Jsou sociálně patologické jevy důsledkem nespolupráce rodiny a školy?**

Popis metody

Byla použita metoda osobního polo strukturovaného rozhovoru. Otázky byly otevřené a každé dítě dostalo k dispozici papír obsahující tyto otázky. Tento papír jim byl poskytnut k nastudování si kladených otázek. Dále jim byla dána možnost písemného odpovězení na ty otázky, o kterých nechtěli hovořit ústně. Před každým rozhovorem jsem dítě upozornila, že pokud na nějakou otázku nechce odpovídat tak nemusí. Pro navození uvolněnější atmosféry a rozvinutí se konverzace, která se týká osobních a rodinných informací, byly rozhovory prováděny u žáků doma. Děti se tak cítily v bezpečí a neměly ostych a stud odpovídat. Rozhovor trval většinou kolem hodiny. Během rozhovoru byly kladené i otázky, které se nevyskytovaly v předložené tištěné podobě, jednalo se však o dotazy související s rozebíraným tématem a spontánně vyplývající otázky z přirozeného rozhovoru. Otázky byly kladeny také z důvodu, aby byl žák ujištěn, že je při svých odpovědích poslouchán a že se v nich jakožto naslouchající orientují. Díky těmto spontánním dotazům byl navázán důvěrný vztah, kdy se účastníci nestyděli odpovídat a nabyli dojmu, že díky jejich odpovědím, se může něco změnit.

Otázky se týkaly, jak oblasti vzdělávací, tak i výchovné. Žáci byli v pozici hodnotitele. Hodnotili pedagogické vedení, své studijní výsledky, ale i výchovu svých rodičů. Byly však i v pozici navrhovatele zlepšení uvedených problémů. Měli možnost navrhnout řešení.

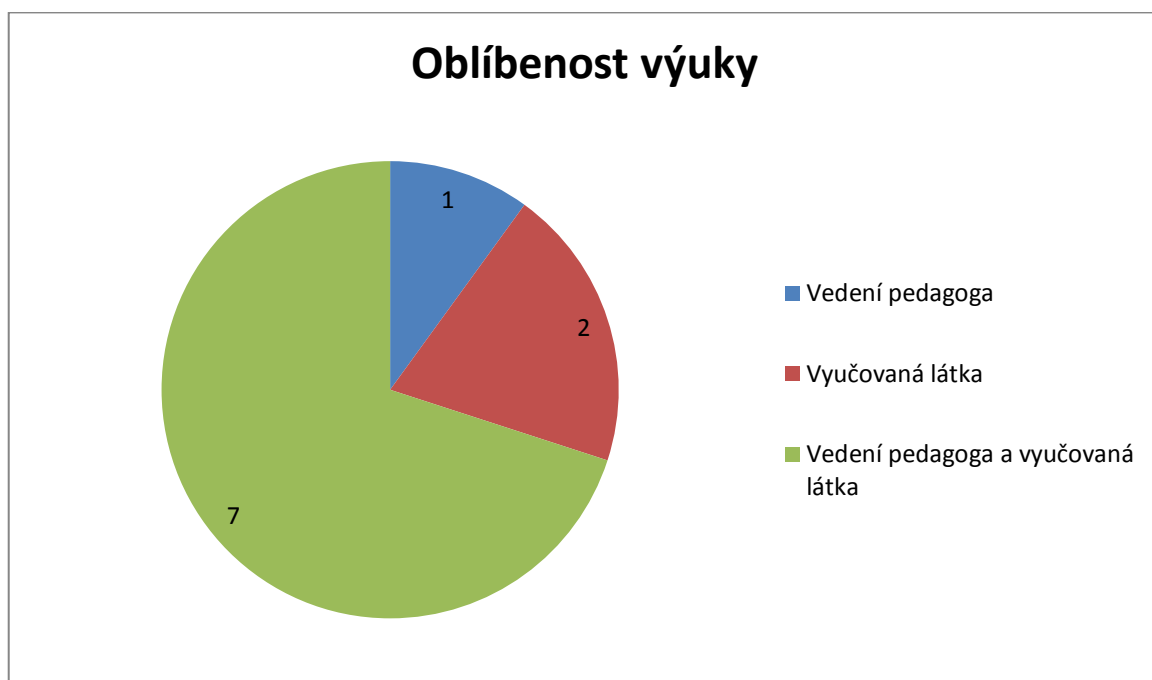
Účastníci rozhovoru

Účastníky rozhovoru jsou žáci navštěvující Základní školu Klášterní v Moravském Krumlově. Tito žáci zastupují dívčí i chlapeckou populaci ve třídě. K vytvoření praktické části byli vybráni náhodně vždy zástupce z již zmíněného pohlaví, aby byla zachována genderová rovnost. Jedná se o zástupce z ročníku od 5. do 9. třídy. Celkově praktická část vychází z 10 účastníků rozhovoru.

5.2 Analýza

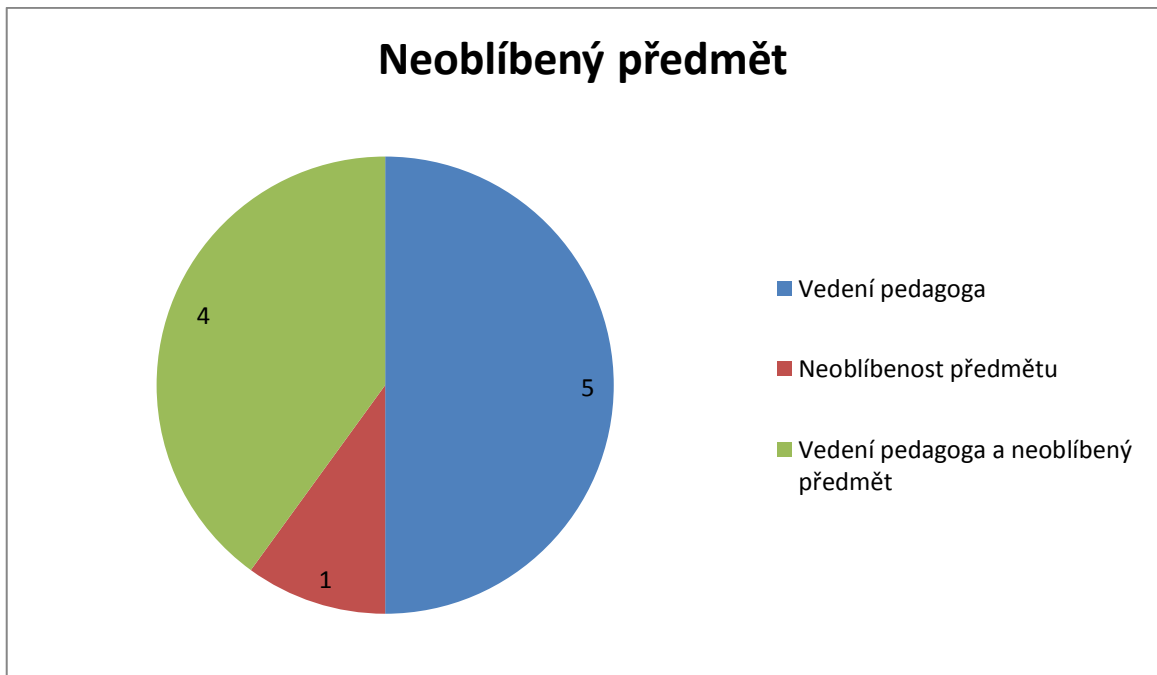
Z uvedených kazuistik vychází, že u těchto účastníků rozhovoru za většinu studijních neúspěchů mohou učitelé, kteří žáky svým vedením spíše demotivují a učivo jim zneprůjemňu-

jí. Ve většině uvedených případů nezajímavé vedení pedagoga nudí a žáka vyloženě obtěžuje se do výuky tohoto předmětu připravovat. V druhém případě se žáci do takového předmětu připravují preventivně, jelikož mají z pedagoga strach. Přípravu nepodceňují, ale i přesto mají špatné známky nebo známky, které neodpovídají strávenému času nad přípravou, což je většinou velmi mrzí a považují to za křivdu. Naopak nejoblíbenější předměty jsou spojeny s pedagogem, který dokáže děti k výuce upoutat a namotivovat prostřednictvím svého kreativního a poutavého výkladu a pozitivního přístupu k předmětu. Dokáže dítě strhnout do výkladu tak, že dává naprostý pozor a díky tomu se nemusí do výuky tolik připravovat, stačí mu to, co slyší v hodině. Pedagog však dokáže dítěti vnuknout myšlenku, že je správné se do tohoto předmětu učit i něco navíc. Celkově z uvedeného vychází, že školní úspěchy jsou ovlivněny pedagogickým vedením a přístupem.

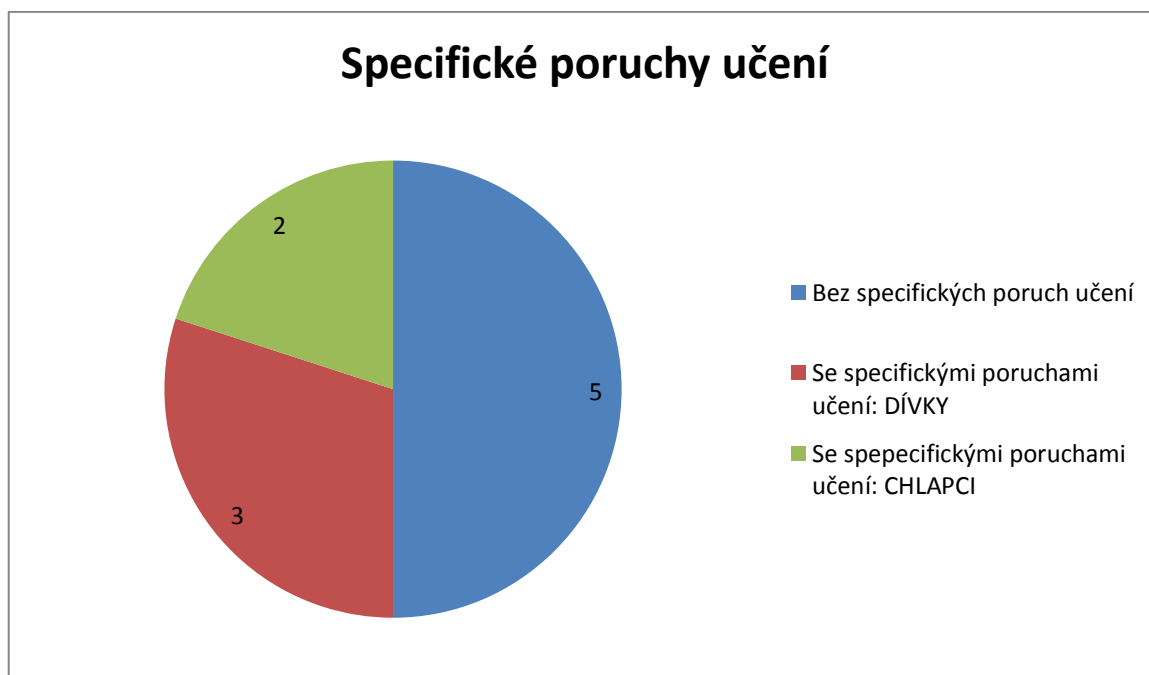
Graf 1: Oblíbenost výuky

Pouze jeden žák uvádí, že vyučovaná látka není až tak oblíbená, ale zaujala ho pouze výuka pedagoga, jež vede vzdělávání zábavnou formou. Ve většině případů a to tedy u sedmi žáků vyplývá spojitost mezi vedením pedagoga a oblíbeností předmětu. Dobrý pedagog dokáže nadchnout a přesvědčit žáka, že ten předmět, co vyučuje, ho zaujme natolik, že se promění v jeho nejvíce oblíbený. Nemusí ani věnovat tolik času přípravě jelikož si vše pamatuje z výkladu z hodin. Dva žáci uvádí oblíbenost vyučované látky, nezaujal je výklad pedagoga, je to jejich individuální zaujetí, jež není nikým ovlivněno.

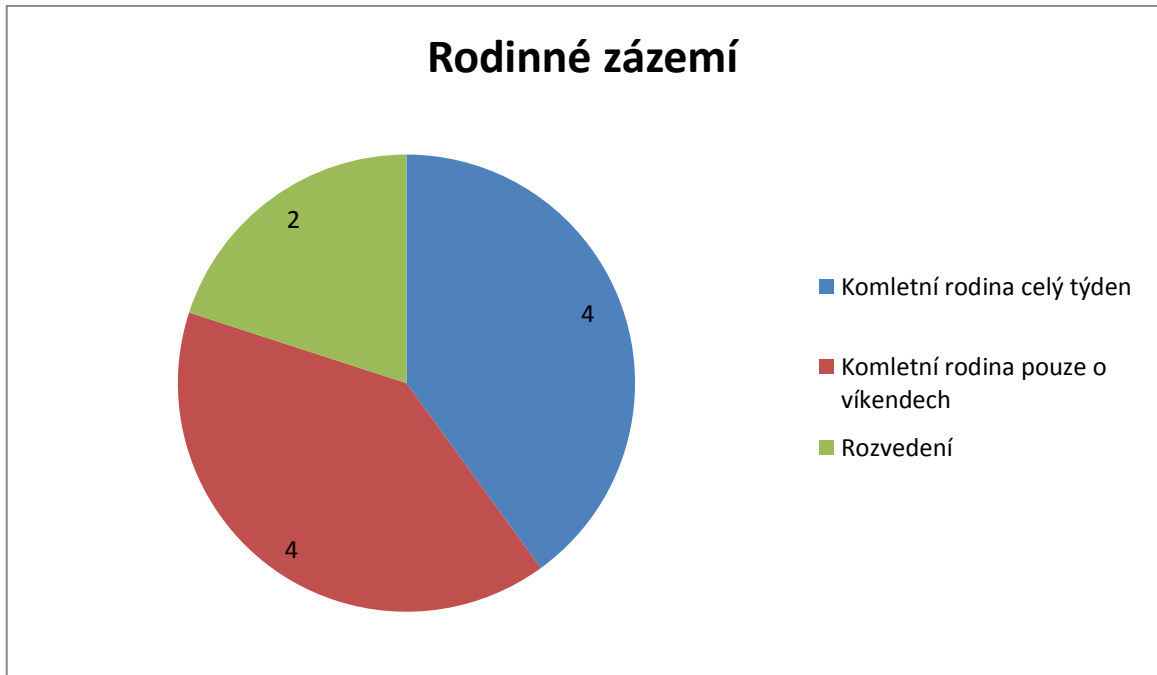
Graf 2: Neoblíbený předmět

Z tohoto grafu můžeme vyčíst, jak špatný přístup pedagoga ovlivňuje oblíbenost předmětu. Pedagog dokáže svým nezáživným přístupem k výuce žáky demotivovat od práce, a to i v případě, kdy se jedná o lehčí látku. Žák chodí do hodin znechucen a znuděn, někdy se stává, že i se strachem. Čtyři žáci mají na výuku neoblíbeného předmětu i neoblíbeného pedagoga. Jedná se o velmi složitou situaci, kdy žák nejen že předmět nechápe, ale ani jej nebaví výuka v podání pedagoga. Většinou se takoví žáci látku učí z paměti, aniž by se jí snažili logicky pochopit. Důvodem je strach ze špatné známky a ztížené možnosti si tuto špatnou známku opravit.

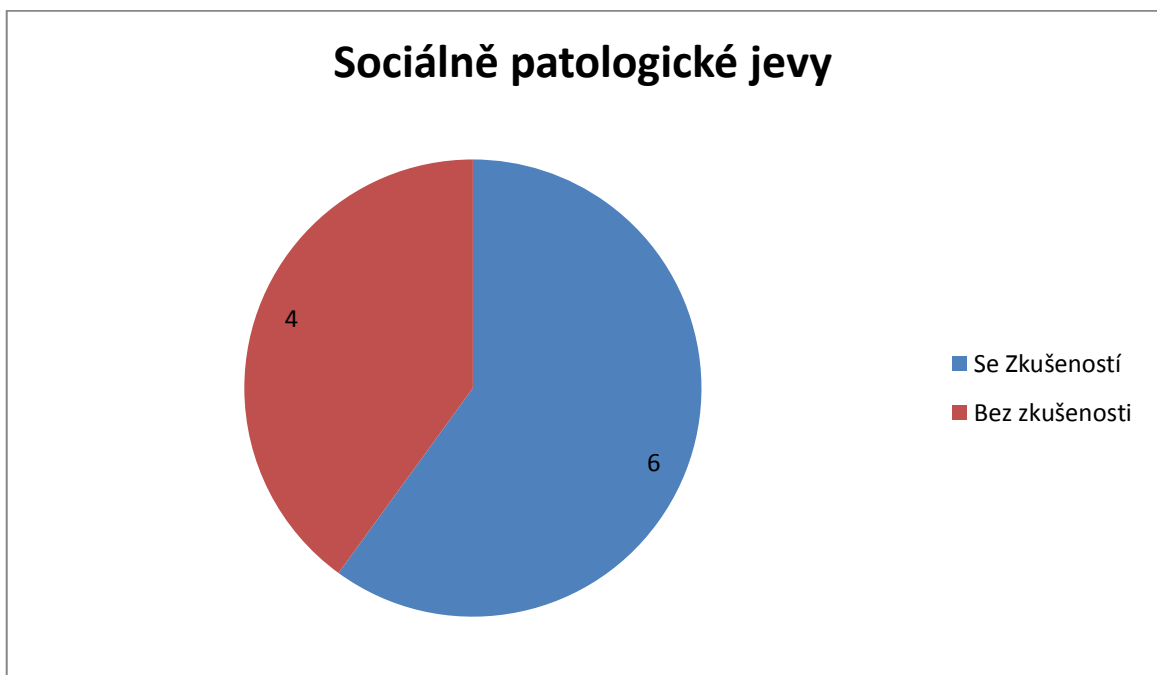
Graf 3: Specifické poruchy učení

Graf vypovídá o výskytu specifických poruch učení. Z deseti účastníků rozhovoru se nějaká specifická porucha učení objevila u pěti dětí, z toho byli tři dívky a dva chlapci. Dívky mají diagnostikovanou dyslexii a dysgrafii. U chlapců se objevují veškeré specifické poruchy učení. U jednoho z chlapců je stanovena i porucha pozornosti spojená s projevem hyperaktivity. Děti pravidelně jednou měsíčně navštěvují pedagogicko – psychologickou poradnu nacházející se v nedalekých Ivančicích a ve Znojmě. Žáci uváděli, že zde cvičí rychlost a správnost při čtení. Cvičení psaného projevu se zaměřuje na pravopisné dovednosti.

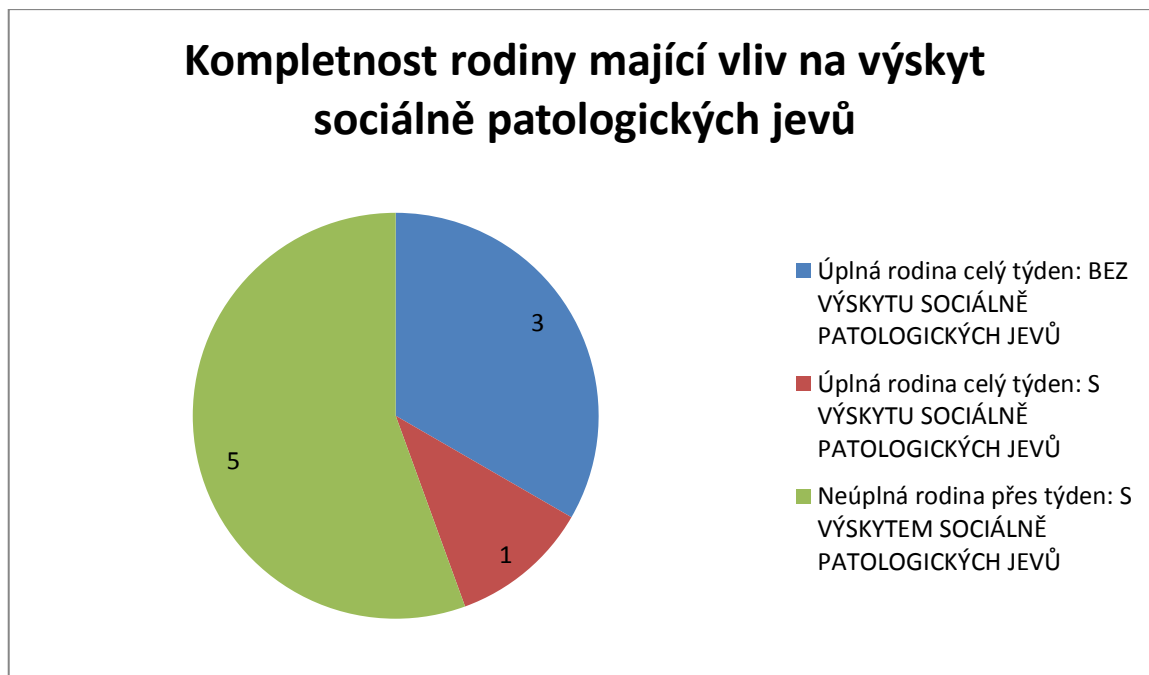
Graf 4: Rodinné zázemí

Ve většině případů se jedná o úplné rodiny, nechybí ani matka ani otec, ale vždy spíše přes víkend. V pracovním týdnu u čtyř žáků otec odjíždí za prací do různých částí republiky nebo do zahraničí. Na výchovu a vzdělávání jsou v těchto případech matky samy. Jeden žák uváděl, že jeho rodiče jsou delší dobu rozvedení a v jiném případě se teprve rodiče rozvádí.

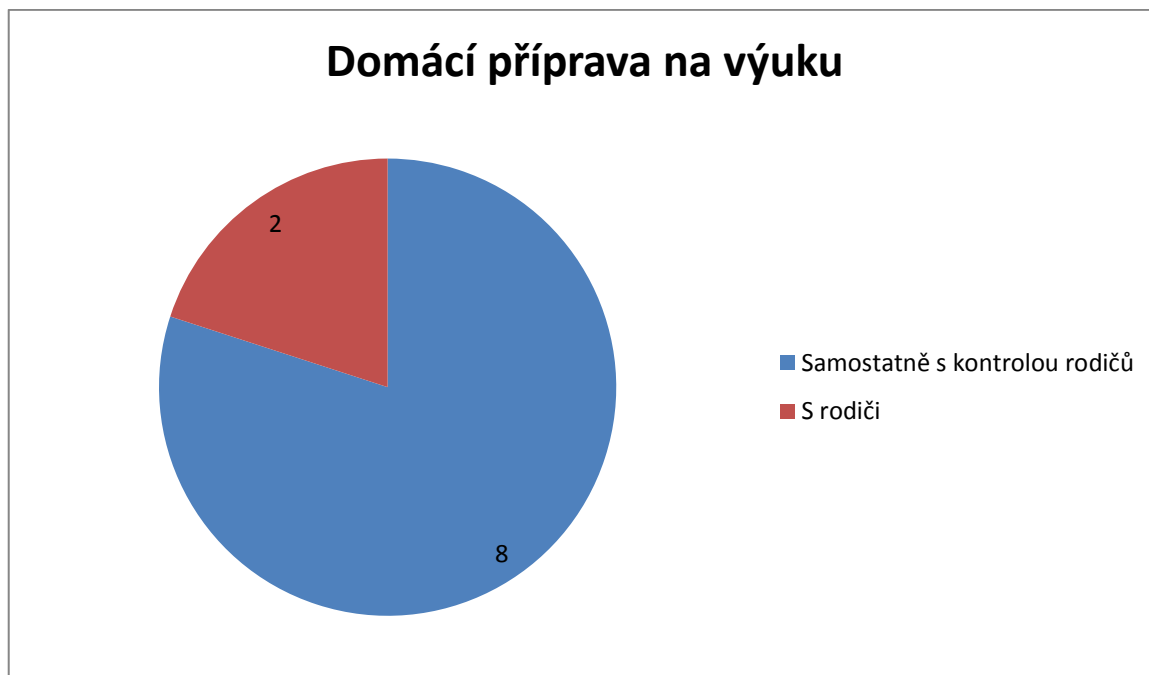
Graf 5: Sociálně patologické jevy

Graf ukazující setkání se žáků na základní škole se sociálně patologickými jevy. Je zde znázorněno, že již šest žáků takovou zkušenost má. U jednoho žáka se jedná o získání zkušenosti se šikanou, kdy on sám byl v pozici oběti. Kromě jednoho žáka měli většinou kázeňské problémy z důvodu zapomínání pomůcek a úkolů. Jeden žák uvedl, že ve škole neměl nikdy žádný problém, ale ve vesnici, kde bydlí, zničil jedné paní v rámci nedorozumění poštovní schránku. Za svůj čin se omluvil.

Graf 6: Kompletnost rodiny mající vliv na výskyt sociálně patologických jevů

Je patrné, že rodinné prostředí má velký vliv na výskyt sociálně patologických jevů. Z grafu vyplývá, že žáci, kteří se již se sociálně patologickými jevy setkali, pocházejí z rodin, kde chybí jeden z rodičů. U většiny účastníků rozhovoru jsou to otcové. Ve dvou případech se jedná o žáky s rozvedených rodin a u ostatních tří je důvodem odjezd otců do práce. Pouze jeden žák pocházející z úplné rodiny se již také setkal s kázeňským problémem.

Graf 7: Domácí příprava na výuku

Žáci se většinou připravují sami a využívají pomoci rodičů, či jiných rodinných příslušníků při zkontrolování úkolu nebo přezkoušení z naučené látky. I když rodiče žáka nezkouší nebo mu nekontrolují úkol, jelikož jej nedostal zadaný, zajímají se o jeho vzdělávání. Ptají se, zda je naučen, zda má splněné vše do školy a dokonce mu i prochází učebnice, jestli opravdu vše splnil. Pravidelně kontrolují žákovskou knížku a dostavují se na rodičovské schůzky. Žádný žák nevedl, že se učí samostatně. Jedním z důvodů, proč jsou studenti kontrolováni, může být fakt, že již v minulosti dostali důtky třídního učitele za svojí zapomnětlivost nebo spíše za svoje špatné vyhodnocení situace, jako tomu bylo například u jedné žáčky, které maminka nachystala věci do školní tašky, ale ona si je vytáhla, jelikož neměla místo na svačinu a zapomněla je na jídelním stole.

Graf 8: Hodnocení výchovy rodičů

Většinou se děti svěří matkám, ale jejich výchovu považují za přísnější. Otcové jsou ve výchově benevolentnější a raději nechají rozhodovat matku, proto mi asi devět dětí odpovědělo, že se u nich vyskytuje tzv. „Zeptej se“. Otec raději žáka odkáže na matku a ta vždy rozhodne.

5.3 Shrnutí případových studií

Cílem výzkumu bylo zjistit, který faktor nejvíce působí na výukové a výchovné problémy žáka, zda za vznikem problému stojí neúplná rodina nebo pedagog a jestli je nekomunikace mezi rodiči a pedagogem důsledkem vzniku sociálně patologických jevů.

Výzkumu se účastnilo deset žáků. U dvou byli přítomni i rodiče, kteří se do diskuze také zapojili. Výzkum vznikl na základě 11 otázek obsahující dotazy na školní výuku, domácí klima a na střetnutí se sociálně patologické jevy. Úvodní otázky před zahájením výzkumných otázek byly zaměřeny na stručnou osobní anamnézu.

Pro výzkum byly zvoleny 3 výzkumné otázky, které jsou dle odpovědí vyhodnoceny následovně:

1. Který působící faktor nejvíce ovlivňuje studijní výsledky?

Cílem bylo zjistit, co má největší podíl na problémech vyskytujících se při výuce a výchově, zda je to působení rodinného prostředí nebo školy. Z uvedených rozhovorů žáků

ze Základní školy Klášterní vyplynulo, že hlavní příčinou problémů ve výuce a s tím souvisejícími kázeňskými problémy jsou pedagogové. Výklad některých pedagogů děti nebaví, nudí je a několik jich dokonce uvedlo, že mají odpor k domácí přípravě do tohoto předmětu. Některé místní pedagožky nepostupují zcela profesionální způsobem, jelikož jak uvádí většina žáků, paní učitelky si své problémy z domu přenáší i do práce. Jsou na děti arogantní, náladové a nepříjemné. Svou špatnou náladou děti odrazují od pracovního nadšení, snahy a touhy po získávání vědomostí. Naopak žáci uvedli, že se na škole objevují i pedagogové, kteří svojí energií, nápady a neopomenutelnou chutí předávat své vědění dál dokáží žáky zaujmout a to i přesto že je předmět moc nezajímá nebo je nezáživný. Tito pedagogové dokáží díky svému nasazení udělat z předmětu neoblíbeného jeden z nejoblíbenějších. Většinou však převažuje u těchto účastníků rozhovoru negativní zkušenost s pedagogem. Úsudek je vytvořen z výpovědi na otázku, co by na škole zlepšili, aby se v ní cítili lépe. Všichni žáci odpověděli, že by změnili buď rovnou pedagoga majícího na vedení výuky, nebo by chtěli, aby tento předmět vedl zajímavější a zábavnější formou.

2. Odráží se nestabilita rodinného zázemí na výukových a výchovných problémech žáka? A jaké problémy se nejčastěji vyskytují?

Jak vyplývá z grafu číslo 4, tak účastníci rozhovoru z větší části pocházejí ze skryté úplné rodiny. Pojem skrytá, byl zvolen z důvodů, že otcové nebývají přes týden doma a o celý chod domácnosti se stará matka. Otcové se většinou vrací domů na víkend a nechtějí se zaobírat pro ně nepodstatnými záležitostmi, jako je výchova dětí, a z toho důvodu také přenechávají rozhodování na matce. Proto se u všech účastníků v rodině vyskytuje takzvané „zeptej se“, kdy je vždy rozhodujícím článkem matka, která je také dle dětí považována za přísnějšího výchovného činitele.

Z odpovědí žáků vyplývá, že rodinné zázemí má velký vliv na výchovné problémy. Jelikož všichni tito žáci se již setkali se sociálně patologickými jevy a to buď v mírné podobě, jako jsou poznámky do žákovské knížky, nebo například se šikanou a vandalismem. Z čehož vyplývá, že neúplnost rodiny má za následek střetnutí se sociálně patologickými jevy.

Dále bylo zjištěno, že pět z desíti účastníků rozhovoru má specifické poruchy učení a jedná se právě o ty, kterým chybí přes týden v domácnosti otcovský výchovný prvek.

3. Jsou sociálně patologické jevy důsledkem nespolupráce rodiny a školy?

V případě uvedených respondentů tuto otázku nemohu potvrdit, jelikož žáci uvádí, že rodiče se o jejich studijní výsledky zajímají a pravidelně docházejí na třídní schůzky. Rodiče vždy ví o tom, co se má dítě učit a sami je v osmi případech, jak znázorňuje graf číslo 7, zkoušejí a ve dvou případech se s nimi učí. Jedná se o rodiče, kteří ctí profesi pedagoga a i když ví, že je jejich dítě v nepravu, jako je tomu například u Jany s angličtinářkou nedělají z toho žádné závěry a berou to tak, že Jana musí zkousnout zuby a nechat si to líbit. Pedagog přece ví, proč to dělá a proč po ní chce víc než od ostatních. Komunikace mezi pedagogy a rodiči je na dobré úrovni. Všichni pedagogové znají žáky nejen podle jména ze známkovacího archu. Jedinou výjimkou je mladý pan učitel, který takový zájem jako ostatní jeho kolegové nejeví.

Škola je také z důvodů výskytu specifických poruch učení u pěti tázaných žáků nucena k neustálé komunikaci jak s rodiči, tak i s pedagogicko - psychologickými poradnami, které žáci pravidelně navštěvují.

ZÁVĚR

Na vysokoškolská studia pedagogického povolání se hlásí velké množství studentů. Je však otázkou, zda se na tyto studia hlásí s důvodem toto povolání v budoucnu vykonávat či pouze kvůli vidině lehkého získání titulu. Kvůli těmto rádooby pedagogům se na školu poté nemohou dostat studenti, kteří by měli k dětem lepší vztah, a především by je tato práce naplňovala. Jelikož není nic horšího než dostat na výuku pedagoga, který je ze své práce znechucen a vylévá si svojí špatnou náladu na žácích. Dobrý pedagog vede výuku nejen dle naučených definic a pouček, musí se řídit i svojí empatií a vkládat do výuky kus sebe. Zjednodušeně bych přirovnala pedagogickou roli k herectví, jelikož před pedagogem stojí hlavní úkol a to zaujmout své diváky a posluchače v podobě žáků i při výkladu nudné a nezáživné látky. Ale mimo žáků musí přesvědčit i rodiče, že ví, co vyučuje a že své děti svěřili do správných rukou.

Důvodem pro výběr tématu bylo zjištění, že v dnešní době rodiče s pedagogy nespolupracují. Toto se odráží u žáků, jež nabývají pocit sebejistoty a neakceptování pedagogické autority. Nejen, že nedávají v hodinách pozor, dopisují si přes mobilní telefony či notebooky a ještě jsou dotčeni, když je pedagog napomena a požaduje po nich nějaké studijní výkony. Většinou se pedagog potýká odezvou ve stylu „co jako po mě zase chceš?“ Na druhou stranu je ale nutné si uvědomit, zda právě příčinnou nezájmu k výuce není sám pedagog a jeho nudný monotónní výklad.

Bakalářská práce na téma „Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole“ vznikla na základě využití kvalitativního výzkumu. Teoretická část je obohacena o postřehy z pozorování, které byly uskutečněny v rámci vykonání praxe na Základní škole Klášterní v Moravském Krumlově. Pro praktickou část byla zvolena metoda rozhovoru s žáky z této školy.

V celé bakalářské práci je zdůrazněna nezbytnost spolupráce mezi pedagogem a rodiči. Jestliže je dobrá komunikace mezi těmito výchovnými a výukovými složkami dochází k intenzivnějšímu předávání znalostí a lepší práci s žáky. Z výpovědí zkoumaných žáků vyplývá, že komunikace jejich rodičů a školou je na výborné úrovni. Je to také způsobeno tím, že se jedná o rodiče, kteří si učitelské profese váží a respektují ji. Považují ji za velmi důležitou, jelikož pedagogové předávají jejich potomkům vědění a tím jim otvírají možnosti lepšího umístění ve společnosti a lepších pracovních podmínek. Proto kladou důraz

na to, aby je žáci respektovali a to i když jejich hodnocení není zrovna optimální k výkonu žáka.

Cílem výzkumu bylo zjistit, který faktor nejvíce působí na výukové a výchovné problémy žáka, zda za vznikem problému stojí neúplná rodina nebo pedagog a jestli je nekomunikace mezi rodiči a pedagogem důsledkem vzniku sociálně patologických jevů. Práce dospěla k závěru, že hlavním ovlivňujícím faktorem studijních výsledků žáka je vedení výuky pedagogem, které může mít podobu motivující, ale i demotivující. Rodinné prostředí spíše působí na vznik sociálně patologických jevů. Důvodem je chybějící autoritativní otcovský článek, který v rodině zastupuje pouze finanční roli a distancuje se od jakýchkoliv výchovných funkcí. Otec se vrací po celém týdnu z pracovního vytížení unavený, a jelikož se jedná o manuální a fyzicky velmi náročnou práci, není divu, že si chce odpočinout a nestarat se o nic.

Práce je určena rodičům a pedagogům. Rodičům z důvodu, že zde naleznou veškeré práva a povinnosti, které mohou při vzdělávání žáků od škol požadovat. Pedagogům z důvodu, že díky výpovědím žáků mají zpětnou vazbu na vykonávání své práce a tak mohou zkvalitnit svoji výuku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BALADA, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2013.
- [2] ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: Sběrka zákonů české republiky. 2004, částka 190, s. 10262 – 10348. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>
- [3] HAVLÍK, R., HALÁSZOVÁ, V., PROKOP, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996. 110 s. ISBN 80- 86039- 10- 2.
- [4] JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada, 2001. 288 s. ISBN 80- 7178- 535- 0.
- [5] KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Vydání 2. Praha: Grada. 368 s. ISBN 80- 247- 1284- 9.
- [6] MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. 152 s. ISBN 978- 80- 247- 2310- 5.
- [7] PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 2. Brno: Paido, 2006. Str. 404. ISBN 80- 7315- 120- 0.
- [8] MÜHLPACHR, P. *Speciální pedagogika*. Brno: IMS, 2010. 225 s.
- [9] PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 288 s. ISBN 978- 80- 247- 4033- 1.
- [10] RÖHNER, R., WENKE, H. *Daltonské vyučování: střeživá inspirace*. Brno: Paido, 2003. 156 s. ISBN 80- 7315- 041- 7.
- [11] RÝDL, K. *Jak dosáhnout spoluzodpovědnosti žáka*. Praha: Agentura STROM, 1998. 45 s. ISBN 80- 86106- 03- 9.
- [12] ŘÍČAN, P., JÁNOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. 160 s. ISBN 978- 80- 247- 2991- 6.
- [13] SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Vydání 3. Brno, Paido, 2006. 258 s. ISBN 80- 7315- 126- X.

- [14] VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada, 2011. 456 s. ISBN 978- 80- 247- 3357- 9.
- [15] VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Vydání 2. Brno: Paido, 2008. 136 s. ISBN 978- 80- 210- 4573- 6.
- [16] WENKE, H. RÖHNER, R. *Ať žije škola: daltonská výuka v praxi*. Brno: Paido, 2000. 124 s. ISBN 80- 85931- 82- 6.

Elektronické zdroje:

- [17] *Alternativní školy* [online], © 2001 - 2014 [cit. 2013-10-12]. Dostupné z: <<http://www.alternativniskoly.cz/>>.
- [18] *Český statistický úřad* [online], [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.
- [19] RYDLO, J., ŠVARDALA, L. *Žák a sociálně patologické jevy v kontextu střední školy*. [online], [cit. 2014-01-31] Dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/9_2_3.php>.

Cizojazyčná literatura:

- [20] POSNER, T., J. *Dyscalculic in the Making: Mathematical Sovereignty, Neurological Citizenship, and the Realities of the Dyscalculic*. University of California, Berkeley: ProQuest, 2008. 340 s. ISBN: 1109096291.
- [21] REID, G. *Dyslexia : A Practitioner's Handbook*. 3rd ed. John Wiley & Sons, Ltd., 2003. 408 s. ISBN 0-470-84852-9.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vybrané kategorie poruch chování a emocí.....	53
---	-----------

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Oblíbenost výuky	67
Graf 2: Neoblíbený předmět	68
Graf 3: Specifické poruchy učení	69
Graf 4: Rodinné zázemí.....	70
Graf 5: Sociálně patologické jevy	70
Graf 6: Komplettnost rodiny mající vliv na výskyt sociálně patologických jevů.....	71
Graf 7: Domácí příprava na výuku.....	72
Graf 8: Hodnocení výchovy rodičů	73

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: VÝZKUMNÉ OTÁZKY	83
PŘÍLOHA P II: POVOLENÍ K ROZHOVORU	84
PŘÍLOHA P III: PŘÍPADOVÉ STUDIE	85
PŘÍLOHA P IV: POVOLENÍ OD ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ	95

PŘÍLOHA P I: VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Osobní anamnéza:

- Do kterého ročníku chodíš a kolik ti je let?
- Žiješ ve městě nebo na venkově?
- Co bys chtěl dělat po dokončení základní školy?

Výzkumné otázky:

1. Jaký předmět z vyučování máš nejraději? Blíže popiš proč je právě tvůj předmět nejoblíbenější, co je důvodem, že tě ten předmět tak zaujal?
2. Naopak jaký je tvůj nejméně oblíbený předmět a z jakého důvodu?
3. Jak se ti líbí nebo na tebe působí prostředí školy? Jak se v něm cítíš? Máš případně potřebu něco zásadního ve škole změnit, aby ses cítil lépe?
4. Jaké jsou tvé studijní výsledky? (dobré, spíše dobré, špatné)
5. Jak se připravuješ na výuku? Ihned po škole nebo až večer si vzpomeneš, že máš nějaké úkoly nebo až ve škole před vyučováním?
6. Učí se s tebou rodiče či jiní rodinní příslušníci nebo se učíš sám a poté ti úkol pouze zkontrolují?
7. Setkáváš se s oběma rodiči? Máš doma tatínka i maminku každý den?
8. S kterým rodičem si raději povídáš nebo komu se raději svěříš? S kterým rodičem se nejraději učíš? A proč? Nebo máš spíše každého rodiče na nějaký předmět?
9. Připravuješ se rád do školy nebo tě k učení musí rodiče nutit?
10. Jak hodnotíš výchovu tvých rodičů? Jsou spíše přísnější nebo ti vše dovolí?
11. Měl jsi už ve škole nějaký kázeňský problém? Byl si někdy „za školou“ nebo jsi měl jiný problém? Zkus ho přiblížit.

PŘÍLOHA P II: POVOLENÍ K ROZHOVORU

Vážení rodiče a zákonní zástupci žáka,

jsem studentka sociální pedagogiky na Institutu mezioborových studií v Brně a tímto Vás žádám o povolení pro umožnění osobního rozhovoru s Vaším dítětem. Tento rozhovor bude nahráván a bude sloužit výhradně pro účely mé bakalářské práce, jež se nazývá: „*Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole.*“ Po vyhodnocení bude rozhovor smazán. Při rozhovoru můžete být přítomni. Rozhovor se nebude týkat žádných citlivých informací, pro kontrolu uvádím otázky, které budu klást:

Výzkumné otázky:

1. Jaký předmět z vyučování máš nejraději? Blíže popiš proč je právě tvůj předmět nejoblíbenější, co je důvodem, že tě ten předmět tak zaujal?
2. Naopak jaký je tvůj nejméně oblíbený předmět a z jakého důvodu?
3. Jak se ti líbí nebo na tebe působí prostředí školy? Jak se v něm cítíš? Máš případně potřebu něco zásadního ve škole změnit, aby ses cítil lépe?
4. Jaké jsou tvé studijní výsledky? (dobré, spíše dobré, špatné)
5. Jak se připravuješ na výuku? Ihned po škole nebo až večer si vzpomeneš, že máš nějaké úkoly nebo až ve škole před vyučováním?
6. Učí se s tebou rodiče či jiní rodinní příslušníci nebo se učíš sám a poté ti úkol pouze zkontrolují?
7. Setkáváš se s oběma rodiči? Máš doma tatínka i maminku každý den?
8. S kterým rodičem si raději povídáš nebo komu se raději svěříš? S kterým rodičem se nejraději učíš? A proč? Nebo máš spíše každého rodiče na nějaký předmět?
9. Připravuješ se rád do školy nebo tě k učení musí rodiče nutit?
10. Jak hodnotíš výchovu tvých rodičů? Jsou spíše přísnější nebo ti vše dovolí?
11. Měl jsi už ve škole nějaký kázeňský problém? Byl si někdy „za školou“ nebo jsi měl jiný problém? Zkus ho přiblížit.

.....
Bc. Aneta Procházková

.....
Zákonný zástupce žáka

PŘÍLOHA P III: PŘÍPADOVÉ STUDIE

Petr - je mu 12 let, navštěvuje 7. ročník. Bydlí s oběma rodiči a starší sestrou v rodinném domku na vesnici. Rodiče pracují manuálně. Maminka je cukrářkou a tatínek pracuje jako zedník. V budoucnu by chtěl studovat gymnázium a poté by si přál studovat na vysoké škole s matematickým zaměřením.

Jeho nejoblíbenějším předmětem je matematika, jelikož ho baví pracovat s čísly a dalším důvodem, proč je tento předmět jeho nejoblíbenější je, že se do něj nemusí tolik připravovat a učit. Do matematiky si počítá jen tak ze zájmu příklady navíc z různých sbírek. Líbí se mu pouze předmět, ale nezaujal ho kvůli výkladu učitele, ten pouze počítá na tabuli, je otočen zády k třídě a s třídou moc nekomunikuje. Je to jeden z důvodů, co by změnil ve škole a to, aby s nimi pedagog více komunikoval a díky tomu by poté zjistil, že například zadanou látku děti z jeho výkladu nechápou. Petrův nejméně oblíbený předmět je výchova ke zdraví, jelikož jej považuje za nedůležitý a nelíbí se mu vedení pedagoga, který tento předmět považuje za podstatný a i to se odráží i v hodnocení. Petr výchovu ke zdraví hodnotí jako odpočinkový předmět, a proto by i výuka a nároky pedagoga měly být nižší než je tomu u hlavních předmětů. Důvodem, proč chce odejít na gymnázium je kolektiv třídy. Všichni ho pouze využívají k opsání domácích úkolů, ale když se jim to snaží vysvětlit, spolužáci si toho nepovažují. Je zvolen za předsedu třídy, takže jestliže vyvstane nějaký problém, řeší ho s učitelem, díky čemu získává výhodu dovednosti komunikace. Jelikož je jedničkář a ve vzdělávání nemá žádný problém, uvádějí ho pedagogové jako vzor spolužákům, což ho staví do velmi těžké pozice. Spolužáci mu závidí a ironickým tónem hlasu vždy říkají: „No jo, copak Petřík, to je náš chytraček!“ Petr se vždy připravuje do školy sám a to až odpoledne po odpočinku. Dlouho se neučí, jelikož mu stačí si výuku vyslechnout ve škole, nemá žádný problém v žádném předmětu. Delší dobu věnuje přípravě před olympiádami z matematiky, kdy využívá pomoc i své straší sestry, jelikož se zde počítají příklady z vyšších ročníků.

Spíše si rozumí s tatínkem, kterému se svěří se svým trápením, ale bohužel nemá zpětnou vazbu. Petr je ještě nadaný hudebník, vystupuje na koncertech, ale většinou na ně jezdí pouze se sestrou a maminkou. Bylo mu líto, že tatínek na koncerty nejezdí, ale na druhou stranu chápal, že si o víkend, kdy se koncerty odehrávají, chce tatínek chvíli odpočinout a mít chvíli pro sebe. Na chlapci však bylo vidět, že ho to trápí. I přesto hodnotil výchovu

svých rodičů velmi kladně. Maminka je dle jeho hodnocení spíše přísnější a tatínek je benevolentnější. Také v této rodině je typické: „zeptej se maminky, zeptej se tatínka!“.

Petr neměl nikdy žádný kázeňský problém a ani nemá jiné problémy s chováním. Přiznal se však k tomu, že ho nebaví moc pomáhat v domácnosti a že ho maminka musí upozornit například, aby si odklidil po jídle špinavé nádoby.

Jana - je jí 15 let a navštěvuje 9. ročník. Taktéž bydlí na vesnici a je starším sourozencem Petra. I její studijní výsledky jsou v naprostém pořádku. Chce jít na gymnázium a v budoucnu by chtěla pracovat jako paní učitelka či veterinářka. Od svého bratra se ve studiu však liší. Nestačí jí si látku pouze poslechnout ve škole, musí se na své dobré známky doma svědomitě připravovat. Rodiče jsou manuálně pracující. Maminka dělá v nedalekém městečku cukrářku a tatínek pracuje v rodinné firmě jako zedník.

Její nejvíce oblíbeným předmětem je taktéž matematika, ale v jejím případě se jedná spíše o geometrii. Velmi jí baví rýsovat. Také jí zaujal předmět a také není spokojená s výkladem učitele, jako tomu je i u jejího mladšího bratra. Učitel látku nepochopitelně vysvětlí a není ochoten jí vysvětlit jiným srozumitelnějším způsobem. Poskytuje však soukromé doučování pro žáky, kterým matematika dělá problémy. Jana by na doučování také ráda chodila a přála by si prohlubovat své matematické vědomosti, ale z důvodů skvělých výsledků nesplňuje podmínku, že by doučování potřebovala. Jejich třída je velmi kamarádká až na jednu spolužačku, která se k nim chová odtažitě a povýšeně. Jana tvrdí, že kdyby ve třídě nastal nějaký problém, třída by držela při sobě, jelikož mají dobrý kolektiv. Jana, jak již bylo řečeno výše, se musí na své velmi dobré výsledky usilovně připravovat. Přípravu dělá dobrovolně, i když ne s radostí, ale bere to jako svoji povinnost, kterou je lepší si „oddřít“ hned a poté bude mít volno, což znamená, že ihned po návratu ze školy se jde připravovat na další den. Jejím nejméně oblíbeným předmětem je anglický jazyk. Tento předmět nemá ráda z důvodu, že jí ho znepríjemnila učitelka. Jana je z tohoto předmětu přímo znechucená, jelikož se snaží a učitelka její snahu neoceňuje tak, jak by měla. Měla o pololetí nerozhodnou známku a to mezi jedničkou a dvojkou, proto se nechala vyzkoušet a paní učitelka měla nevhodné poznámky, že je sice šikovná, ale jestliže chce jít na gymnázium, tak musí přidat, ale že jedničku jí na vysvědčení napíše. Tyto nevhodné poznámky před celou třídou Janu velmi mrzí a řekla mi, že na gymnázium si raději zvolí německý jazyk, v němž nemá takové problémy a studuje ho kratší dobu. Jako druhý jazyk si prý zvolí studium francouzštiny.

Tak jako Petr si více rozumí s tatínkem, Jana naopak se spíše více svěří mamince. Neměla ve škole nikdy žádný problém, který by musela s rodiči řešit. Společně pouze projednávají problémy s angličtinářkou. Rodiče Janu pouze utěšují a radí jí, ať to vydrží, že jinou možnost nemá. Jedná se o rodiče, kteří respektují učitele.

Patrik - je mu 11 let a navštěvuje 6. ročník. Žije ve vícegeneračním rodinném domku na vesnici. Jeho rodiče jsou manuálně pracující, ale v rozvodovém řízení. Maminka je v částečném invalidním důchodu, kvůli úrazu, ale jinak pracuje jako uklízečka v jedné firmě. Otec pracuje ve výrobní fabrice na igelitové pytle. Má staršího bratra, který taktéž manuálně pracuje. Účastník má veškeré specifické poruchy učení. V budoucnu by chtěl pracovat jako truhlář, jelikož našel zálibu v práci se dřevem.

Patrikův nejvíce oblíbený předmět je tělesná výchova. Baví ho kvůli vedení pana učitele ne kvůli tomu, že by měl dobrou fyzickou kondici a uměl veškeré sporty, naopak. Patrikovi moc sporty nejdu, ale pan učitel to bere velmi sportovně a spíše si z neúspěchu dělá legraci. Dalším velmi oblíbeným předmětem byl dějepis, opět kvůli výuce učitelky, která vedla hodinu zábavnou a naučnou formou. Výuku spojila se zajímavým vyprávěním a obohacovala jí zajímavostmi, díky tomu si žáci látku lépe zapamatovali a nemuseli se na výuku tolik připravovat. Nyní však vyučuje dějepis učitelka, která vede výuku nudným stylem. Diktuje spoustu informací a Patrik v hodinách nestíhá psát. Zkouší písemně a většinou zadává velký rozsah stran v učebnici, které si musí přečíst. Výklad je strohý, není obohacen o zajímavosti, takže se musí neustále připravovat. Dalším nejméně oblíbeným předmětem je matematika, z které má i špatnou známku. Kvůli špatným známkám, a jelikož mu tento předmět nejde, je spíše demotivován a mrzí ho, že neumí, tak dobře počítat, jako ostatní spolužáci. K počítání může používat různé pomůcky. Znamky ze všech předmětů jsou špatné. Učí se každý den navečer po odpoledním odpočinku a odreagování se s kamarády hrami venku. Jde nerad, ale bere to jako povinnost, kterou si musí odbýt. Většinou se připravuje s maminkou, kterou se nechává vyzkoušet například ze zmíněného dějepisu. Do dějepisu i matematiky se připravuje každý den, jelikož má obavy ze zapomenutí. Paní učitelka nastavila pravidla, že když žák zapomene 3 krát za pololetí dostane velkou pětku do žákovské knížky. Vše naučené si raději ještě zopakuje před hodinou, jelikož má obavy z toho, že něco zapomněl. Učí se z paměti a ne logicky. Někdy se na výuku připravuje s bratrem nebo s babičkou.

Rodina je bohužel v rozvodovém řízení. Z toho důvodu je pochopitelné, že Patrik se spíše svěří své mamce, jelikož s ní i před rozvodem trávil více času. Výchovu svých rodičů hod-

notí jako přísnější. Přísnější je dle jeho názoru maminka. Jestliže je nějaký problém, tak nastává trest v podobě domácího vězení či zákazem her na počítači atd. I zde se dříve vyskytovalo odkazování tzv. „Zeptej se!“ při povolení například jít ven.

Ve škole Patrik neměl nikdy žádný problém, ale přiznal se, že s kamarádem provedl jednu špatnou věc. Neúmyslně zničil omítku domu, jelikož si myslel, že v tom domě nikdo nebydlí. S kamarádem ostrým hřebíkem začali vyrývat nějaké obrazce do omítky domu. Po několika minutách vyběhla z domu starší paní a vysvětlila jim, že tam bydlí. Jak se kluci ulekli, tak shodili i schránku, kterou rozbili. Oba kluci utekli domů. Paní však šla za rodiči těchto chlapců. Rodiče Patrika byli v práci a tak paní otevřela babička. Ta okamžitě Patrikovi nakázala, aby se šel omluvit a zaplatit napáchané škody. Rodiče se tuto příhodu nedozvěděli, ale Patrik slíbil, že už nic takového neudělá.

Tereza - má 11 let a navštěvuje 5. ročník. Bydlí se starší sestrou a rodiči v rodinném domku na venkově. Rodiče manuálně pracují, ale tatínek je řidič autobusu, takže moc času doma netráví, jelikož jezdí do zahraničí. Maminka má práci na vesnici, kde bydlí a pracuje jako správce místního vepřína. Společně se schází celá rodina jen málo. V budoucnu by chtěla studovat zdravotní školu, tak jako její starší sestra. I Terka má specifické poruchy učení a to dyslexii a dysgrafii.

Nejvíce oblíbeným předmětem je výtvarná výchova, jelikož se jí líbí vedení pedagoga, který výuku vede zábavnou a uvolněnou formou. Když někomu něco nejde namalovat či vyrobit vysvětlí jim, že ne každý je na všechno nadaný a že například ten komu nejde namalovat obrázek je zase dobrý v jiných předmětech. Dále vždy i na nepovedeném díle umí vyzdvihnout jeho klady. Jako další oblíbený předmět uvedla hudební výchovu a to z důvodu, že zpěv ji baví. Společně s kamarádkami v družině vymýšlejí písničky a zpívají je. Nejméně oblíbeným předmětem je matematika a to kvůli tomu, že jí nechápe, jelikož pan učitel vysvětluje látku moc rychle a ona se v jeho výkladu ztrácí. Z tohoto důvodu by navrhovala zlepšení ohledně výuky pana učitele z matematiky, aby jeho výklad byl zábavnější formou a pomalejší. Její studijní výsledky jsou dobré, ale má špatnou známku z matematiky. Učit se chodí většinou až večer, když ji k tomu mamka donutí. Na výuku na další den se připravuje sama bez pomoci rodičů, jen když potřebuje vyzkoušet nebo poradit s nějakým úkolem, s nímž si neví rady, využije pomoci sestry nebo maminky. Většinou se svěřuje mamince, jelikož je tatínek přes týden pryč a vrací se, buď pozdě večer, nebo brzy ráno, kdy nemá možnost si s ním popovídat. Většinou se však s nějakým problémem a trápením svěří starší sestře, s níž má velmi blízký vztah a považuje

ji za svůj vzor. Výchovu svých rodičů hodnotí jako přísnější a to z důvodu, že maminka zakazuje, ale tatínek povoluje. I v této rodině je nešvar zeptej se maminky, zeptej se tatínka. Nyní již ve škole nemá žádné problémy. Také uvádí, že když něco provede je potrestána, například musí umývat nádobí či se nesmí týden dívat na televizi. Ve 3. třídě dostala důtku třídního učitele, jelikož byla velmi roztěkaná a zapomnětlivá. Její maminka uvedla, že si například i nachystané věci přímo na stole měla dát pouze do tašky společně se svačinou, ale jelikož se jí tam nevešly, tak si vzala jen svačinu.

Jarmila - je jí 14 let a navštěvuje 8. ročník. Pochází z rodinného vesnického domku, kde žije se svými rodiči a mladší sestrou. Vedle jejich domu bydlí prarodiče. Tatínek jezdí domů pouze na víkendy, jelikož pracuje manuálně a dojíždí za prací do různých částí republiky. V budoucnu by chtěla studovat na gymnáziu a chtěla by být učitelkou. I Jarmila má dyslexii a dysgrafii.

Jarmilin nejoblíbenější předmět je přírodopis, jelikož jí velmi baví a především ji zaujala výuka učitele. Vede hodinu zábavnou formou, pouští naučné filmy a dělá se studenty experimenty. Paní učitelka Jarmilu vždy uvádí za příklad celé třídě, jelikož má v tomto předmětu velmi dobré známky. Neoblíbeným předmětem je německý jazyk, protože jí nebaví celkově učivo tohoto předmětu a vedením výuky paní učitelky. Má pocit, že si na ní zasedla, protože pokaždé, když řekne něco Jarmila špatně má paní učitelka ironické poznámky a když někdo vyrušuje, vždy se obrátí na Jarmilu, ať se ztiší, že pokud nechce poslouchat její výklad, tak může jít ven a dostat do žákovské knížky zápis o neomluvené hodině. Na školním prostředí by nic neměnila, jelikož se jí zdá být útulné a líbí se jí tam. Jediné, co by změnila, je vedení výuky paní učitelky nebo by si rovnou přála na výuku tohoto předmětu úplně jiného pedagoga. Jarmile učitelka nechce totiž ukázat ani písemky, aby věděla pro příště, kde má chybu a této chyby se pro příště vyvarovala. Studijní výsledky má velmi dobré, horší známku má jen v občanské výchově, ale nevadí jí to, protože tento předmět nepovažuje za tak důležitý. Ráda se připravuje na výuku do přírodopisu a zde si dělá i přípravu navíc, jelikož sleduje různé přírodovědné dokumenty běžící v televizi či si čte o zvířatech v encyklopediích. Dále chodí na soukromé doučování z německého jazyka, které jí baví a hlavně má pocit, že dělá něco pro sebe a že se jí to v budoucnu vrátí. Přípravu na výuku bere jako svůj úkol a splní jej hned, aby měla odpoledne volné a mohla se uvolnit a nemusela myslet na povinnosti. Má doma oba rodiče, ale jak bylo zmíněno výše, tatínek moc času doma netráví, jelikož musí za prací dojíždět. Nejvíce si rozumí se svojí mladší sestrou, ale i s maminkou si ráda povídá, považuje

jí spíše za kamarádku než za matku. Výchovu svých rodičů hodnotí jako spíše volnější, má totiž plnou důvěru od svých rodičů a nechce si tento vztah pokazit. Opět se i v této rodině se objevuje, zeptej se maminky, zeptej se tatínka. Ve škole neměla nikdy žádné problémy, pouze uvedla, že v 5. třídě byla šikanována na jiné základní škole. Děti se jí posmívaly za nadváhu a pedagog s tím nic neudělal, distancoval se od tohoto problému a dělal, že se nic neděje.

Tomáš – je mu 10 let a navštěvuje 5. třídu. Žije ve městě v bytě s oběma rodiči, starší sestrou a jejím přítelem. Ještě má staršího bratra, který jezdí domů pouze jednou za měsíc na víkend, protože studuje vysokou školu. Rodiče jsou starší a manuálně pracující. Tatínek jezdí na montáže po celé České republice a pracuje jako zámečnický. Maminka pracuje v supermarketu v lahůdkách. Po dokončení základní školy by chtěl dělat něco s počítačem, jelikož ho baví hrát počítačové hry a celkově práce s počítačem. I Tomáš má specifické poruchy učení a problémy s pozorností, jelikož je hyperaktivní.

Jeho nejvíce oblíbeným předmětem je informatika, jak už bylo zmíněno, baví ho hry na počítači a na internetu, je to jeho velký koníček. Tráví na počítači svůj volný čas. V tomto případě však na počítači, dle mého názoru, tráví až neúměrně velké množství času a rodiče by měli zasáhnout. Pravdou je, že jsou spíše rádi, že si hraje a neobtěžuje je, jelikož i oni si chtějí vydechnout a mít své soukromí. Nejméně oblíbeným předmětem je český jazyk a anglický jazyk. Důvodem neoblíbenosti předmětu je nepochopení látky a demotivující hodnocení. A jako dalším demotivujícím elementem je vedení učitele z českého jazyka, nevysvětluje moc látku, jelikož chce, aby na řešení přišli žáci sami. Na školním prostředí by nic neměnil, pouze by chtěl, aby paní učitelka z českého jazyka látku vysvětlovala a probírala jí pomaleji. Znamky nejsou moc dobré, z hlavních předmětů má trojky, což ho velmi mrzí a přál by si, aby se jeho známky zlepšily. Na výuku se připravuje velmi nerad, je to z důvodu demotivace kvůli špatnému hodnocení z předmětu, jelikož i když se připraví, tak jeho výkon není takový, jaký by si přál. Problémem je, že většinu naučené látky zčásti zapomene. Jde se připravovat, až mu rodiče řeknou či jej přinutí a to většinou až večer. Učí se vždy s maminkou, takže mu dělá dohled nad domácí přípravou. Většinou se nesvěřuje nikomu. Když je nějaký problém nechá ho přejít až do takových rozměrů, kdy se to rodiče dozví z úst třídního pedagoga. Jako trestem, aby si Tomáš uvědomil, že udělal chybu, nesmí se týden dívat na televizi. Výchovu svých rodičů považuje za přísnější. Opět přísnějším rodičem je maminka, která také rozhoduje při pouštění Tomáše například ven. Žádný kázeňský problém nikdy neměl. Přiznal se však, že si jednou ze strachu

z pedagoga napsal omluvenku do tělesné výchovy, jelikož jim řekl, že když si zapomenou tělocvik, tak budou cvičit pouze ve spodním prádle.

Pavla – je jí 13 let a chodí do 7 třídy. Bydlí v rodinném domě na vesnici s rodiči a starší sestrou. Ve vedlejším domě bydlí prarodiče, kteří s výchovou Pavli rodičům pomáhají. Rodiče jsou manuálně pracující, maminka je vyučená švadlena, ale již několik let je ženou v domácnosti. Tatínek opět většinou přes týden není doma a jezdí domů až na víkendy. V budoucnu by chtěla studovat na kadeřnici. Také má specifické poruchy učení a to dyslexii a dysgrafii.

Nejoblíbenějším předmětem je občanská výchova, protože jí bavila výuka s paní pedagožkou, která vedla hodinu alternativním způsobem. Nejprve děti uvede do hodiny relaxačním cvičením, které je doprovázené uklidňující hudbou. Dále pokračuje výuka prostřednictvím různých soutěží, hlavolamů a hádanek. Žák si tak látku lépe zapamatuje, jelikož se více soustředí. Neoblíbeným předmětem je dějepis, jelikož ho vede protivná a náladová učitelka, která není kreativní. Aby děti něco naučila, nutí je každou hodinu psát písemku a zkouší. Výuka je nezáživná, nudná a ničím žáky neobohatí, jelikož se pouze píše a nic zajímavého se nesdělí. Prostředí školy na ní působí velmi příznivě. Klima třídy je velmi dobré, vždy se na všem domluví a všichni mají kamarádské vztahy. Třída vždy drží při sobě, i když se objeví nějaký problém. Jediné, co by změnila, je chování a přístup paní učitelky z dějepisu, jelikož si na žácích „chladí žáhu.“ Studijní výsledky jsou dobré, žádné velké problémy v uvedeném neoblíbeném předmětu Pavla nemá. Na výuku se připravuje podle situace, nejedná se však o pečlivou studentku, jelikož si na úkol občas vzpomene až před výukou. Z toho tedy vyplývá, že se na výuku nepřipravuje ráda a rodiče jí musí nutit. Ale většinou se připravuje po zhlédnutí oblíbeného seriálu. Na výuku se připravuje sama, pouze když si s něčím není jistá nebo si neví rady, tak využije pomoc starší sestry. Nejraději si povídá s maminkou a sestrou a také, když se objeví nějaký problém, přijde nejprve za maminkou a společně tento problém řeší. S tatínkem se o problémech ne baví, jelikož jak bylo zmíněno výše, tatínek je doma pouze o víkendech. Výchovu hodnotí velmi pozitivně, jelikož se jedná spíše o rodiče benevolentní a vše Pavle dovolí. Opět se vyskytuje „Zeptej se!“ . Žádné kázeňské problémy Pavla nemá.

Jana – její 11 let a navštěvuje 6. ročník. Ještě nemá představu, co by chtěla do budoucna studovat či jakou profesi vykonávat. Bydlí s oběma rodiči a starším bratrem v rodinném domku na vesnici. V domě s nimi žije i jejich babička. Maminka je starostkou obce a má

titul získaný na vyšší odborné škole. Tatínek je a vyučený truhlářem, a proto v tomto oboru podniká.

Nejoblíbenějším předmětem Jany je zeměpis a to z důvodu, že jí baví látka, ale i ji zaujala forma výuky založená na různých soutěžích, projektech a poutavém výkladu pedagoga, který svůj monolog obohacuje různými zajímavostmi. Hodiny jsou oživovány pouštěním videa, aby dítě zapojilo i zrakové smysly, díky čemuž si lépe látku zapamatuje a je pro něj jednodušší se jí učit. Nejméně oblíbeným předmětem je dějepis. Dříve jí výuka velmi bavila, ale nyní kvůli přístupu učitele, kterého na tento předmět mají, se stal neoblíbeným. Učitel nediktuje zápisky, jelikož je nepovažuje za důležité. Žáci se mají učit, z čeho chtějí, podstatné je pro něj, zda zadanou látku umějí. Neomlouvá neznalost látky z důvodu nepřítomnosti, žák si má shánět látku a umět jí z hodiny na hodinu. Většinou se do tohoto předmětu připravuje pravidelně z učebnice, co jí pořídila maminka. Dalším negativně ovlivňujícím faktorem výuky dějepisu je, že výklad je moc rychlý a nesrozumitelný. Pedagog nepostupuje kontinuálně, ale skáče z jedné myšlenky na druhou a jeho výklad není smysluplný. Z tohoto důvodu by Jana změnila vedení výuky pana učitele, alespoň aby byl jeho výklad pomalejší a mohli si dělat zápisky a aby bral ohled na nepřítomnost. Dále by chtěla změnit prostředí třídy, jelikož na ní působí neosobně, chladně a nemoderně. Třidu by vymalovala na zelenou a žlutou. Znamky jsou velmi dobré, jedinou dvojku má z vyučovaných předmětů vedené výše zmíněným pedagogem a to z dějepisu a informatiky. Znamky jí mrzí a má pocit, že její klasifikace na konci roku bude mít podobu ještě horší než je nyní. Považuje to za nespravedlivé, protože se do předmětu pravidelně učí. Přípravu na druhý den provádí ihned po naobědvání se doma. Úkoly si plní sama, pouze když je něco těžšího využije pomoc bratra nebo maminky. Rodiče večer provádějí kontrolu úkolů a připravených školních pomůcek. Komunikuje většinou raději s maminkou, ale matematiku se učí s tatínkem, má tedy každého na nějaký předmět. Jana se bohužel musí do školy připravovat, má pocit že se stále učí a nemá čas na žádné své aktivity. Nebaví jí to, ale bere učení jako svojí povinnost. Nejvíce znechucená je, když se musí jít učit dějepis. Výchovu svých rodičů hodnotí kladně, ale dodává, že jsou spíše přísnější a to konkrétně maminka. Opět i v této rodině se objevuje výchovný nešvar „Zeptej se!“. Jana nikdy neměla žádný vážný kázeňský problém, pouze jednou prý musela sedět po škole, protože zapomněla napsat opravu.

Ondřej – je mu 15 let a navštěvuje 9. ročník. Baví ho sportovat a chtěl by studovat sportovní akademii. Bydlí tak jako Jana, která je jeho sestra v domě s rodiči a prababičkou. Rodinné zázemí a postavení rodičů je tedy shodné s uvedenými údaji Jany.

Jeho nejvíce oblíbeným předmětem je tělesná výchova, jelikož rád sportuje a především ho baví vedení pedagoga. Co mu však na tělesné výchově nejvíce vadí je, že mají společnou výuku s druhou paralelní třídou. Tyto dvě třídy si dělají naschvály, vzájemně se posmívají a jsou ve sportovních utkáních velcí rivalové. Dalším velmi oblíbeným předmětem z důvodu vedení pedagoga je dějepis. Žáci společně vytvářejí skupinové projekty. Výuka probíhá na interaktivní tabuli a většinou je výklad obohacen pouštěním videa k danému probíranému tématu. Naopak nejméně oblíbeným předmětem je matematika, kde je důvodem neoblíbenosti samotná látka. Dalším neoblíbeným předmětem je občanská výchova. Důvod, proč je neoblíbený, je, že se mu nelíbí vedení paní učitelky, která je dle jeho slov náladová a povyšující se nad žáky. Její výklad je nesrozumitelný a zmatečný, jelikož skáče od jednoho k druhému, takže si z výuky žák nic neodnese. Nyní se mu však probíraná látka líbí, jelikož souvisí s dějepisem. Jako změnu by provedl renovaci třídy, vymaloval by na žluto, nelíbí se mu totiž bílá barva. Jinak se ve školním areálu cítí velmi dobře. Další změna by se týkala formy vzdělávání paní učitelky občanské výchovy. Paní učitelka by dle jeho názoru neměla ve školství vůbec působit, jelikož je nepříjemná, arogantní a neumí se studenty komunikovat. Její náladu žáci rozpoznají dle zavření dveří. Výsledky hodnocení jsou velmi dobré. Z neoblíbeného předmětu matematiky má Ondřej dvojku. Na výuku se připravuje ihned po příjezdu ze školy, tak jako jeho mladší sestra Jana. Pro oživení naučené látky si zápisky pro jistotu přečte ještě před hodinou. Učí se většinou sám, pouze s angličtinou mu pomáhá starší sestřenice. Při potřebě prozkoušení se zkouší navzájem se sestrou, jinak večer mu rodiče úkoly zkontrolují, zda splnil vše, co měl. Rozumí si také s oběma rodiči, ale spíše se svěří mamince. I učení probíhá většinou s maminkou, pouze matematiku se učí s otcem. Musí být do učení nucen rodiči, ale jelikož mu stačí slyšet výuku ve škole, tak je domácí příprava omezena jen na splnění úkolů. Opět hodnotí za přísnějšího rodiče výchovu maminky, ale celkově je rád, jak ho rodiče vychovávají. Opět se zde setkáváme s výchovným nešvarem „Zeptej se!“. Když se sestrou něco provedou, nastane trest ve vykonávání různých domácích prací nebo například v podobě zákazu telefonu, počítače atd. Také Ondra za svoji zapomnětlivost dostal v nižším ročníku napomenutí třídního učitele. Jinak žádné jiné kázeňské problémy neměl.

Roman – je mu 14 let a navštěvuje 8. ročník. Bydlí s mladší sestrou a maminkou u strejdy ve vesnickém domku. Rodiče jsou rozvedení. Maminka pracuje manuálně jako dělnice v montážní fabrice a strejda pracuje jako instalatér. V budoucnu ještě nemá přesně ujasněno, co by chtěl studovat.

Jeho nejvíce oblíbeným předmětem je zeměpis. Tento předmět ho baví, jelikož se mu líbí vedení pedagoga a obecně látka. Pedagog například před písemkou provádí relaxační cvičení. Tímto cvičením učitel žáky uklidní a oni jsou poté schopni podat lepší výkon. Neoblíbeným předmětem je český jazyk, matematika a informatika. Český jazyk z důvodu vedení výuky paní učitelkou, která nedělá zápisky, jelikož se štítí křídly. Vše se tedy učí z učebnice. Dějepis z důvodu, že se mu nelíbí vedení pedagoga, z něhož má strach. Také tento pedagog nepreferuje diktování zápisků, žáci se vše musí učit z učebnice, která je dle jeho názoru zbytečně dlouhá a složitě napsaná. Informatika je neoblíbeným předmětem z toho samého důvodu, jako tomu je u dějepisu. Na školním prostředí by neměnil nic. Zaměřil by se na zlepšení výuky výše zmíněných neoblíbených pedagogů. Preferoval by, kdyby jim pedagog z dějepisu a informatiky nadiktoval zápis a nemuseli by se učit ze složitě psané učebnice. Dále by zvolil výuku dle modernějších a novějších učebnic, jelikož ty, podle kterých se žáci učí, jsou již zastaralé. Znamky jsou výborné, nemá žádné výukové problémy ani v neoblíbených předmětech. Vždy, když dostane špatnou známku do žákovské knížky, snaží se jí co nejrychleji opravit. Taktéž se na výuku připravuje ihned po příjezdu ze školy. Většinou se učí sám, jen při přípravě na dějepis se učí se strýcem, který mu také kontroluje splněné úkoly. Taktéž se raději svěří s nějakým problémem strýci než své mamince. Nikdo ho do učení nemusí nutit, je zodpovědným žákem. Raději si přípravu na druhý den provede ihned po příchodu ze školy, aby nic nezapomněl a neměl z toho zbytečné problémy. Výchovu hodnotí jako spíše přísnější, ale opět tím přísnějším elementem je maminka. Také i v této výchově se objevuje tzv. „Zeptej se!“. I Roman dostal za zapomínání svých úkolů napomenutí třídního učitele.

PŘÍLOHA P IV: POVOLENÍ OD ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ

Vážení rodiče a zákonní zástupci žáka,

jsem studentka sociální pedagogiky na Institutu mezioborových studií v Brně a tímto Vás žádám o povolení pro umožnění osobního rozhovoru s Vaším dítětem. Tento rozhovor bude nahráván a bude sloužit výhradně pro účely mé bakalářské práce, jež se nazývá: „*Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole.*“ Po vyhodnocení bude rozhovor smazán. Při rozhovoru můžete být přítomni. Rozhovor se nebude týkat žádných citlivých informací, pro kontrolu uvádím otázky, které budu klást:

Výzkumné otázky:

1. Jaký předmět z vyučování máš nejraději? Blíže popiš proč je právě tvůj předmět nejoblíbenější, co je důvodem, že tě ten předmět tak zaujal?
2. Naopak jaký je tvůj nejméně oblíbený předmět a z jakého důvodu?
3. Jak se ti líbí nebo na tebe působí prostředí školy? Jak se v něm cítíš? Máš případně potřebu něco zásadního ve škole změnit, aby ses cítil lépe?
4. Jaké jsou tvé studijní výsledky? (dobré, spíše dobré, špatné)
5. Jak se připravuješ na výuku? Ihned po škole nebo až večer si vzpomeneš, že máš nějaké úkoly nebo až ve škole před vyučováním?
6. Učí se s tebou rodiče či jiní rodinní příslušníci nebo se učíš sám a poté ti úkol pouze zkontrolují?
7. Setkáváš se s oběma rodiči? Máš doma tatínka i maminku každý den?
8. S kterým rodičem si raději povídáš nebo komu se raději svěříš? S kterým rodičem se nejraději učíš? A proč? Nebo máš spíše každého rodiče na nějaký předmět?
9. Připravuješ se rád do školy nebo tě k učení musí rodiče nutit?
10. Jak hodnotíš výchovu tvých rodičů? Jsou spíše přísnější nebo ti vše dovolí?
11. Měl jsi už ve škole nějaký kázeňský problém? Byl si někdy „za školou“ nebo jsi měl jiný problém? Zkus ho přiblížit.

.....*Procházková*.....

Bc. Aneta Procházková

.....*Votava*.....

Zákonný zástupce žáka

Vážení rodiče a zákonní zástupci žáka,

Jsem studentka sociální pedagogiky na Institutu mezioborových studií v Brně a tímto Vás žádám o povolení pro umožnění osobního rozhovoru s Vaším dítětem. Tento rozhovor bude nahráván a bude sloužit výhradně pro účely mé bakalářské práce, jež se nazývá: „*Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole.*“ Po vyhodnocení bude rozhovor smazán. Při rozhovoru můžete být přítomni. Rozhovor se nebude týkat žádných citlivých informací, pro kontrolu uvádím otázky, které budu klást:

Výzkumné otázky:

1. Jaký předmět z vyučování máš nejraději? Blíže popiš proč je právě tvůj předmět nejoblíbenější, co je důvodem, že tě ten předmět tak zaujal?
2. Naopak jaký je tvůj nejméně oblíbený předmět a z jakého důvodu?
3. Jak se ti líbí nebo na tebe působí prostředí školy? Jak se v něm cítíš? Máš případně potřebu něco zásadního ve škole změnit, aby ses cítil lépe?
4. Jaké jsou tvé studijní výsledky? (dobré, spíše dobré, špatné)
5. Jak se připravuješ na výuku? Ihned po škole nebo až večer si vzpomeneš, že máš nějaké úkoly nebo až ve škole před vyučováním?
6. Učí se s tebou rodiče či jiní rodinní příslušníci nebo se učíš sám a poté ti úkol pouze zkontrolují?
7. Setkáváš se s oběma rodiči? Máš doma tatínka i maminku každý den?
8. S kterým rodičem si raději povídáš nebo komu se raději svěříš? S kterým rodičem se nejraději učíš? A proč? Nebo máš spíše každého rodiče na nějaký předmět?
9. Připravuješ se rád do školy nebo tě k učení musí rodiče nutit?
10. Jak hodnotíš výchovu tvých rodičů? Jsou spíše přísnější nebo ti vše dovolí?
11. Měl jsi už ve škole nějaký kázeňský problém? Byl si někdy „za školou“ nebo jsi měl jiný problém? Zkus ho přiblížit.

.....*Procházková*.....

Bc. Aneta Procházková

.....*Bojarský*.....

Zákonný zástupce žáka

Vážení rodiče a zákonní zástupci žáka,

jsem studentka sociální pedagogiky na Institutu mezioborových studií v Brně a tímto Vás žádám o povolení pro umožnění osobního rozhovoru s Vaším dítětem. Tento rozhovor bude nahráván a bude sloužit výhradně pro účely mé bakalářské práce, jež se nazývá: „*Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole.*“ Po vyhodnocení bude rozhovor smazán. Při rozhovoru můžete být přítomni. Rozhovor se nebude týkat žádných citlivých informací, pro kontrolu uvádím otázky, které budu klást:

Výzkumné otázky:

1. Jaký předmět z vyučování máš nejraději? Blíže popiš proč je právě tvůj předmět nejoblíbenější, co je důvodem, že tě ten předmět tak zaujal?
2. Naopak jaký je tvůj nejméně oblíbený předmět a z jakého důvodu?
3. Jak se ti líbí nebo na tebe působí prostředí školy? Jak se v něm cítíš? Máš případně potřebu něco zásadního ve škole změnit, aby ses cítil lépe?
4. Jaké jsou tvé studijní výsledky? (dobré, spíše dobré, špatné)
5. Jak se připravuješ na výuku? Ihned po škole nebo až večer si vzpomeneš, že máš nějaké úkoly nebo až ve škole před vyučováním?
6. Učí se s tebou rodiče či jiní rodinní příslušníci nebo se učíš sám a poté ti úkol pouze zkontrolují?
7. Setkáváš se s oběma rodiči? Máš doma tatínka i maminku každý den?
8. S kterým rodičem si raději povídáš nebo komu se raději svěříš? S kterým rodičem se nejraději učíš? A proč? Nebo máš spíše každého rodiče na nějaký předmět?
9. Připravuješ se rád do školy nebo tě k učení musí rodiče nutit?
10. Jak hodnotíš výchovu tvých rodičů? Jsou spíše přísnější nebo ti vše dovolí?
11. Měl jsi už ve škole nějaký kázeňský problém? Byl si někdy „za školou“ nebo jsi měl jiný problém? Zkus ho přiblížit.

Procházková

Bc. Aneta Procházková

Kučelka

Zákonný zástupce žáka

Vážení rodiče a zákonní zástupci žáka,

jsem studentka sociální pedagogiky na Institutu mezioborových studií v Brně a tímto Vás žádám o povolení pro umožnění osobního rozhovoru s Vaším dítětem. Tento rozhovor bude nahráván a bude sloužit výhradně pro účely mé bakalářské práce, jež se nazývá: „*Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole.*“ Po vyhodnocení bude rozhovor smazán. Při rozhovoru můžete být přítomni. Rozhovor se nebude týkat žádných citlivých informací, pro kontrolu uvádím otázky, které budu klást:

Výzkumné otázky:

1. Jaký předmět z vyučování máš nejraději? Blíže popiš proč je právě tvůj předmět nejoblíbenější, co je důvodem, že tě ten předmět tak zaujal?
2. Naopak jaký je tvůj nejméně oblíbený předmět a z jakého důvodu?
3. Jak se ti líbí nebo na tebe působí prostředí školy? Jak se v něm cítíš? Máš případně potřebu něco zásadního ve škole změnit, aby ses cítil lépe?
4. Jaké jsou tvé studijní výsledky? (dobré, spíše dobré, špatné)
5. Jak se připravuješ na výuku? Ihned po škole nebo až večer si vzpomeneš, že máš nějaké úkoly nebo až ve škole před vyučováním?
6. Učí se s tebou rodiče či jiní rodinní příslušníci nebo se učíš sám a poté ti úkol pouze zkontrolují?
7. Setkáváš se s oběma rodiči? Máš doma tatínka i maminku každý den?
8. S kterým rodičem si raději povídáš nebo komu se raději svěříš? S kterým rodičem se nejraději učíš? A proč? Nebo máš spíše každého rodiče na nějaký předmět?
9. Připravuješ se rád do školy nebo tě k učení musí rodiče nutit?
10. Jak hodnotíš výchovu tvých rodičů? Jsou spíše přísnější nebo ti vše dovolí?
11. Měl jsi už ve škole nějaký kázeňský problém? Byl si někdy „za školou“ nebo jsi měl jiný problém? Zkus ho přiblížit.

.....
Procházková

Bc. Aneta Procházková

.....
SB

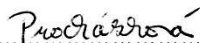
Zákonný zástupce žáka

Vážení rodiče a zákonní zástupci žáka,

jsem studentka sociální pedagogiky na Institutu mezioborových studií v Brně a tímto Vás žádám o povolení pro umožnění osobního rozhovoru s Vaším dítětem. Tento rozhovor bude nahráván a bude sloužit výhradně pro účely mé bakalářské práce, jež se nazývá: „*Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole.*“ Po vyhodnocení bude rozhovor smazán. Při rozhovoru můžete být přítomni. Rozhovor se nebude týkat žádných citlivých informací, pro kontrolu uvádím otázky, které budu klást:

Výzkumné otázky:

1. Jaký předmět z vyučování máš nejraději? Blíže popiš proč je právě tvůj předmět nejoblíbenější, co je důvodem, že tě ten předmět tak zaujal?
2. Naopak jaký je tvůj nejméně oblíbený předmět a z jakého důvodu?
3. Jak se ti líbí nebo na tebe působí prostředí školy? Jak se v něm cítíš? Máš případně potřebu něco zásadního ve škole změnit, aby ses cítil lépe?
4. Jaké jsou tvé studijní výsledky? (dobré, spíše dobré, špatné)
5. Jak se připravuješ na výuku? Ihned po škole nebo až večer si vzpomeneš, že máš nějaké úkoly nebo až ve škole před vyučováním?
6. Učí se s tebou rodiče či jiní rodinní příslušníci nebo se učíš sám a poté ti úkol pouze zkontrolují?
7. Setkáváš se s oběma rodiči? Máš doma tatínka i maminku každý den?
8. S kterým rodičem si raději povídáš nebo komu se raději svěříš? S kterým rodičem se nejraději učíš? A proč? Nebo máš spíše každého rodiče na nějaký předmět?
9. Připravuješ se rád do školy nebo tě k učení musí rodiče nutit?
10. Jak hodnotíš výchovu tvých rodičů? Jsou spíše přísnější nebo ti vše dovolí?
11. Měl jsi už ve škole nějaký kázeňský problém? Byl si někdy „za školou“ nebo jsi měl jiný problém? Zkus ho přiblížit.

Bc. Aneta Procházková

Zákonný zástupce žáka

Vážení rodiče a zákonní zástupci žáka,

jsem studentka sociální pedagogiky na Institutu mezioborových studií v Brně a tímto Vás žádám o povolení pro umožnění osobního rozhovoru s Vaším dítětem. Tento rozhovor bude nahráván a bude sloužit výhradně pro účely mé bakalářské práce, jež se nazývá: „*Výukové a výchovné problémy žáků na základní škole.*“ Po vyhodnocení bude rozhovor smazán. Při rozhovoru můžete být přítomni. Rozhovor se nebude týkat žádných citlivých informací, pro kontrolu uvádím otázky, které budu klást:

Výzkumné otázky:

1. Jaký předmět z vyučování máš nejraději? Blíže popiš proč je právě tvůj předmět nejoblíbenější, co je důvodem, že tě ten předmět tak zaujal?
2. Naopak jaký je tvůj nejméně oblíbený předmět a z jakého důvodu?
3. Jak se ti líbí nebo na tebe působí prostředí školy? Jak se v něm cítíš? Máš případně potřebu něco zásadního ve škole změnit, aby ses cítil lépe?
4. Jaké jsou tvé studijní výsledky? (dobré, spíše dobré, špatné)
5. Jak se připravuješ na výuku? Ihned po škole nebo až večer si vzpomeneš, že máš nějaké úkoly nebo až ve škole před vyučováním?
6. Učí se s tebou rodiče či jiní rodinní příslušníci nebo se učíš sám a poté ti úkol pouze zkontrolují?
7. Setkáváš se s oběma rodiči? Máš doma tatínka i maminku každý den?
8. S kterým rodičem si raději povídáš nebo komu se raději světiš? S kterým rodičem se nejraději učíš? A proč? Nebo máš spíše každého rodiče na nějaký předmět?
9. Připravuješ se rád do školy nebo tě k učení musí rodiče nutit?
10. Jak hodnotíš výchovu tvých rodičů? Jsou spíše přísnější nebo ti vše dovolí?
11. Měl jsi už ve škole nějaký kázeňský problém? Byl si někdy „za školou“ nebo jsi měl jiný problém? Zkus ho přiblížit.

.....*Procházková*.....

Bc. Aneta Procházková

.....*Zavišková*.....

Zákonný zástupce žáka